REVISTA CULTULUI MOZAIC

APARE BILUNAR

Nr. 171

Anul XII • TIŞRI 5728 • 12 pagini, 1 leu

15 OCTOMBRIE 1967

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: BUCUREŞTI — STR. DIMITRIE RACOVIŢĂ, 8 TEL. 13.25.38

FRAGMENTE DIN PREDICI 5728

de Şef rabin dr. MOSES ROSEN

Itzhak şi Ismael

Predică rostită în prima zi de Roş Haşana, la templul coral

...Zilele noastre festive nu se află sub semnul unor figuri biblice şi nici nu poartă numele acestora. Esenţa unei sărbători este evocarea evenimentului prăznuit şi nu a eroului acestuia, oricît de covîrşitor i-ar fi fost rolul. Epopeea eliberării din Mitzraim, cartea Hagadei, nu consacră nici o filă celuia care e figura dominantă a acestui capitol din istoria noastră: Moşe. Pe primul plan al sărbătoririi Decalogului — Şavuot — se află momentul sinaitic, Tora, şi înalta ei valoare etică şi numai în umbră ghicim prezenţa lui Moşe.

Roş-Haşana, zilele de an nou, precum şi Selihot, cele ce le preced şi le succed, fac o excepţie de la această regulă. Deşi ele nu evocă nici un episod istoric, ci au menirea de a sublinia dramatismul încheierii unui capitol din viaţa indivizilor şi a colectivităţilor şi a începerii altuia, totuşi întreaga lor liturgie este stăpînită de un uriaş al spiritului: Abraham.

Cel dintîi om care l-a descoperit pe Unicul Dumnezeu şi a propovăduit sublima ideie a unităţii creaţiunii, cel dintîi purtător al numelui de ivri-evreu, este eroul lecturilor biblice din zilele de Roş-Haşana. În jurul numelui său se recită elegii sinagogale. El ne apare în prima zi a noului an împreună cu primul său născut Ismael, iar într-a doua, alături de mult năzuitul său fiu: Itzhac.

Considerăm necesară, în legătură cu aceasta, o remarcă. De-alungul naraţiunilor biblice apar mereu fraţi care reprezintă forţe în permanentă ciocnire. Cain pizmuieşte pe Avel, pentru că jertfa sa a fost mai bine primită şi de aceea comite primul fratricid. Sem este כהן mesager divin, iar fraţii săi Ham şi Iafet, robi ai viciului şi desfrîului. Iaacov este איש תם un om întreg, dedicat învăţăturii, iar arma sa קול יעקב e glasul argumentul, pe cînd Esav, plămădit din acelaşi aluat, e setos de sînge, pornit spre satisfacerea instinctelor sălbatece, crede doar în forţa sabiei şi numai fuga îl salvează pe Iaacov de braţul ucigaş al lui Esav.

Chiar şi שבטי קה „triburile lui Dumnezeu", fiii lui Israel, strămoşii acestui popor, unelesc nelegiuiri împotriva fratelui lor Iosef. Invidia şi ura îi împing şi pe ei pe marginea prăpastiei crimei.

O singură excepţie de la acest leit-motiv îl constituie cei doi fii ai lui Abraham: Itzhac şi Ismael nu se invidiază, nu se urăsc şi nicicînd nu găsim vreo urmă de conflict între ei. Părinţele lor e אב המון גוים „părintele unei sumedenii de seminţii" pe care le îmbrăţişează cu acelaşi spirit universalist כל משפחות „Toate neamurile de pe acest pămînt" poartă binecuvîntarea lui Abraham, cel dintîi cetăţean al umanităţii.

ישמעאל עשה תשובה

„Ismael a regăsit drumul cel bun" ne învaţă Talmudul (Bava Batra 16). Întreaga noastră literatură religioasă, istoria epocilor de întîlnire între urmaşii lui Itzhac şi Ismael, nu fac decît să confirme această ideie a convieţuirii paşnice între fraţi, a colaborării care n-a adus decît rod bogat spiritului uman.

Scena biblică din fragmentul ce se citeşte în ziua cea dintîi a anului nou ne arată pe mama lui Ismael, Hagar, rătăcind prin pustiu, cu pruncul în braţe. Ea se resemnează cu lipsa de apă, se împacă cu gîndul că ea şi copilul ei vor muri de sete. Premergătoare a unui fatalism nenorocit, ea se aşează cu braţele încrucişate şi aşteaptă moartea pruncului.

Amintiţi-vă de mamele noastre, de Sara, de Hana, de Rachel, care toate apar în aceste zile prin versetele Torei sau prin glasul profeţilor şi veţi găsi poziţia diametral opusă. Nu resemnare în faţa unui destin implacabil, ci luptă, rugă, clocot de minie, înfruntare a însăşi judecăţii cereşti. Viaţa copilului trebuie salvată cu orice preţ, cu orice sacrificii! „Ridică-te, înalţă-ţi copilul, întăreşte-ţi braţul printr-însul, căci îl voi face popor mare" (Genesis 21—18)

קומי שאי את הנער והחזיקי את ידך בו
כי לגוי גדול אשימנו

Aşa glăsuieşte Dumnezeu către Hagar. Acesta este mesajul divin care cheamă la acţiune spre a înfrînge vicisitudinile, spre a-ţi lua în mîini propriul destinul.

„Iar Dumnezeu i-a deschis ochii şi a zărit un izvor..." continuă versetul şi parcă avem înainte-ne tabloul lui Hagar şi a copiilor ei, care au stat mii de ani cu ochii închişi, care au acceptat o soartă nemiloasă şi care, la un moment dat au început să vadă că, aproape de ei, acolo unde credeau că e numai nisip, pustietate de necuprins se află izvoare, viaţă. Nu depinde decît de ei ca să le găsească.

Iar dacă în versetele ce urmează imediat, în aceeaşi lectură festivă, păstorii lui Avimeleh pizmuiesc pe acei ai lui Avraham, pentru că aceştia sapă, răscolesc pămîntul şi aduc apă, binecuvîntare, belşug, pentru toţi locuitorii acestor ţinuturi, pînă la urmă cearta ia sfîrşit. Avimeleh înţelege că în locul unei lupte sterile în care fîntînile să fie astupate şi ogoarele să fie pîrjolite, este mai bine să se aşeze cu Avraham „la masa tratativelor", ca să întrebuinţăm în locul expresiei biblice

וכרתו שניהם ברית

„şi-au făcut amîndoi un legămînt", pe aceea uzitată în timpurile noastre.

Beer-Seva se numeşte „fîntîna aceasta a legămîntului", וישע אשל בבאר שבע „iar el a sădit acolo numele lui Dumnezeu, stăpînul lumii". Un copac plin de roade, simbol al muncii binecuvîntate în comun, care transformă deşertul în grădină; un copac care mărturiseşte credincioşilor despre existenţa unui Dumnezeu care nu aparţine numai lui Itzhac sau numai lui Ismael, ci a unui „Dumnezeu al întregii lumi".

Aceasta este concepţia abrahamitică despre Dumnezeu, lume, oameni şi popoare. Capitolul biblic ce-l ascultăm în cea de-a doua zi de Roş-Haşana ne aminteşte de tributul greu de sînge, de încercările fără de sfîrşit, de jertfele nenumărate, pe care urmaşii săi au trebuit să le dea spre a promova o astfel de credinţă.

Akeida — legătura de altar, pregătirea de sacrificiu; iată menirea lui Itzhac. Muntele pe care se ridică cel dintîi altar, locul pe care cel dintîi evreu e gata să se jertfească pentru un astfel de crez, se numeşte Moria — pentru că שמשם תצא הוראה לישראל acest cuvînt înseamnă învăţătură. De pe creştele sale a coborît spre noi învăţătura jertfei.

„Pentru ce, se întreabă unul dintre înţelepţii noştri, pentru ce a fost clădit Templul, Bet-Hamidraş, pe muntele Moria?

(Continuare în pag. V-a)

A treia trimitere de suluri sfinte

În ziua de 28 septembrie a.c. s-a făcut cea de a treia trimitere de suluri sfinte (Sifrei Tora) ca dar al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti (M) din România către statul Israel.

Cel de al treilea transport conţine 865 suluri, astfel că pînă în prezent s-au trimis 3 100 suluri.

Operaţiunile de împachetare şi expediere a acestor cele mai sfinte obiecte de cult au fost făcute sub directa supraveghere a Eminenţei Sale d-lui Şef rabin dr. Moses Rosen.

D-sa a fost ajutat în aceste lucrări de d-nii: prim- rabin I.M. Marilus, *haham* A. Zilber *şi de către alţi membri ai clerului. Lucrările administrative au fost făcute de funcţionarii F.C.E. (M) sub îndrumarea d-lui* Martin Băluş, *preşedintele secţiei administrativ-financiare*

VIZITĂ DE FELICITARE

În ziua de 28 septembrie a.c. Excelenţa Sa d. *Eliezer Doron*, ministrul statului Israel la Bucureşti, însoţit de d-nii: *M. Carmi*, consilier şi *I. Rosen*, prim-secretar al legaţiei, au făcut Eminenţei Sale d-lui *dr. Moses Rosen*, Şef rabin al cultului mozaic şi preşedinte al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti (M), o vizită de felicitare cu prilejul anului nou mozaic.

Excelenţa Sa a exprimat urări de fericire şi succes obştei evreilor din Republica Socialistă România. Mulţumind pentru urări, Eminenţa Sa d. Şef rabin a rugat să transmită conducătorilor şi cetăţenilor statului Israel sacerdotale binecuvîntări pentru prosperitatea Ţării Sfinte, a oraşului sfînt Ierusalaim, pentru pace şi înfrăţire între toate popoarele.

Întrevederea a decurs într-o atmosferă de cordială prietenie.

Vizita unei delegaţii a organizaţiei „United Jewish Appeal"

La sosire, pe aeroportul Băneasa

În zilele de 10—15 octombrie a vizitat ţara noastră o delegaţie a organizaţiei „United Jewish Appeal" din S.U.A.

Delegaţia a fost alcătuită din: d-na şi d. Edward Ginsberg (Cleveland), d-na şi d. Sidney Edelstein (New Jersey), d-na şi d. Nathan Cramer (Los Angeles), d-na şi d. I. D. Fink (Minneapolis), d-nii: Irving Bernstein, William Rosenwald (New York) şi d-na Elizabeth Rosenwald (New York). Din delegaţie a făcut parte şi d. M. Levin, din conducerea europeană a Joint-ului.

La aeroportul Băneasa au fost întîmpinaţi de Eminenţa Sa d. Şef rabin şi d-na dr. Moses Rosen, d-na şi d. Daniel Segal, preşedintele comunităţii evreilor (M) din Bucureşti, d-na şi d. Martin Băluş, preşedintele secţiei administrative a Federaţiei Comunităţilor Evreieşti (M) şi V. Rusu, prim-redactor ale revistei noastre.

Delegaţia a făcut o vizită la Federaţia Comunităţilor Evreieşti (M), unde a fost salutată de către preşedintele Federaţiei şi de comitetul de conducere al Comunităţii evreilor (M) din Bucureşti. Oaspeţii au mai vizitat templul coral, unde au fost salutaţi de d. Rubinstein; secţia de asistenţă a Federaţiei, unde au fost întîmpinaţi de d. M. Herşcovici, şeful serviciului de asistenţă al F.C.E. (M); Sinagoga Mare, unde au fost salutaţi de comitetul sinagogii, în frunte cu d. preşedinte Iosef Lupu; sinagoga Malbin, unde i-a primit preşedintele sinagogii, d. M. Braunstein; templul de rit sefard (spaniol), unde le-a adresat un cuvînt de bun venit d. M. Farchy, preşedintele secţiei sefarde din Comunitatea evreilor (M) din Bucureşti.

Oaspeţii au vizitat apoi redacţia revistei noastre şi secţia documentară a F.C.E., unde li s-au dat explicaţii de către şeful acestei secţii, S. Semilian.

În ziua de 11 octombrie, oaspeţii au luat masa de prînz cu conducătorii Federaţiei, la cantina rituală din Calea Călăraşi.

În aceeaşi seară, Eminenţa Sa d. Şef rabin şi d-na dr. Moses Rosen, împreună cu conducerea Federaţiei, au oferit o recepţie în saloanele hotelului Athenée Palace. Au participat conducătorii Federaţiei şi ai Comunităţii evreilor (M) din Bucureşti, conducerea şi artiştii ai Teatrului evreiesc de stat etc.

Eminenţa Sa d. dr. Moses Rosen a rostit un toast salutînd pe oaspeţi.

Din partea oaspeţilor au răspuns d-nii E. Ginsberg, I. D. Fink şi M. Levin.

Excelenţa Sa d. ministru al statului Israel la Bucureşti şi d-na E. Doron au oferit, în ziua de 12 octombrie, un cocktail în cinstea oaspeţilor, la care au participat fruntasi ai Federaţiei Comunităţilor Evreieşti (M), conducători ai instituţiilor de cult, conducerea şi artiştii ai Teatrului evreiesc de stat etc.

Seara, oaspeţii au asistat la un spectacol al Teatrului evreiesc de stat.

În ziua de 13 octombrie, delegaţia, însoţită de Eminenţa Sa d. Şef rabin dr. Moses Rosen, a fost primită de d. prof. Dumitru Dogaru, secretar general al Departamentului Cultelor. A avut loc o convorbire cordială, în cadrul căreia oaspeţii şi-au exprimat admiraţia pentru realizările din România şi satisfacţia pentru libertăţile religioase de care se bucură obştea evreiască din ţară şi pentru modul de organizare a instituţiilor de cult, cultură şi asistenţă ale populaţiei evereieşti.

Şeful Departamentului Cultelor a mulţumit delegaţiei pentru sentimentele exprimate şi a arătat că statul nostru socialist asigură atît minorităţilor naţionale cît şi celor religioase, condiţiuni de liberă dezvoltare, aplicînd astfel unul din principiile fundamentale ale acestui regim.

În cadrul predicei rostite la serviciul divin de Kol-Nidrei de la templul coral, din seara zilei de 13 octombrie, Eminenţa Sa d. Şef rabin dr. Moses Rosen a adresat un cuvînt de călduros salut oaspeţilor.

În numele delegaţiei a vorbit d. E. Ginsberg.

În ziua de 15 octombrie 1967, delegaţia a părăsit ţara.

CHIRURGIA IN BIBLIE

Prima relatare din literatura universală despre o operaţie chirurgicală executată cu succes o găsim în Biblie. Mai mult chiar, e vorba despre o operaţie pe care nici un chirurg modern, cu toată abilitatea tehnică ce i-o pune la îndemînă ştiinţa modernă, nu ar putea s-o facă mai bine. Ne referim la operaţia chirurgică în urma căreia au apărut pe lume Eva, perechea primului om. Iată cum este descris acest moment în cel de-al doilea capitol al „Facerii": *„Domnul a adus un somn greu peste Adam şi el a adormit, iar Domnul a luat una din coastele lui şi a strîns carnea la loc"*. Sînt menţionate mai sus cele trei elemente necesare succesului unei bune operaţiuni chirurgicale: somn adînc, adică anestezia generală; operaţia însăşi, adică extragerea coastei; şi „strîngerea la loc a cărnii", adică suturarea finală a ţesuturilor. Mergînd mai departe, unii experţi au fost înclinaţi să vadă în această descriere o posibilă transplantare de organe.

O operaţie chirurgicală cunoscută în antichitatea îndepărtată era castrarea, practicată pe animale de către vechii egipteni. Această operaţie a fost interzisă de Biblie: *„Dobitocul cu părţile bărbăteşti strivite, sfărîmate, smulse sau tăiate, să nu-i aduceţi jertfă Domnului: nici în pămîntul vostru să nu faceţi aşa ceva"*. (Lev. XXII 24).

În Biblie sînt pomenite şi trei traumatizări chirurgicale ale craniului.

Prima se referă la Sisera, care s-a refugiat în cortul Iaelei, unde s-a ascuns sub o velinţă, după care *„Iaela, femeia lui Heber, a apucat un ţăruş de cort, apoi a pus mîna pe un ciocan şi s-a apropiat tiptil de Sisera pe cînd el dormea adînc şi i-a bătut ţăruşul în tîmplă şi a înfipt ţăruşul în pămînt; şi Sisera s-a zbătut şi a murit"* (Judecători IV—21).

În cîntarea Deborei găsim o descriere mai plastică a acestei scene: *„Cu mîna stîngă a apucat ţăruşul şi cu dreapta ciocanul de dulgher şi a izbit pe Sisera cu ciocanul şi ţeasta i-a zdrobit: i-a sfărîmat tîmpla şi a străpuns-o. Şi s-a frînt la picioarele ei Sisera; şi a căzut şi s-a lungit. La picioarele ei s-a frînt, s-a năruit! Unde s-a frînt, s-a prăbuşit răznit"*. (Jud. 26—27). Este interesant de remarcat că lovitura a fost dată în tîmplă adică acolo unde osul craniului este foarte subţire.

În cel de-al doilea caz, *„o femeie a aruncat o piatră de răşniţă în capul lui Abimeleh şi i-a sfărîmat ţeasta"* (Jud. IX—53). Deoarece Abimeleh n-a murit îndată, el şi-a chemat scutierul şi i-a poruncit să scoată sabia şi să-l ucidă, pentru ca să nu se zică că a fost omorît de o femeie, moarte nedemnă de un luptător.

Cel de-al treilea caz este întîlnirea lui David cu Goliat, cînd *„David vîrî mîna în traistă şi luînd de acolo o piatră, o învîrti cu praştia şi izbi pe filistean în frunte, aşa încît piatra îi pătrunse în frunte şi el căzu cu faţa la pămînt"* (I Sam. XVII—49). De fapt Goliat a fost numai ameţit de lovitura pietrei, iar David a trebuit să termine uciderea cu propria sabie a lui Goliat.

Dar cea mai caracteristică intervenţie chirurgicală din Biblie este desigur circumciziunea. Se pare că aceasta este cea mai veche dintre operaţiunile chirurgicale cunoscute precum şi cea mai răspîndită printre popoarele din antichitate. Probabil că la popoarele primitive, acesta era unul din numeroasele rituri legate de cultul fertilităţii. Evreii au acordat însă circumciziunei o semnificaţie religioasă şi spirituală cu totul specială. Aşa cum a înlocuit practica barbară a sacrificiilor omeneşti prin jertfe de animale, concepţia iudaică despre un Dumnezeu spiritual invizibil s-a lepădat de riturile păgîne ale fertilităţii, circumciziunea devenind dovada unei alianţe solemne dintre Dumnezeu şi credincioşii mozaici.

Prima referire la circumcizie o găsim în „Facerea". În capitolul XVII al acestei cărţi se arată că Abraham era în vîrstă de 99 de ani, fiul său Ismael era în vîrstă de 13 ani, iar Isaac avea opt zile cînd au fost circumcişi. Nu sînt menţionate nici metoda, nici instrumentul utilizat.

În „Facerea" XXXIV se vorbeşte despre Dina, fiica Liei şi despre Sichem, fiul lui Homer. Cînd Homer a cerut lui Iacob şi fiilor săi s-o dea pe Dina fiului său Sichem de soţie, fiii lui Iacob i-au răspuns: *„Nu putem da pe sora noastră de soţie unui om netăiat împrejur... Numai dacă veţi face ca noi şi veţi tăia împrejur pe toţi bărbaţii voştri, numai atunci vom consimţi la căsătorie"*.

Este interesant că Moşe nu şi-a circumcis fiul la vîrsta de opt zile. Se poate ca sub influenţa lui Itro şi a medianitei Tipora el să fi fost convins să amîne circumcizia pînă la vîrsta de 13 ani, cum era obiceiul la triburile beduine.

În Exod XII circumcizia este menţionată ca un semn al legămîntului atunci cînd este vorba despre sărbătorirea Pesah-ului. Numai acei care erau tăiaţi împrejur puteau fi admişi la prăznuirea Pesah-ului: *„Toată adunarea lui Israel să facă Pesah"* (Exod. XII. 47)

În cartea Ioşua, citim: *„Atunci Domnul a grăit lui Ioşua: „Fă-ţi cuţite de cremene şi taie din nou împrejur fiii lui Israil pentru a doua oară. Şi Ioşua şi-a făcut cuţite din cremene şi a circumcis fiii lui Israil la Gibeat-Haaralot."* Iată motivul pentru care Ioşua i-a circumcis: *„Tot poporul care ieşise din Mitraim, adică toţi bărbaţii apţi pentru luptă, muriseră în pustie, pe drum. Iar poporul care ieşise din Mitraim era tăiat împrejur, pe cînd tot poporul care se născuse în pustie, cînd veneau pe drum, după ce ieşiseră din Mitraim, era netăiat împrejur. ... Atunci Domnul a grăit lui Ioşua: „Astăzi am ridicat de pe voi ruşinea robiei din Mitraim"*. Acest pasaj a făcut obiectul a numeroase comentarii. Unii susţin că pasajul se referă la faptul că în Egipt numai preoţii şi regii erau circumciţi; întrucît fiii lui Israil erau simpli ciobani, le fusese interzisă circumcizia. Această interpretare nu poate fi însă susţinută, întrucît mai sus se spune în mod clar că *„toţi aceia care au ieşit* (din Egipt) *erau tăiaţi împrejur"*. Afirmaţia din pasajul amintit ar putea să se refere la faptul că în timpul rătăcirii în pustie, evreii, nefiind circumcişi, ar fi pierdut legămîntul cu Dumnezeu. Porunca de a respecta legea circumciziunei însemna deci reînnoirea legămîntului cu Dumnezeu, recîştigarea bunăvoinţei lui.

Să mai amintim că chestiunea dacă circumcizia a fost introdusă de vechii evrei sau de egipteni este încă nelămurită. Herodot afirmă că evreii au luat acest obicei de la egipteni, dar afirmaţia lui nu este susţinută. Fără îndoială că vechii egipteni practicau şi ei circumcizia, lucru dovedit la mumii. Nu este însă mai puţin adevărat că patriarhul Abraham a fost acela căruia i s-a poruncit să introducă legămîntul prin circumciziune şi că acest lucru s-a întîmplat cu multe secole înainte ca fiii lui Israil să fi căzut sub influenţa civilizaţiei egiptene.

În această noapte

NELLY SACHS

În această noapte
am mers pe-o ulicioară întunecoasă
după colţ
Şi atunci umbra mea s-a culcat
în braţele mele
Această haină ostenită
voia să fie purtată
şi culoarea Nimic mi-a spus:
Te afli pe lumea cealaltă!

Mă plimb încoace şi încolo
prin odaia încălzită
Nebunii de pe coridor ţipă strident
la întrecere cu păsările negre de afară
cu gîndul la viitor
Rănile noastre irup prin vremurile ticăloase
dar ceasurile se deapănă încet —

A nu face nimic
a te ofili văzînd cu ochii
Mîinile mele sînt parte dintr-un fîlfîit de aripi răpit

Cos cu ele o gaură
dar ele oftează lîngă prăpastia asta deschisă —

Îmi spăl rufele
Pe ici pe colo contrapunctul Moarte
picură în cămaşă o destrămare nesfîrşită
Prigonitorii l-au băgat în ac
la un loc cu hipnoza
şi ţesătura se îmbibă supusă în somn —

În dosul uşii
tragi de funia dorului
pînă ce-ţi dau lacrimile
Şi tu te oglindeşti în izvorul acesta —

Un singur nume strigi acum deznădăjduită
din întuneric —

Aşteaptă încă o clipă —
şi vei pluti pe mare
Elementul îţi pătrunde de acum în pori
te cobori şi te înalţi odată cu el
şi te regăseşti curînd în nisip
şi printre stele oaspe aşteptat din văzduh
şi te mistui în focul revederii domol-domol —

Supravieţuitorii s-au atins de timp
pînă ce le-a rămas în mîini praf de aur
Ei cîntă despre soare-soare —
Miezul nopţii ochiul negru
este acoperit cu giulgiul morţilor —

Ţi-ai pierdut numele
dar omenirea vine în grabă
să-ţi ofere o colecţie atrăgătoare
Tu clatini din cap
dar iubitul tău
ţi-a găsit cumva acul în căpiţa de fîn
Ascultă: te-a şi strigat —

Dragostea mea s-a prelins în martiriul tău
a străpuns moartea
Vom reînvia —

Pe cînd eu aştept aici
timpului îi e dor afară pe mare
dar mereu-mereu e tras înapoi de părul ei albastru
şi nu ajunge din urmă eternitatea —
Nu-i încă iubire între planete
dar o înţelegere tainică se străvede de acum —

Din limba germană
de MAXIMILIAN GLASBERG

O NOUĂ SERIE DE CARGOURI ROMÂNEŞTI

La şantierul naval din Galaţi a intrat în fabricaţie o nouă serie de cargouri de 4 500 tone, destinate flotei comerciale, pentru transportul de mărfuri.

Noile nave vor avea o viteză de înaintare cu 1,5 noduri mai mare decît cele vechi, precum şi o capacitate de încărcare sporită. Cabinele, camerele de comandă etc vor fi concentrate la pupă., lăsînd loc disponibil pentru diferite manevre pe punte.

O NOUĂ STAŢIUNE PE LITORAL

Pe malul Mării Negre, în continuarea oraşului Mangalia spre pădurea Comorova, se desfăşoară construcţia uneia dintre cele mai mari staţiuni balneo-climaterice de pe litoralul românesc. Hotelurile, vilele, căsuţele şi campingurile ce vor fi construite aici vor însuma peste 18 000 locuri. În afara spaţiilor de cazare, se vor construi restaurante, cinematografe, policlinici, terenuri de sport, parcaje pentru autoturisme etc. În prezent, se lucrează la construcţia hotelurilor din etapa întîi. Se prevede darea în folosinţă, pînă la începutul sezonului de vară din anul 1969, a 9 000 locuri pentru cazare şi a spaţiilor de deservire aferente.

COMPLEX TURISTIC

În apropiere de Predeal, la Clăbucet-plecare, constructorii au pus temelia unui nou complex turistic, alcătuit dintr-un hotel cu o capacitate de 150 de locuri, un restaurant, terase acoperite. Camerele hotelului vor fi prevăzute cu încălzire centrală, apă caldă, instalaţii de condiţionare a aerului, mobilier elegant, aparate de radio şi televiziune.

SĂPTĂMÎNA CULTURII ROMÂNEŞTI ÎN MEXIC

Societatea de prietenie şi schimburi culturale mexicano-română, în colaborare cu Universitatea autonomă din Queretaro a organizat Săptămîna culturii româneşti în oraşul Queretaro din Mexic. Cu acest prilej au fost deschise expoziţiile „Privelişti din România" şi „Bucureşti, oraşul florilor", puse la dispoziţie de Institutul român pentru relaţii culturale cu străinătatea.

Carnet

MARELE RABIN BEDJARANO

Abraham Galante, fost profesor de istorie veche a popoarelor din Orient la Universitatea din Istambul, citează pe marele rabin Haim Bedjarano în cartea sa „Turcs et juifs" studiu istoric şi politic apărut în 1932.

Înainte de a deţine această înaltă demnitate, Haim Bedjarano a fost mare rabin al Adrianopolului, pe atunci, în 1909, sub dominaţia otomană.

Reamintim că el a ocupat şi funcţia spirituală de rabin şi predicator al comunităţii evreilor din Bucureşti, fiind un timp şi director al şcolii primare sefarde de aici.

MEDICUL LUI ŞTEFAN CEL MARE

Unul din medicii care l-au asistat pe Ştefan cel Mare pînă la sfîrşitul lui a fost „il medigo judeo de-l imperator de Tartari".

E vorba de medicul evreu trimis de hanul tătărăsc din Crimeea, Mengli Chirai, pentru a îngriji pe domn, ca să-i aline, dacă nu se putea să-i vindece, durerile provocate de o rană veche la picior (Hurmuzachi, vol. VII, pp. 40—41. Doc, nr. I.).

Numele acestui medic nu este cunoscut. Se presupune că îl chema Isac, după unii el fiind unul şi acelaşi cu medicul evreu-spaniol, trimis de Ioan Albert, regele Poloniei, lui Mengli Chirai, hanul Tătarilor.

În legătură cu ultimele momente din viaţa lui Ştefan cel Mare, reţinem următoarele dintr-o epistolă sosită din Buda de la medicul Leonard de Massari:

„...avînd răni la picioare, care deodată începuseră a se întinde aşa de mult încît medicii, veneţianul Ieronim da Cesena şi un evreu de la hanul tătărăsc au fost siliţi să recurgă la ardere pentru reducerea plăgilor şi considerau cazul mortal...

„... cît priveşte pe medici, purtarea lor în morbul lui Ştefan a fost recunoscută de corectă şi doi din ei, un chirurg din Buda şi medicul evreu al hanului tătărăsc au şi plecat din Moldova... („Diaru", Tom. 6. pg. L — din colecţia publicată de C. Esarcu).

FUNDAŢIUNEA HILLEL MANOACH

Într-o notă din „Carnet" am arătat cîteva nume de beneficiari ai bursei Hillel.

Acordarea acestei burse se făcea în baza prevederilor actului de donaţie, de către instituţia fundaţia Hillel Manoach, din donaţia de 100.000 de lei, făcută în anul 1869 de Emanuel şi Isac Hillel Manoach.

Veniturile acestei donaţiuni erau destinate întreţinerii de bursieri români în străinătate şi la universitatea din Bucureşti, mai ales la Facultatea de litere şi ştiinţe, din aceleaşi venituri defalcîndu-se o parte pentru premii de lucrări literare şi ştiinţifice.

Bursa anuală era de 3200 de lei pe timp de trei ani.

UN MEDIC EVREU LA CURTEA LUI DUCA VODĂ

N. Iorga în „Un călător italian în Turcia şi Moldova" (Analele Academiei Române, seria II, Tom. XXXIII, pg 50) în Istoria Românilor prin călători" (vol. II, pg. 44 şi în „Istoria comerţului românesc" (vol. I, pg. 276) pomeneşte de un medic al sultanului Turciei, *Cigala* care a fost şi medicul voievodului Moldovei, Gheorghe Duca.

O afirmă călătorul italian Magni, care a însoţit oastea turcă şi pe sultan în Moldova, în 1672.

Cigala învăţase la Padova (cf, şi dr. Pompei Gh. Samarian: Medicina şi farmacia în trecutul românesc. 1382—1775, vol I, pp. 96—97).

Zilele de Sucot

La o distanță de numai patru zile de cea mai sobră zi a anului religios evreiesc, zilele de senină veselie ale sărbătorii de Sucot luminează casele credincioșilor. Printr-un contrast izbitor, caracterul specific al celor două sărbători se conturează cu o deosebită pregnanță. *Iamin noraim*, zilele înfricoșătoare, alături de *Zman simhateinu*, zilele bucuriei noastre, reprezintă cei doi poli ai vieții noastre religioase. Deși diametral opuse, tristețea și bucuria se îmbină întotdeauna în viața noastră religioasă, fie pentru a îndulci și a ușura atmosfera încărcată a uneia, fie pentru a acorda o nuanță de sobrietate celeilalte. Astfel, cea mai cutremurătoare rugă din serviciul nostru divin, *Vidui*, spovedania, se intonează cu o melodie zglobie iar versetele scepticului Eclesiast se citesc tocmai de Sucot, în zilele bucuriei noastre. Ambele sărbători generează credinciosului o stare de spirit de optimism robust, dar ponderat.

Nu întîmplător Sucot, sărbătoarea bucuriei, sînt precedate de zilele de reculegere ale sărbătorii de Roș Hașana și de Iom Kipur, teribila zi a ispășirii. Căci sărbătoarea bucuriei trebuie să ne găsească purificați și desăvîrșiți sufletește: numai cei trecuți prin încercări, numai cei ce sînt conștienți de existența durerii și a greutăților știu a se bucura cu adevărat.

Care este elementul specific al sărbătorii de Sucot, element ce-l deosebește de toate celelalte sărbători religioase mozaice? Firește, sucul.

Cortul pe care credinciosul începe a-l înjgheba chiar în seara de Iom Kipur nu este cituși de puțin o construcție impunătoare: cîteva scînduri transformate în pereți și un acoperiș de crengi. E, fără îndoială, o încăpere modestă pentru primirea distinsului oaspete, mai ales privită din afară.

Timp de opt zile, cît ține sărbătoarea, credincioșii iau masa în suca, în amintirea strămoșilor care au stat în corturi, în timpul peregrinării prin deșert.

Dar Sucot nu este numai sărbătoarea corturilor, ci și sărbătoarea fructelor, marcînd începutul toamnei. Pentru a scoate în relief acest caracter al ei, credincioșii își procură un buchet format din patru plante. Cele „patru feluri" (Arba minim) sînt: *lulav*, o creangă de palmier; *etrog*, o chitră; *hadas*, trei crenguțe de mirt; și *arvei nahal*, două crenguțe de salcie. Asupra acestor feluri se rostește zilnic o benedicțiune, în timpul rugăciunii de dimineață, cu excepția zilei de Sabat, înaintea psalmilor festivi de Halel. Cu buchetul celor 4 plante în mînă, credincioșii fac înconjurul sinagogii recitînd o succesiune de rugi numite, după leit motivul lor, *Hoșanot*. Plantele trebuie să fie cît mai frumoase, intacte.

Sucot se deosebește de toate celelalte sărbători mozaice, în special de Pesah, prin aceea că fiecare zi este considerată o sărbătoare aparte. Într-adevăr, spre deosebire de celelalte sărbători, textul biblic prevede pentru fiecare zi de Sucot un ritual deosebit. Din acest motiv, de Sucot se citește — în tot cursul celor 7 zile — întregul ciclu al psalmilor de laudă (Halel), care constituie momentul principal al serviciului divin matinal.

Cartea de rugăciuni de Sucot cuprinde apoi un număr impresionant de poeme sinagogale. Ele scot în relief caracterul voios al sărbătorii, contribuind la crearea atmosferei festive. Un punct permanent al programului rugilor de dimineață este și citirea în timpul procesiunii în jurul almemorului a *hoșanot*-urilor. Literal, *Hoșana* înseamnă „Ajută-ne!" Ruga este rostită de oficiant, acompaniat de obște.

Numai primele două zile de Sucot sînt sărbători în accepția deplină a cuvîntului. Celelalte cinci zile sînt *hol-hamoed*, zile de semi-sărbătoare. Aceste zile se deosebesc de cele obișnuite în primul rînd prin natura serviciului divin.

Sîmbăta cuprinsă în aceste cinci zile de semi-sărbătoare este Sabat hol-hamoed. În această zi, înaintea lecturii pericopei festive, se recită versetele cărții Kohelet (Eclesiastul), care are menirea de a tempera exuberanța festivă a credincioșilor. Atmosfera de profund scepticism ce se degajă din citirea versetelor acestei cărți contrastează într-adevăr cu cea de veselie zglobie, specifică sărbătorii.

A șaptea zi de Sucot este una din cele mai interesante zile ale calendarului religios evreiesc. Deși nu este o sărbătoare completă, ea are totuși, din punct de vedere sinagogal, un program deosebit, care ne amintește cumva de atmosfera zilelor de „Iamim noraim". Într-adevăr, conform tradiției, sesiunea instanței divine se încheie de fapt nu în seara de Iom Kipur, ci abia de Hoșana Raba. Credincioșii întîmpină această zi printr-o noapte de veghe, consacrată studiului. Dimineața, în cadrul rugii matinale, procesiunea cu „cele patru feluri" în jurul almemorului este repetată de șapte ori. Sînt, deci, șapte hoșanot, de unde și numele zilei — *Hoșana Raba*.

După rostirea lor fiecare credincios ia în mînă un buchet format din 3—5 crenguțe de salcie. Salcia reprezintă apa, ploaia, pentru care se roagă credincioșii de Sucot, în ajunul anotimpului ploios. O rugă specială pentru ploaie se rostește în ziua următoare, de *Semini Ațeret*.

Odată cu Hoșana Raba se încheie sărbătoarea de Sucot propriu zisă. Nu însă și sărbătorile de toamnă. Dimpotrivă, ele își ating punctul culminant de Semini Ațeret și Simhat Tora.

Ziua de Semini Ațeret este caracterizată printr-o atmosferă de sobră evlavie. Toate elementele care împrumută zilelor de Sucot fastul lor specific dispar: încetează obligația șederii în suca, buchetul „celor patru feluri" este părăsit. În sinagogă predomină din nou albul, ca în zilele divinei judecăți. Atmosfera gravă a sărbătorii este accentuată de rugăciunea de *Izkor*, pomenirea morților, care se rostește înainte de *Musaf*.

A doua zi este Simhat Tora, Bucuria Legii, cea mai veselă sărbătoare a anului religios mozaic. În această zi se citește ultima pericopă a anului, încheindu-se astfel lectura celor cinci cărți și imediat se reia lectura primei pericope, ca un simbol al continuității Torei, a eternității ei.

În toate obștile, Simhat Tora este celebrată cu un fast deosebit. Festivitățile încep de cu seară cînd, după rostirea rugăciunii de *maariv*, se scot toate sulurile sfinte din chivot spre a fi purtate de credincioși, în procesiune solemnă, în cîntece de bucurie, de șapte ori în jurul altarului. După cele șapte *hakafot*, sulurile sînt repuse în chivot și cantorul intonează o seamă de cîntece festive, pline de bucurie.

Deosebit de solemnă este lectura Torei. Acela căruia îi revine onoarea de a citi ultimul pasaj al pericopei este denumit Mirele Torei. El este de obicei rabinul obștei. Un talit este ridicat peste capul lui, asemenea unui baldachin, iar ultimele versete sînt însoțite de cîntecele vesele ale întregii asistențe. Mai sînt doi „miri" de Simhat Tora: mirele haftarei și mirele începutului, căruia i se citește primul pasaj al primei pericope din Biblie.

O sărbătoare a bucuriei

Apropierea zilelor de Sucot nu-mi evocă cîntecul melancolic-satiric *„Az s-kimen un di Sikes-teg..."*, ci cele 8 zile vesele, pitorești ale sărbătorii.

Sfîrșit de Elul. Țăranii din împrejurimi, care știu să aducă de Paști ouă, verdețată pentru Șavuot, faguri proaspeți pentru Roș-Hașana, nuci pentru Sucot, se interesează de termenul livrării de papură și stuf pentru „cuști". Material se află din belșug în bălțile dimprejur, iar în ajunul sărbătorii se discută cu aprindere la baia tîrgului care, cît și cum a cumpărat stuf pentru acoperirea sucăi. Foarte puțini gospodari își acoperă suca cu strujeni.

Între Roș-Hașana și Iom-Kipur, zile de ispășire, își fac loc discuții vii în legătură cu „suca". Fratele meu mai mare a trecut de 13 ani și deci are dreptul să-și spună părerea despre arhitectura și ornamentarea

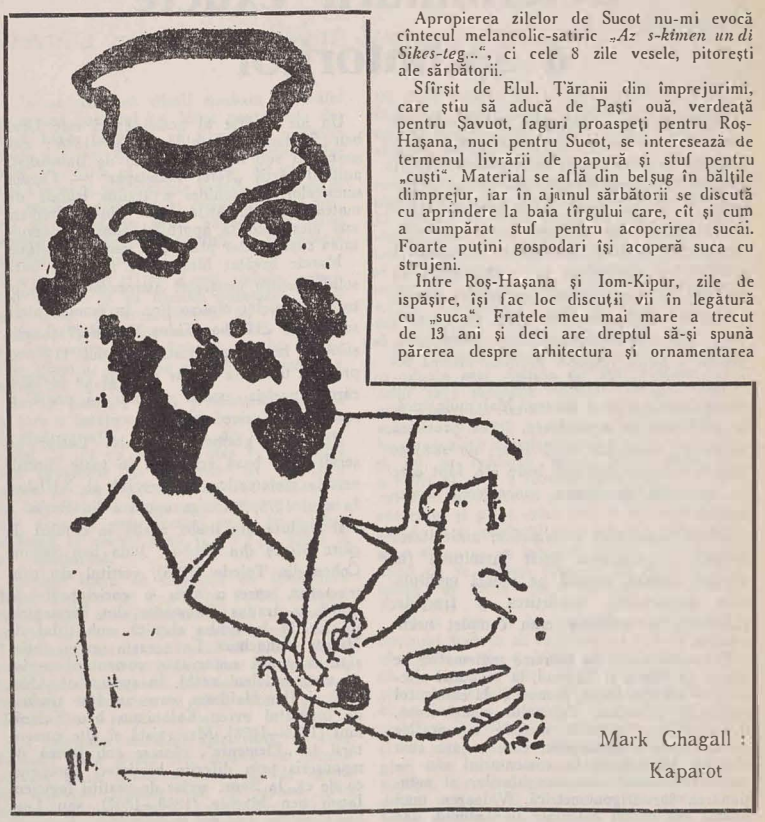

Mark Chagall: Kaparot

încăperii. La noi lucrul e simplu. Avem un chioșc cu un tavan special — cu interstiții. Se pune peste dînsul ceva stuf și — gata. Încăperea se împodobește frumos cu covoare și lăicere, cu șiraguri de fructe, struguri, flori.

Mititelul de mine vrea să se afle în treabă și încurcă lumea. E trimis la bunica după „sike-șer" (foarfecele de Sikes-scornire similară cu cheia de la cortină pentru figuranții debutanți pe scenă). Mă grăbesc și... aflu „cheia" enigmei. În gînd jur să mă răzbun pe fratele meu atunci cînd voi fi mai mare decît dînsul. Socoteală ne-euclidiană...

...Din nou răsună în sinagogă dulcele glas al lui Iosele, ginerele rabinului. Credincioșii reiau refrenul. Cu multă vigoare cîntă acei nu prea înzestrați cu ureche muzicală.

Șederea în „suca" e o cinste și o plăcere. Tot anul mi s-a tot spus: „Dacă ai să fii „om", ai să șezi în „sike". Și, uite, că șed în ea și aștept să-și termine tata rugăciunea și... să-și facă apariția bucatele bucătăresei Chane.

Bătrîna se plînge că se răcește mîncarea. Dar mama îi amintește că adevărații credincioși, printre care se numără și bunicul Ioine, dorm în „sike", deci...

În primele zile de Sucot așteptăm cu nerăbdare sfîrșitul mesei, ca să putem merge la jucat nuci. Jucatul se face „în groapă" și se aruncă pumnul de nuci de la un semn numit „țanc" la o gropiță rotundă, depărtată ca de doi metri. Se mai joacă și „la scîndură".

Binecuvîntarea de esrig" era așteptată cu emoție. Venea ceaușul de la sinagogă și aducea „etrog"-ul într-o cutie de argint. Iar femeile și copiii admirau fructul exotic, frunzele de palmier ale „lulav"-ului și vărsau cîte o lacrimă de emoție...

Hol-hamoed trece repede. Copiii se delectează cu tot soiul de fructe, de care e plină piața.

De „Hașana Raba" copiii se bucură: mănunchiurile de răchită lovesc pupitrele și mesele de sinagogă și nu spatele copiilor.

Deosebit de emoționant e momentul în care bătrînul rabin Ira Landau oficiază rugăciunea de „Halel".

De Simchat Tora, bucurie fără pereche. La petrecerea din sinagogă ne umplem buzunarele cu mere și nuci, tragem cîte o dușcă de must și ne bucurăm de mîngîierile tașilor, bine dispuși.

Și uite că începe furtunoasa licitare de „aliot", care se termină cu bine. Procesiunea cu Tora, „hakafot", e prilej de evlavie, voie bună și mîndrie. Mai ales la a șaptea procesiune, cînd copiii, celibatarii săraci și restul „omenirii" neînstărite duc în brațe sulurile sfinte, fiind felicitați de mame, surori, rude și vecine...

Cu cîteva ore mai înainte ne duseserăm la locuința rabinului, pe care l-am adus la sinagogă în cîntec și la lumina a zeci de lumînărele înfipte în merele ce încununau steguleț multicolore.

Ecoul sărbătorii trece repede. Vin grijile: școala, pentru copii, iar pentru părinți, iarna.

I. KARA

Din înțelepciunea Eclesiastului

În sîmbăta de Sucot sau de Șemini Ațeret credincioșii studiază cartea Kohelet (Eclesiastul), tulburător tratat eticilosofic ce sondează adîncurile cele mai profunde ale sufletului omenesc.

Exegeții au stăruit îndelung asupra acestei cărți, străduindu-se a-i stabili sensurile și afinitățile. Unii au văzut filiațiunea înțelepciunii ei cu cea a filosofilor stoici, epicurieni și sceptici; alții au crezut a simți în ea influența lui Hesiod și Heraclius, marii filosofi eleni. Dar autorul Eclesiastului merge mai departe decît aceștia, rațiunea lui insistă asupra analizei, spiritul lui caută cu înfrigurare sinteza lucrurilor.

Nu se știe exact ce anume a determinat a se stabili lectura aceasta pesimistă și sceptică tocmai în zilele de Sucot, cea mai veselă sărbătoare a calendarului mozaic. Poate că intenția a fost de a preveni și în acest fel orice exagerare, orice exces, care ar fi putut transforma bucuria curată a sărbătorii în desfrîu.

Publicăm mai jos un capitol din Kohelet.

Toate le-a făcut Dumnezeu frumoase și la vremea lor, dar el a pus în inima oamenilor pasul veșniciei, așa încît omul nu poate să descurce lucrarea pe care a făcut-o Dumnezeu de la început pînă la sfîrșit.

Atunci am înțeles că nu este altă fericire decît să se veselească și să trăiască bine, cît sînt în viață.

Drept aceea, orice om care mănîncă și bea și-și vede bine de sine, după toată munca lui, înseamnă că e dar de la Dumnezeu.

Mi-am dat socoteala că tot ceea ce a făcut Dumnezeu, aceea va ține în veac de veac și nimic nu se poate adăuga și din ea nimic nu poate scoate afară și că Dumnezeu lucrează așa ca oamenii să se teamă de fața lui.

Ceea ce este a fost de mult; ceea ce va fi să fie a mai fost și altă dată și Dumnezeu caută iarăși ceea ce a fost înlăturat.

Am mai văzut sub soare că la locul de judecată stă fărădelegea și la locul dreptății stă strîmbătatea.

Și am gîndit în inima mea: „Și pe cel drept și pe cel nelegiuit îi va judeca Dumnezeu, că este vreme pentru orice punere la cale și pentru orice faptă!"

Și am gîndit iar în inima mea, în privința fiilor omului, că Dumnezeu vrea să-i pună la încercare și să le arate că ei, pentru ei, nu sînt decît dobitoace.

Căci soarta fiilor omului este ca și soarta dobitoacelor, fiindcă una este soarta lor; cum moare acesta, așa și celălalt, și același duh de viață este în toți și omul nu-l întrece pe dobitoc cu nimic. Căci toate sînt deșertăciune.

Toți merg către același loc. Toți au ieșit din pulbere și toți se întorc în pulbere. Cine știe dacă duhul omului se urcă spre înălțimi și duhul dobitocului se pogoară în jos către pămînt?

Și atunci m-am dumirit că nimic nu este mai de preț pentru om decît să se bucure de agonisirea sa, căci aceasta este partea sa, fiindcă cine îi va da lui putere să mai vadă ceea ce se va întîmpla în urma lui?

Aprecieri despre calendarul nostru

Într-o scrisoare adresată Eminenței Sale d. Șef rabin dr. *Moses Rosen*, d. dr. *Iosef Burg*, ministrul Ocrotirilor Sociale al statului Israel scrie între altele următoarele despre calendarul pe anul 5728 editat de Federația Comunităților Evreiești (M) din România:

„Forma și conținutul calendarului sînt remarcabile. Materialul ce cuprinde este de mare importanță atît pentru individ, cît și pentru comunitate. Calendarul acesta este o minunată expresie a art. 30 din Constituția noastră, pe care-l reproduceți în prima pagină.

Pornind de la necesitatea determinării exacte a sărbătorilor

Matematicienii evrei din antichitate nu erau interesați în dezvoltarea matematicii ca o știință în sine, ci mai mult pentru scopuri practice, ca: determinarea zilelor de sărbătoare în cadrul lunii calendaristice, topografia pămîntului și durata crepusculului, care reclamă măsuri meticuloase. Sentimentul religios i-a determinat pe vechii iudei să studieze diferite constante geometrice pentru măsurări rituale, ca intervalele dintre sîmbete, sau măsurarea exactă a distanțelor, pentru a putea respecta porunca biblică referitoare la rămînerea în limitele localității respective de ziua a șaptea. Mai mult încă, în probleme de agricultură, legea prevedea să nu fie semănate două feluri de semințe fără o oarecare distanță între ele, fapt care de asemenea presupune cunoașterea matematicii.

Dintre categoriile matematice, antichitatea iudaică nu cunoștea decît înmulțirea (în ebraică **daraba**, numită pe atunci multiplicare geometrică), împărțirea și fracțiile. Adunarea și scăderea erau complet necunoscute.

Frecvente aluzii la teoreme matematice se găsesc în Mișna și Talmud, la învățații ulteriori — Iehuda, Iosua, Samuel și la eminentul astronom Gamaliel. Talmudul menționează, de asemenea, anumite metode topografice de calculare a distanțelor, care — așa cum observă Maimonide în comentariul său — necesitau cunoașterea trunghiurilor și soluționarea lor trigonometrică. Valoarea unei prisme era corect calculată în Talmud, dar pentru calculul volumului unui cilindru, Mișna și Gemara propun, în mod eronat, valoarea literei grecești „pi" ca fiind egală cu 3. (Regi I 7:23). Această deducție era bazată greșit pe școala de logică romană.

Cel mai vechi tratat iudaic de matematică cunoscut este **Mișnat Hamidot,** scris în perioada pre-arabă (150 e.n.) și în timpurile Mișnei (între anii 100—200 e.n.). Acest tratat, descoperit în original în anul 1862, e o lucrare de geometrie abreviată, compilată după Nehemia (150 e.n.), vestitul învățat al Mișnei, și conținea 42 de paragrafe în 5 capitole. Lucrarea tratează în special despre definiții, termeni și reguli practice de geometrie plană și în spațiu, fără a oferi, totuși, nici probe, nici demonstrații. Acest volum era un ghid pentru uzul și practica topografilor.

Sub influența maurilor, prin secolul al XI-lea, învățații evrei din Spania au început să se afirme prin aportul lor la progresul matematicii. Ei au fost aceia care au încurajat traducerea lucrărilor arabe în latinește. Vrednic de amintit în acest sens e Abraham ibn Ezra și contemporanul său mai în vîrstă, renumitul interpret Abraham bar Hiia Hanasi, cunoscut sub numele de Savasorda (prin anul 1065—1136), care a tradus majoritatea lucrărilor lui Plato din Tivoli. Ibn Ezra a scris ample lucrări despre Cabala, teoria numerelor, calendar și astronomie. El este mai cunoscut prin al lui **Sefer Haehad,** în care se ocupă cu matematica elementară, bazată pe izvoare arabe și hinduse.

Pînă prin secolul al XII-lea, gînditorii evrei au considerat matematica doar ca o știință introductivă a filosofiei. Dar interesul pentru matematică a început să crească treptat datorită dezvoltării științelor fizice. În această perioadă, învățații greci și arabi i-au îndemnat pe evrei să participe activ la cercetările matematice. Acestea erau ușor deviate de la concepțiile elementare (fiind bazate pe tratatele talmudice **Kilaim, Erubin, Midot** și **Ohalot**). Calculele astronomice se înmulțeau, punîndu-se bazele calendarului și anumitor reguli rituale care cereau măsurători.

Se cunosc puține contribuții iudaice în domeniul matematicii înainte de secolul al XII-lea, toată atenția învățaților noștri fiind îndreptată pe atunci spre astronomie și astrologie. Mașula, eminentul astrolog și astronom, care a trăit prin anul 900 e.n., era autoritatea matematică acceptată a timpului. El a explicat și elaborat „Elementele" lui Euclid, lucrare considerată ca bază pentru cercetări ulterioare. Contemporanul său Sahl Rabban al Tabari, vestit geometrician al timpului, a scris mai multe tratate, atît de algebră, cît și de geometrie și a tradus mai multe lucrări din arabă în latină.

Secolul al XIII-lea a dat la iveală o serie de lucrări ale gînditorilor și scriitorilor antici. Vestite devin acum scrierile matematicienilor greci și arabi și ale eminentului învățat Abraham bar Hiia Hanasi, care a scris **Hibur Hameșila Vehatisoret** (Tratat despre suprafețe și măsurători).

Un alt învățat al acelei epoci este Levi ben Gerson (Gersonides, 1288—1344; cunoscut și sub numele de Leo de Balneolis), autorul cărții **„Sefer Hamispar"** — Cartea numerelor. Gersonides a tradus tratate de matematică, lucrările sale fiind apreciate mai ales datorită aportului adus la dezvoltarea suprafețelor plane și a numerelor plane.

Marele învățat Maimonide a pus o bază solidă pentru progresul astronomiei cu ajutorul calculelor matematice. În monumentala sa lucrare **„Hilchot Kiduș Hakodeș"** (Legile sfințirii lunei), publicată în anul 1178, el prezintă un mare număr de date cu ajutorul cărora poziția exactă a lunii să poată fi stabilită în orice moment.

Principiile geometrice ale lui Euclid au servit ca o bază acceptată în toate controversele matematice din secolul al XIII-lea. În anul 1278, întreaga operă a lui Euclid a fost tradusă din limba arabă în ebraică de către Moses ibn Tibbon. Iuda ben Samuel Cohen din Toledo (1238), vestitul său contemporan, care a scris o enciclopedie în arabă, a tradus fragmente din Elementele lui Euclid în limba ebraică, sub titlul de **Midraș Hahochma.** La aceasta nu au întîrziat să apară numeroase comentarii, scrise de matematicieni arabi, în special de Alfarabi și Ibn Haitham, care au fost traduse de învățatul evreu Kalonimus ben Kalonimus (1286—1328). Mai există și alte comentarii la **„Elemente"**, rămase sub formă de manuscris prin diferite biblioteci europene, ca de ex. la Bonn, scrise de vestiții logicieni Iacob ben Machir (1230—1307), sau Levi ben Gershon. Trei noi traduceri ale „Datelor" lui Euclid au fost redate în ebraică din versiune arabă și publicate între anii 1775 și 1875 de Abraham Josef ben Simon Minz cu adnotări de Meir și Fürth.

Matematicianul din Alexandria a exercitat o profundă influență asupra matematicienilor evrei. Renumiți scriitori și traducători, ca Iacob ben Machir, au tradus cea mai mare parte din lucrările lui în ebraică. Această traducere a servit ca bază de pornire a noi discuții printre matematicienii evrei. Ea a inspirat pe Kalonimus să traducă lucrările lui Arhimede despre conoide și sferoide prin teoreme algebrice, o lucrare geometrică intitulată **Al Șakel al Katta** și un tratat despre conuri și cilindri, de Asba ben Mohammed.

Ca și în alte domenii ale gîndirii umane, Renașterea dă un puternic impuls matematicii. În această perioadă, spiritul omului a devenit mai limpede, mai puternic. Gîndirea confuză, atît de caracteristică studiului medieval, începu să se clarifice printr-un studiu ferm al matematicii pure și al astronomiei. Sistemul lui Copernic luă locul sistemului ptolemeic. Încetul cu încetul, mințile oamenilor au căpătat frîu liber, spre a rupe cu vechile metode de studii scolastice. Savanți ca David Gans (1541—1613), vestitul istoric evreu și autorul lucrărilor **„Migdal David", „Prozoor"** și **„Maor Hakatan"** și-au bazat lucrările pe acelea ale algebriștilor italieni, vestiții Ferrar și Bombelli. El a rezolvat complet ecuațiile cubice și bicvadratice, a îmbunătățit sistemul simbolic al algebrei și a generalizat folosirea literelor, ceea ce deschise algebrei cîmp larg către un progres necunoscut pînă atunci.

În acest timp are loc și o redeșteptare a geometriei. O contribuție însemnată în acest domeniu a adus Josef Solomon Delmedigo (1591—1655), care și-a bazat lucrările în primul rînd pe metoda geometrici analitice a lui Descartes.

Savanții din secolul al XVIII-lea și-au consacrat cu predilecție cercetările noii analize matematice și aplicațiilor ei, precum și studiului seriilor infinite și numerelor complexe. Multe din aceste cercetări au fost sintetizate în lucrările vestitului gaon și talmudist Eliah Vilna (mort în 1729), care a scris tratate de trigonometrie, geometrie, algebră și astronomie.

Savanții evrei au început să se distingă prin contribuții substanțiale prin secolele al XIX-lea și al XX-lea. O contribuție esențială la dezvoltarea funcțiilor eliptice ale teoriei numerelor a adus Carl Gustav Iacobi (1804—1851). Aproape fiecare ramură a matematicii a fost îmbogățită cu contribuțiile lui, care îmbrățișează studiul fracțiilor, calculul variațiilor și transformarea funcțiilor omogene.

O contribuție remarcabilă a adus și vestitul Georg Cantor, unul din cei mai de seamă raționaliști pe care lumea matematică i-a cunoscut vreodată. El a pătruns și mai profund în bazele analizei, adîncind studiul infinitului, care este baza tuturor problemelor privitoare la continuitate, limită și convergență.

INFORMAȚII

Ziarul „Maariv" publică în numărul său festiv din 4 octombrie a.c. (numărul de Roș Hașana) un interviu cu Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen în cadrul unei anchete făcute de Geula Cohen, redactor al acestui ziar, pe tema: „Este necesar un congres mondial rabinic spre a dezbate marile probleme ale actualității? În caz afirmativ, care sînt aceste probleme?"

În același număr ziarul mai publică răspunsurile Șef-rabinilor statului Israel, I. Unterman și I. Nissim, răspunsul Șef rabinului Marii Britanii, dr. Emanuel Jacobowitz și a Șef rabinului Turciei, David Assao.

Ziarul „Viața noastră" din Tel Aviv publică în numărul său din 27 septembrie impresiile din București ale fotbaliștilor israelieni care au jucat recent în țara noastră, Reportajul cuprinde impresii despre comunitatea evreiască, despre serviciul religios de vineri seara de la templul coral, despre vizita la Federația Comunităților Evreiești, la Teatrul evreiesc de stat etc. O convorbire cu Eminența Sa d. Șef rabin, în cancelaria d-sale, precum și un rezumat al unei predici rostite de d-sa completează reportajul.

Sub titlul „În România e posibil să fii evreu" ziarul „Maariv" publică în numărul său din 21 septembrie, sub semnătura lui Ioșua Kahana, un amplu reportaj asupra diferitelor aspecte ale vieții comunității evreiești din țară.

În numerele pe august și septembrie a.c. ale revistei „The Jewish Week" din S.U.A., Gabriel Levensohn, corespondentul agenției telegrafice de știri JTA publică o serie de convorbiri avute cu Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen în legătură cu diferite probleme ale comunităților evreiești.

MESAJE DE ANUL NOU 5728

Cu prilejul lui Roș Hașana 5728 Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a primit și adresat mesaje de felicitare unor personalități și organizații evreiești din toată lumea, printre care:

dr. *Nahum Goldman*, președintele Congresului Mondial Evreiesc; dr. *Emanuel Jacobowitz*, Șef rabinul Marii Britanii; Șefi rabinii statului Israel; *I. L. Levin*, Șef rabinul comunității evreilor din Moscova; dr. *Jacob Kaplan*, Șef rabinul Franței: rabin *Herschel Schechter*, președintele organizației „Mizrahi" din S.U.A.; rabin dr. *Leo Jotung*, rabin dr. *I. Lookstein* din New York; *Eliahu Katz*, Șef rabinul comunităților evreiești ortodoxe din Ungaria; *David Assao*, Șef rabinul Turciei; dr. *Gerhart Riegner*, secretar general al Congresului Mondial Evreiesc; *Sam Haber*, asistent vice-președinte al organizației American Joint Distribution Committee; *Armand Kaplan*, în numele secției franceze a Congresului Mondial Evreiesc; prof. *André Neher*, președintele secției franceze a C.M.E.; *American Jewish Congress*, *Bnai Brith* — Washington: *Alianța Israelită Universală* — Paris: *M. Fidler*, președintele lui „Board of Deputies" Anglia: sir *Barnet Jenner*, Londra; dr. *Geza Seifert*, președintelte Federației comunităților Evreiești din Ungaria; *F. Fucs*, președintele Federației Comunităților Evreiești din Cehoslovacia; *președintele Federației Comunităților Evreiești din Italia*; *președintele Federației Comunităților Evreiești din Argentina*: *dr. L. Kadelburg*, președintele Federației Comunităților Evreiești din Iugoslavia: *A. Rottner*, *președintele Federației Comunităților Evreiești din Polonia*; *Helmut Aris*, președintele Federației Comunităților Evreiești din R.D.G.; dr. *B. Eichler*, președintele Federației Comunităților Evreiești din Slovacia; *Federația Comunităților Evreiești din Grecia*: *Comunitatea evreilor din orașul Stuttgart* (R.F. a Germaniei): *S. Zilberfarb*, *în* numele organizației unitare a aliaei române, Tel Aviv.

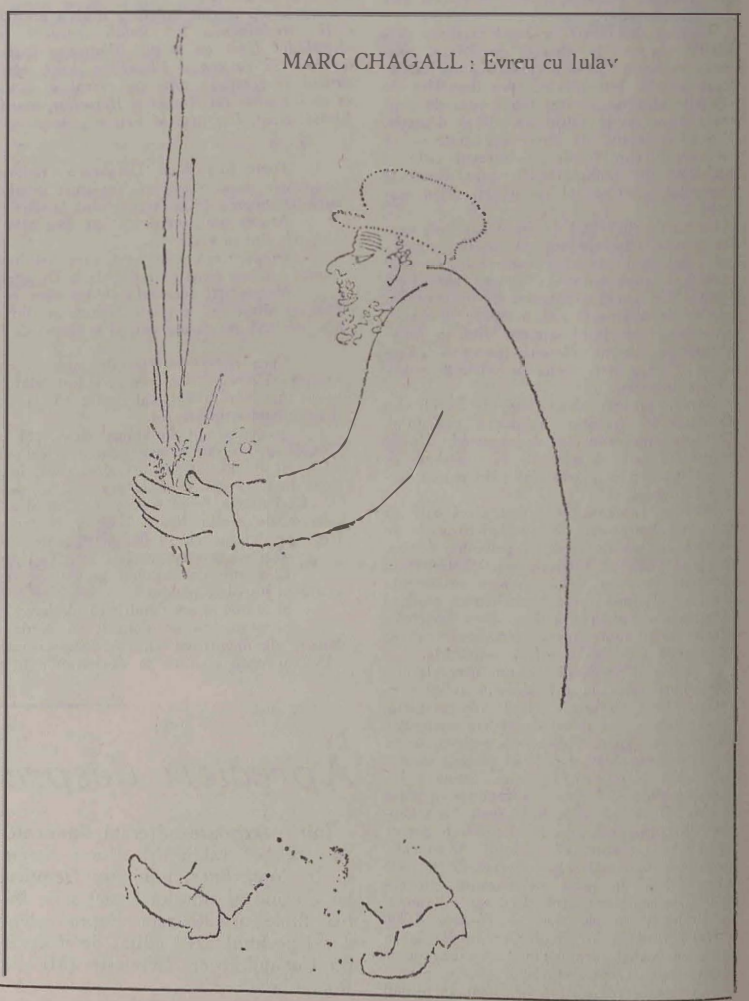

MARC CHAGALL: Evreu cu lulav

FRAGMENTE DIN PREDICI 5728

(Urmare din pag. 1-a)

Doar trebuia ales locul cel mai sfînt pentru un asemenea scop și muntele Sinai e doar locul pe care Dumnezeu a dat Tora. De ce s-a preferat Moria lui Sinai?"

„Pentru că, răspunse dînsul, locul pe care un om e gata să-și dea viața pentru al său nobil ideal, locul pe care el este pregătit pentru supremul sacrificiu, este mai sfînt decît însuși locul pe care Dumnezeu a coborît și a făcut să răsune Decalogul".

De aceea a răsărit pe înălțimile lui Moria acea casă a lui Dumnezeu care a vestit omenirii învățătura noastră. Chiar și atunci cînd flăcările au încercat s-o nimicească, zidul ei de apus כותל המערבי a rămas mărturie a lui עקידה Akeida, a „legăturii de altar", a firelor nevăzute ce ne leagă inimile de cel mai sfînt dintre locurile pămîntului.

Ce ne învață, deci, lecturile biblice de pe pragul unui an nou? Cum am putea să sintetizăm ideile ce se desprind dintr-însele?

Itzhac și Ismael trebuie să rămînă fideli frățietății dintre înaintașii lor. Ei au totul de cîștig dacă vor pune capăt oricăror zîzanii, respectîndu-se reciproc, muncind laolaltă. În locul atitudinii fataliste hagariene, în locul acceptări resemnate a deșertului, luptă acerbă și neînduplecată, efort încordat și susținut, pentru ca la fel cu „păstorii lui Abraham și apoi cu ai lui Itzhac", să sape, să răscolească adîncimile. Atunci ochii lor se vor deschide și vor zări izvorul cel mult dorit, apa cea binecuvîntată care se află lîngă dînșii și nu așteaptă decît ca ei să se unească spre a face să rodească pustiul, spre a-l schimba în grădină binecuvîntată.

În loc de Akeida — legătura de altar — simbol al nesfîrșitului șirag de martiri ai trecutului, care au murit laolaltă. Aguda — unire (e aceeași familie de cuvinte și limba sfîntă formulează aici o înaltă etică); în locul legăturii de altar, legătură între oameni care vor să trăiască laolaltă, să alcătuiască ceea ce este ideal al rugilor noastre de an nou „Aguda Ahat", un singur mănunchiu, o armonioasă conjugare de forțe închinate binelui și prosperității.

Aceasta este Moria — sursa învățăturii noastre. De aceea שמשם תצא הוראה לישראל privim spre piscurile sale sfinte și ne rugăm שיבנה בית המקדש „ca templul să fie reclădit", căci năzuim, în prag de an nou, spre un templu al păcii și frățietății și rugăm părintele ceresc să ne împlinească năzuințele.

ZIUA DREPTĂȚII יום הדין

Predică rostită în seara primei zile de Roș Hașana la templul spaniol

Dramatismul zilelor de an nou iudaic cutremură sufletele. E confruntarea cu Dumnezeu și cu propria conștiință, care nu e decît o părticică din dumnezeirc sădită în haina noastră de lut. Vălmășagul cotidianului ne amețește, ne face uneori să nu vedem pădurea din cauza copacilor, să dăm importanță amănuntelor și să uităm esențialul. Popasul ce-l facem între două etape ale vieții are tocmai menirea de a ne trezi, de a ne reda luciditatea, de a ne face să privim drept în față viața și a ei nimicnicie, de a revizui valorile și a le da reala lor scară, justa lor ordine de prioritate.

אם לא עכשיו אימתי? „Dacă nu acum, atunci cînd?". Dacă nu în aceste zile, cînd batem la porțile unui an nou, atunci cînd vom proceda la acest חשבון הנפש „bilanț sufletesc"?

„Judecata cerească" n-o așteptăm să se producă atunci cînd vom pleca din această lume. Tora nu ne învață că lumea aceasta poate fi lăsată să rămînă nedreaptă, că trebuie să ne încovoiem înaintea strîmbătății, cu speranța că toate aceste umilințe și resemnări vor fi compensate cu o lume de apoi, în care va domni dreptatea. Este adevărat că noi credem în עולם הבא „lumea viitoare", care nu va mai cunoaște nici împilare, nici întunerec, nici suferință. Pînă atunci, însă, sfîntă ne este datoria ca aici, pe această lume, עולם הזה să nu stăm cu brațele încrucișate, să nu asistăm inpasibili la profanarea a ceea ce cată a fi idealul suprem al Creațiunii: דין dreptatea.

Nu așteptăm, deci, plecarea din această lume, ci, an de an, recăpătăm conștiința „judecății cerești", care e permanentă, care cîntărește faptele noastre, care are menirea de a restabili echilibrul în balanța dreptății. Dacă în raporturile dintre oameni sau noroade, se aruncă pe unul din talerele ei sabia, forța brutală, noi nu obosim în a îngrămădi pe celălalt taler valori morale, principii de eternă etică, învățătura dreptății, pentru ca astfel să împlinim chemarea de an nou לתקן עולם „să îndreptăm lumea". Departe de noi concepția că această Creațiune e perfectă și de aceea să acceptăm discriminări, nedreptăți, ridicînd din umeri și spunînd „aceasta e vrerea lui Dumnezeu". Nu! Dumnezeu nu ne cere aceasta, ci dimpotrivă. El ne cheamă să ne dedicăm viața îmbunătățirii unei lumi care e mereu în devenire, în care noul își croiește loc în fiece clipă, în care trebuie să aducem contribuția noastră spre לעבדה ולשמרה a o munci și a o păzi", așa cum a poruncit Dumnezeu lui Adam, atunci cînd l-a așezat în Eden (Genesis 2—16).

Roș-Hașana ne cheamă la această luptă sublimă, al cărui țel este să grăbim vremurile în care: עולתה תקצץ פיה והרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ „nedreptatea va amuți, în care nelegiuirea întreagă se va risipi precum fumul căci Tu, Doamne, vei pune capăt domniei împilării pe acest pământ".

CUVÎNTUL, acest dar miraculos...

Predică rostită de Sabat Suva, la sinagoga Malbim

...În această cea dintîi sîmbătă a noului an răsună cuvîntul lui Moșe pentru cea din urmă oară Ceea ce va urma, în pericopa finală a Torei וזאת הברכה va fi binecuvîntarea cu care se va despărți de poporul său. Cuvîntul său slujește pentru toți urmașii săi, rabini, învățători și conducători ai turmei lui Israel, în acest Sabat Șuva, cînd potrivit unei străvechi tradiții, și ei vorbesc norodului credincios.

האזינו השמים ואדברה „Luați aminte, ceruri, cînd vorbesc și să asculte pămîntul graiul gurii mele" (Deuteronomium 32—1). Cerul și pămîntul nu sînt numai eternii martori invocați pentru o învățătură menită a rămîne veșnică, ci devin simbol al rosturilor mărețe ale cuvîntului.

Cer și pămînt, spirit și materie; sinteză pe care o înfățișează omul, în a cărui haină de tină se află o scînteie din dumnezeire. Vasul de lut cu conținut ales e o imagine care constituie un leit-motiv al existenței umane pe acest pămînt. Ele sînt deopotrivă de importante în concepția iudaică și drumul evreului este tocmai acel de mijloc, păstrînd în același timp și קנקן vasul și יש conținutul.

Același lucru se întîmplă cu învățătura Torei. Ea are cer și pămînt, formă și fond. Haina ideii o constituie cuvîntul. Amîndouă se cer păstrate. Taina permanenței acestei Tore constă tocmai în faptul că dacă o literă minusculă קוצו של יוד dintr-însa se alterează, ea își pierde sfințenia. Mileniile n-au alterat cu nimic minunatele ei idei, tocmai pentru că haina lor a rămas aceeași.

La începutul misiunii sale, Moșe a avut îndoieli dacă poate lua asupra sa greaua sarcină de a aduce o etică atît de înaltă în mijlocul fraților săi. El spune „Nu sînt omul cuvîntului", לא איש דברים אנכי recunoscînd prin aceasta marele adevăr că pentru promovarea unui ideal măreț sînt necesare cuvinte potrivite, forma cizelată, că o ideie oricît de frumoasă se poate prăbuși dacă nu-i sînt împrumutate minunatele aripi ale cuvîntului.

De atunci și pînă la acest penultim capitol biblic, Moșe a străbătut o cale lungă, la capătul căreia a ajuns la perfecțiunea dorită. Privind înapoi, el poate constata cu mulțumire că învățătura sa va va dura cît cerul și pămîntul, căci la fel cu acestea, atît fondul cît și forma ei vor rezista tuturor intemperiilor vremurilor ce vor străbate.

יערף כמטר לקחי „Precum ploaia să curgă învățătura mea, precum roua să picure vorba mea" (Ibid. 32—2), continuă Moșe să definească forța și misiunea cuvîntului, utilizînd metafore pline de tîlc. Noțiunea de ploaie corespunde, în limba ebraică, la doi termeni. גשם „Gheșem" e ploaia torențială, c potopul dezlănțuit, e forța primară (originea גשם — materie). În capitolul din rugăciunea zilnică שמונה עשרה în care invocăm גבורות forța fără de limite a Creatorului se află versetul משיב הרוח ומוריד הגשם opunînd gașem lui רוח și aducînd astfel în evidență cei doi poli opuși גשם — materie și רוח — spirit.

Celălalt termen folosit pentru ploaie este מטר, care își are originea filologică în cuvîntul מטרה matara — țintă, obiectiv.

De data aceasta este vorba de ploaia binefăcătoare, care coboară spre un țel, spre ogorul însetat, spre brazda deșelenită, spre sămînța dornică să încolțească.

Cuvîntul nu trebuie să fie גשם potop, revărsarea de forță retorică, dezlănțuire a talentului verbal, demonstrație de elocvență. El trebuie să urmărească un țel, să fie în slujba unei sfinte misiuni, să pătrundă în inimi și acolo să nimerească colțul în care se află sămînța cea roditoare. Valoarea cuvîntului este într-atît prețioasă întrucît e în stare ca fiind pornit דבר ם הוצאים מן הלב din adîncul inimii vorbitorului, נכנסים ללב să pătrundă în inimile ascultătorilor.

Pe de altă parte, comparația cuvîntului cu ploaia mai conține un sfat prețios dat celor care mînuiesc verbul. Circuitul ploii este admirabil definit de profetul care glăsuiește כי כאשר ירד הגשם „Căci precum coboară ploaia și zăpada din cer והשלג מן השמים și nu se întoarce acolo decît după ce a rodit glia, și a făcut-o să nască, și a făcut-o să încolțească, și a dat sămînță semănătorului și pîine celui care o mănîncă; tot astfel va fi cuvîntul care va ieși din gura mea, el nu se va întoarce gol la mine decît după ce va săvîrși ceea ce am dorit și va izbuti în ceea ce l-am trimis" (Isaia 55—10,11).

Odată pătruns în sufletul ascultătorului, cuvîntul trebuie să rodească în așa fel încît să creeze acolo o forță, un dinamism, care să se întoarcă apoi către vorbitor. Atunci cînd el „izbutește în ceea ce a fost trimis" el se întoarce către cel care l-a creat. Se stabilește un fluid între meșterul cuvîntului și cel către care e adresat, precum procesul ploii este un necontenit circuit între cer și pămînt. Cuvîntul care „a săvîrșit ceea ce a dorit" oratorul îi dă acestuia din urmă noi forțe, noi imagini, noi idei, în așa fel încît între vorbitor și ascultător nu se mai știe cine e cel care dă și cine e cel care primește.

Iată pentru ce textul biblic utilizează în acest verset יערף כמטר לקחי „să curgă precum ploaia învățătura mea", termenul de לקח lekach, pentru noțiunea de învățătură. Originea cuvîntului e de la verbul a lua. Vorbitorul nu dă numai, ci primește. Învățătura nu este un mesaj cu sens unic, ci un schimb activ, viu, pe un dublu itinerariu.

Să nu ne mire, deci, că limba în care a fost scrisă Biblia este לשון הקודש cea sfîntă. Regulile ei gramaticale, etimologice, filologice, nu sînt niște norme științifice rigide, ci izvoare inepuizabile de etică. O declinare sau o altă flexiune gramaticală oarecare aduce cu sine învățături și de aceea exclamă un înțelept al Talmudului תלי תלים של הלכות „munți de etică atîrnă de cea mai mică dintre literele alfabetului ebraic". Moșe cu cuvîntul său face apologia măreței misiuni a cuvîntului, acest dar miraculos hărăzit omului spre a deveni împreună cu semenul său vase comunicante ale gîndirii și simțirii. Această apologie el o face tot cu ajutorul resurselor nesfîrșite care se află în cuvînt.

Să știm deci să cinstim cerul și pămîntul, ideia și haina ce o îmbracă — cuvîntul.

Din cartea eroilor

În acest an s-a aniversat împlinirea unei jumătăți de secol de la glorioasele lupte de la Mărășești, unde armata renăscută a României a înfruntat vitejește armata germană, considerată invincibilă, biruind-o după crîncene lupte.

La aceste evocări, adăugăm cîteva pagini de contribuții privind participarea combatanților evrei.

Ostașii evrei și-au vărsat sîngele alături de camarazii lor români, la Mărășești, ca și la Oituz, Răzoare, Nămoloasa, Cosmești, Cireșoaia, Tg. Ocna, Cașin.

În prefața unei lucrări publicate după războiul la București, sub titlul *„Ostașii evrei decorați"* se socotește că populația evreiască de 220.000 suflete, cît număra la intrarea României în război, procentul mobilizaților a fost de 10%, în cifre rotunde de 22.000. Raportînd numărul decoraților la numărul de soldați, avem un procent de trei și un sfert la sută. E o probă a eroismului cu care ostașii evrei s-au luptat cot la cot cu bravii combatanți români!

Dintr-o altă lucrare, apărută în 1925, în care se publică listele nominale ale ostașilor evrei morți, răniți, prizonieri dispăruți (paginile 3—21) rezultă că numărul morților pe front a fost de 882, ceea ce reprezintă un procent de 3,83% din numărul total al evreilor mobilizați.

Dar listele oficiale apărute în „Monitorul Oficial" nu sînt complete. Numărul morților trebuie să fi fost mai mare, fiindcă din listele de morți lipsesc nume care din eroare n-au fost înregistrate. Nu am găsit, de pildă, în lista morților, numele lui *Iosif Netzler*, originar din Pitești, care sub pseudonimul *Ion Trivale* s-a distins ca un remarcabil critic literar, debutînd cu articole în 1911, la revista „Convorbiri critice". Iosif Netzler a căzut pe front, în luptele de la Zimnicea, la 11 noiembrie 1916, cu gradul de sublocotenent.

Între scriitorii evrei care au luptat pe front, se numără poeții *B. Luca*, de la Craiova și *A. Steuerman-Rodion* de la Iași. Între scriitorii combatanți mai numărăm pe Felix *Aderca*, iar dintre pictori, pe *Solomon Sanielevici*, peisagist, portretist și grafician, mort și el pe front.

Ziariștii evrei au fost și ei la datorie, luptînd pe front alături de colegii lor români. Din plutonul ziariștilor democrați care au plecat în campanie, la 15 august 1916, a făcut parte între alții *G. Millian-Maximin*, soldat (a avut și alți șapte frați mobilizați) care a fost grav rănit la Turtucaia; *S. Albu*, de curînd decedat, care a fost citat pe front, prin ordin de zi, cu prilejul luptelor din septembrie 1916, pe valea Oltului; *Alexandru Coler*, fost secretar general de redacție la „Adevărul" și „Jurnalul de dimineață", care a luptat pe front cu regimentul 37 infanterie și cu regimentul de vînători, în regiunea Adjud (sectorul Pralea) unde a contractat tifos exantematic; *L. Rintzler*, soldat în Regimenul 15 Războieni, care a fost rănit pe front de două ori.

Alții au militat cu dîrzenie și curaj prin scris, pentru ideia unității naționale a poporului român. Astfel, *Emil D. Fague* și *Albert Honigman* s-au refugiat la Iași și de acolo au plecat la Paris, unde au continuat acțiunea de susținere a drepturilor României, prin viu grai, prin relații personale și prin scris la ziarul „La Roumanie" de la Paris.

Dintre cei rămași sub ocupație, *Const Graur*, unul din principalii redactori ai ziarelor „Adevărul" și „Dimineața", și *Iacob Rosenthal*, secretarul general de redacție al acestor ziare, au suferit internarea în Capitală și apoi deportarea în lagărele de la Săveni (Ialomița) și Troian (Bulgaria).

Medicii evrei și-au dat și ei contribuția, ajutînd prin știința și eroismul lor la salvarea a zeci de mii de vieți.

Numeroși medici evrei au căzut la datorie, intervenind și salvînd răniții în prima linie de luptă, înfruntînd epidemiile, care au decimat atîți luptători. Din totalul de 343 ofițeri medici și personal sanitar identificați morți în războiul de întregire, 77 au fost evrei. Dintre aceștia, amintim pe maiorii medici Toff Emil, Vincler Bernard, Codreanu Millo, Feigenbaum-Adjud, Burștin Heinrich; medicii locotenenți I. Sanielevici, Zimmer A., Fruenhling D.; studenții în medicină Weisser Itic și Schein Adrian; medicul asistent Popper Leon ș.a.

Din listele oficiale de decorați pentru acte de devotament, bravură și eroism se poate constata că ostașii evrei au participat la toate luptele mari, fiind răsplătiți cu decorațiile cele mai înalte.

Pentru curajul arătat în timpul crîncenelor atacuri de la Mărășești, din iulie 1917, sublocotenentul Avram I., din regimentul 13 artilerie, este decorat cu Coroana României cu spade, în grad de cavaler.

Pentru felul deosebit cum o condus plutonul sub bombardamentul inamic, în luptele de la Mărășești, plutonierul Goldenberg David, din regimentul 14 pionieri, este decorat cu Bărbăție și Credință, clasa I. Aceeași decorație o primesc sergentul Weissman Mose, din regimentul 10 obuziere, pentru bravura arătată în luptele de la Mărășești și Șaraga Isac, plutonier în regimentul 9 vînători, pentru curajul cu care și-a condus unitatea.

Participînd la bătălia de la Prunaru, din 1916, unde cavaleria română s-a evidențiat prin intervenția ei eroică, soldatul Herșcovici Herman este decorat cu Bărbăție și Credință cu spade, clasa III, pentru bravura arătată.

În grupul II aeronautic s-au evidențiat sublocotenentul Schor Carol. El a fost decorat cu Coroana României cu spade, în grad de cavaler cu panglică de Virtute Militară, pentru bravura și devotamentul cu care și-a îndeplinit misiunea de observator aerian, pe cîmpul de luptă în 1917. În grupul III de aviație (escadrila Nr. 10) Schwartz Henry Alexandru este decorat cu Virtutea Militară de război, clasa II, pentru vitejia și avîntul cu care s-a distins ca observator de avion,

SOLOMON SAVIN

I. L. PEREŢ

ÎNTRE DOI MUNŢI

Despre Brisker-rav şi rabinul din Biale fără îndoială că aţi auzit cu toţii. Însă nu toată lumea ştie că rabinul din Biale, reb Noah, fusese înainte elevul preferat al lui Brisker rav, la care a învăţat mulţi ani. Apoi, într-o bună zi a dispărut, a peregrinat cîţiva ani în lume şi în cele din urmă s-a statornicit la Biale.

Pricina dispariţiei sale din Brisk a fost aceasta: se învăţa acolo multă Tora, însa învăţătura, simţea el, e literă moartă, uscată... Se învăţa, de pildă, un precept din legea căsătoriei, din legile rituale, sau oricare altă lege. Foarte bine! Dacă venea careva cu o pricină oarecare, o slugă să ceară o îndrumare sau o femeie după un sfat, învăţătura căpăta pe dată viaţă, Tora devenea vie, însufleţită. Fără asta, învăţătura i se părea rabinului uscată. Nu aceasta, simţea el, e învăţătura vieţii! Învăţătura trebuie să fie vie.

Studiul cărţilor cabalistice era la Brisk strict oprit. Brisker-rav era un adversar neînduplecat al hasidismului şi o fire dificilă, răzbunătoare. Era destul ca cineva să pună mîna pe un exemplar din Zohar sau din Pardes, ca să fie blestemat şi afurisit de dînsul. Unuia, pe care l-a prins aplecat peste un tratat cabalistic, a pus să i se tundă barba. Ce să vă mai spun! De ruşine, bietul om şi-a pierdut minţile. Şi — lucru uimitor! — nici un alt rabin nu i-a putut ajuta. Ce mai, nu sînt mulţi ca Brisker-rav! Cum, dar, să te înduri să părăseşti ieşiva lui?

Şi într-adevăr, Noah, s-a luptat multă vreme cu acest gînd. Dar într-o noapte i s-a arătat un vis. Se făcea că Brisker-rav s-a apropiat de el şi i-a spus: „Vino, Noah, te voi conduce în paradisul de dedesubt!" L-a luat de mînă şi au pornit-o amîndoi. Au ajuns la un palat mare. În afară de poarta prin care au pătruns ei doi, nu se afla nici o altă uşă, nici o fereastră. Înăuntru era o lumină orbitoare, căci pereţii, cum i s-a părut lui Noah, erau din cristal şi împrăştiau o strălucire minunată.

Păşeau amîndoi mînă în mînă prin acest palat, mergeau într-una şi nu se vedea nici un capăt.

— Ţine-te bine de mine! — îi spuse Brisker-rav. Palatul are săli fără număr şi dacă te îndepărtezi cît de puţin de mine vei rătăci drumul pentru totdeauna...

Noah îi dădu ascultare şi ceі doi păşeau mereu înainte, străbătînd săli strălucitoare, dar cu totul pustii... Nicăieri nu se vedea un scaun, o bancă, ceva pe care să se poată odihni.

— Aici nu stă nimeni jos, îi spuse Brisker-rav. Aici se merge mereu înainte.

Şi Noah continuă să-l urmeze. O sală era mai luminoasă decît alta, aici pereţii străluceau într-o culoare, dincolo în alta. Păşeau prin această strălucire orbitoare fără a întîlni fiinţe de om.

Noah ostenise mergînd. O sudoare rece îl năpădi şi trupul îi fu cuprins de fiori. Pe deasupra începură şi ochii să-l doară de atîta lumină.

Deodată îl cuprinse un dor grozav: un dor de evrei, de prieteni, de oameni din popor. Doar nu e puţin lucru să ştii că eşti singur, izolat de toţi!

— Să nu-ţi fie dor de nimeni, îi spuse Brisker-rav. Acest palat e doar pentru mine şi pentru tine... Şi tu vei fi odată Brisker-rav!

La aceste vorbe, Noah s-a înspăimîntat şi mai tare. Ca să nu cadă, s-a sprijinit cu mîinile de perete. Şi peretele l-a fript! Dar nu aşa cum te arde focul, ci aşa cum te frige gheaţa...

Brisker-rav nu răspunse.

— Brisker-rav, ajută-mă să ies de aici! — strigă din nou Noah. Nu vreau să stau singur cu d-ta! Vreau să trăiesc împreună cu toţi evreii!

Abia rostise aceste cuvinte şi Brisker-rav se făcu nevăzut. Noah rămase singur în palat.

Drumul nu-l cunoştea de fel. Pereţii îl umpleau de o spaimă rece. Dorinţa de a vedea un evreu, un evreu de rînd, fie el cizmar sau croitor, creştea în sufletul său, chinuitoare. Începu să plîngă în hohote.

— Doamne Dumnezeule, se rugă Noah, scoate-mă de aici! Mai bine în iad cu tot poporul, decît singur aici!

În aceeaşi clipă i se arătă un evreu de rînd: era încins cu un brîu roşu, de cărăuş, iar în mînă ţinea un bici mare. Omul acesta îl apucă de mînecă îl scoase din palat, apoi se făcu nevăzut.

Acesta a fost visul.

Cînd se trezi, devreme, înainte de revărsatul zorilor, Noah pricepu că nu fusese un vis obişnuit. Se îmbrăcă în grabă alergînd spre sinagogă, pentru ca bătrînii ce înoptează acolo să i-l tălmăcească. În timp ce străbătea piaţa, privirea îi fu atrasă de o căruţă mare, veche. Lîngă ea stătea căruţaşul: era încins cu un brîu roşu şi ţinea în mînă un bici mare. Părea leit evreul din vis!

Noah se apropie în grabă de el:

— Încotro pleci, omule?

— Asta nu-i treaba ta! îi răspunse căruţaşul grosolan.

— Spune-mi totuşi! îl rugă Noah. Poate plec cu d-ta...

Căruţaşul rămase o clipă pe gînduri, apoi zise:

— Şi pe jos nu poate un flăcău ca tine să meargă? Vezi-ţi de drum!

— Încotro s-o apuc?

— Unde te-or duce ochii! răspunse căruţaşul întorcîndu-i spatele. Asta nu-i treaba mea!

Noah pricepu şi luă calea pribegiei.

Cum am spus, cîţiva ani mai tîrziu el ajunse la Biale şi se statornici acolo. Nu vă mai povestesc acum ce şi cum s-a întîmplat deşi ar merita.

Un an mai tîrziu, un gospodar din Biale, reb Ihiel, m-a adus acolo să-i învăţ carte copiii.

La început n-am vrut să primesc. Trebuie să vă spun că reb Ihiel era un om de vază, mare bogătaş. Fiecăreia dintre fiicele sale îi dăduse cîte o mie de galbeni de zestre, măritînd-o după un rabin de seamă. Iar nora lui mai tînără era fiica lui Brisker-rav.

Se înţelege că atît reb Ihiel cît şi toţi ai săi erau adepţi ai lui Brisker-rav. Iar eu sînt un adept înflăcărat al rabinului din Biale. Cum puteam, dar, intra într-o astfel de casă?

Şi totuşi eram ispitit să vin la Biale! Doar nu e puţin lucru să locuieşti cu rabinul în acelaşi oraş! M-am tot gîndit şi în cele din urmă am acceptat.

Mi-am dat seama curînd că reb Ihiel era un om dintr-o bucată. Sînt sigur că inima îl trăgea cu putere spre rabin. Căci multă carte reb Ihiel nu ştia şi deci pe Brisker-rav n-avea cum să-l înţeleagă.

Aşa dar, rab Ihiel nu m-a oprit să ţin mai departe de rabinul din Biale, însă el se ţinea deoparte. Se prefăcea că povestirile mele despre rabin îl plictisesc, deşi vedeam că ciuleşte urechile. În schimb, fiul lui reb Ihiel, ginerele lui Brisker-rav se încrunta şi mă privea furios şi batjocoritor. Dar nu mă contrazicea niciodată, căci nu era vorbăreţ din fire.

Sosi şi ziua cînd nora lui reb Ihiel trebuia să nască. Poate ca nu vi se pare mare lucru: o femeie care naşte şi atît. Dar să vedeţi ce s-a întîmplat. Se ştia că Brisker-rav fusese blestemat de rabinii vremii pentru că tunsese barba unui hasid. Cei doi fii ai săi muriseră la interval de cîţiva ani, iar nici una dintre cele trei fiice ale sale nu dăduseră naştere unui băiat. În afară de asta, fiecare dintre ele năştea în chinuri groaznice, fiind de fiecare dată între viaţă şi moarte. Dar pesemne că voia Celui de sus era ca cearta să ţină: toată lumea înţelegea că e pedeapsa rabinilor, numai Brisker-rav, cu ochii săi luminoşi, nu vedea nimic. Sau poate nu vroia să vadă... Neînduplecat, el ducea mai departe cearta, cu încăpăţînarea oamenilor de altă dată...

Mie mi se rupea inima de Ghitele, aşa se numea fiica lui Brisker-rav: mai întîi, fiindcă în joc era o fiinţă omenească; apoi, fiindcă avea un suflet cum nu cred să mai fi fost altul pe lume. Nu era mireasă săracă să nu fi fost ajutată de dînsa. O făptură atît de aleasă şi tocmai ea trebuie să sufere pentru mînia părintelui ei! De aceea, cum am văzut că moaşa îşi face apariţia în casă am şi început să mă fac luntre şi punte să fie chemat rabinul din Biale. Să i se trimcată o simplă cerere, neînsoţită de dar, căci rabinul nu pretindea daruri de la nimeni.

Cu cine să stau de vorbă? Încercai mai întîi cu ginerele lui Brisker-rav. Oricît căuta să ascundă, îmi dădeam seama cît era de îngrijorat. Dar dacă era ginerele lui Brisker-rav! Îl văd că se încruntă, pleacă şi mă lasă cu gura căscată.

Mă dădui atunci pe lîngă reb Ihiel. Dar el îmi răspunse: „E fiica lui Brisker-rav!" Nu-i voi face una ca asta tatălui ei, chiar dacă ar fi şi viaţa ei în joc!"

Încercai s-o înduplec pe soţia lui reb Ihiel, o femeie cumsecade, dar simplă. Ea îmi răspunse: „O vorbă doar să-mi spună bărbatul meu şi-i voi trimite pe dată rabinului giuvaicrul de sărbători şi cerceii. Au costat o grămadă de bani... Le voi trimite, la un singur cuvînt al bărbatului meu. Dar fără ştirea lui nu trimit un ban!

— Trimiteţi-i un bilet, un simplu bileţel... Ce poate strica un bilet?

— Fără ştirea bărbatului meu nu trimit nimic! răspunse ea, aşa cum se cuvine unei femei evlavioase. Şi deşi îşi întorsese cu grabă faţa, am putut să văd că abia îşi stăpînea lacrimile: inima ei de mamă presimţise primejdia.

Cînd am auzit primul vaict, am dat fuga la rabin.

— Smaie, îmi răspunse el — ce pot face? Mă voi ruga pentru ea.

— Daţi-mi, vă rog, rabi, un talisman pentru lehuză... Daţi-mi ceva...

— Nu va fi de nici un folos, ba chiar mai mult va strica, răspunse rabinul. Fără credinţă, astfel de lucruri strică. Şi ea nu crede în ele...

Ce puteam face? Era prima zi de Sucot, lehuzei nu-i puteam fi de nici un ajutor, aşa că am rămas în casa rabinului. De al casei eram aşa că voi rămîne să privesc rugător spre rabin, poate se va îndura...

Au urmat veşti rele. De trei zile lehuza se zbătea în chinurile facerii. Se făcuse tot ce era cu putinţă: rugăciuni în sinagogă, la cimitir, s-au aprins sute de lumînări în casa de învăţătură. Apoi daniile... Pomana făcută săracilor! Toate dulapurile erau larg deschise, pe masă se afla o sumedenie de bani. Săracii intrau şi-şi lua fiecare ce şi cît poftea.

Simţeam că inima mi se strînge.

— Rabi, e scris doar că milostenia salvează de la moarte...

Iar rabinul îmi răspunse cu totul altceva.

— Poate va veni Brisker-rav...

Chiar în clipa aceea dădu buzna reb Ihiel. Rabinului nu-i adresă nici un cuvînt, de parcă nici nu l-ar fi văzut.

— Smaie, îmi zise, apucîndu-mă de haină, în curte se se află o căruţă. Du-te, suie-te şi pleacă la Brisker-rav. Să vină...

Îşi dădea desigur seama cît de grea era situaţia, căci adăugă grăbit:

— Să vadă el însuşi cele ce se întîmplă! Să ne sfătuiască ce avem de făcut!

Avea o faţă — ce să vă spun! — morţii arată mai bine decît arăta el atunci.

Am felicitat-o pe Ida Kaminska, urîndu-i rav va veni, probabil că se va întîmpla ceva, îmi ziceam. Poate vor face pace! Vreau să zic: nu între Brisker-rav şi rabinul din Biale, căci între ei doi nu a fost nici o ceartă, ci între cele două tabere. Căci de va veni, va vedea: doar ştie să vadă!

Se pare însă că de sus nu era hărăzit ca acest lucru să se întîmple cu uşurinţă. Căci cerul mi-a fost împotrivă. Abia ieşisem din Biale şi nori grei acoperiră cerul. Apoi porni un vînt năprasnic, de parcă mii de diavoli şi-au luat zborul deodată.

Ţăranul care mîna caii se pricepea la asemenea semne. Îşi făcu cruce, îmi arătă cu biciul spre cer spunîndu-mi că vom avea un drum greu. Cît ai clipi din ochi se stârni furtuna. Vîntul sfîşia norii ca pe nişte zdrenţe de hîrtie gonindu-i încoace şi încolo. Două-trei rînduri de nori aţîrnau acum deasupra capului. La început nu mi-a fost frică, nu era prima oară că mă va uda pînă la piele, iar tunetele nu mă speriau. Mai ales pentru că nici nu mai tuna la vremea sfîrşitului bătorilor de toamnă, iar apoi, era după ce rabinul a suflat din şofar. Şi noi, hasidimii, sîntem convinşi că după ce *el* a suflat din şofar, tunetul nu mai are nici o putere.

Deodată, am simţit pe faţă de parcă m-ar fi plesnit un bici. O dată, de două ori, de trei ori... Parcă cerul însuşi mi-ar fi trimis semn să mă întorc. Căruţasul se ruga şi el: „Să ne întoarcem!"

Dar ştiam că în joc e o viaţă de om. Eu eram în căruţă, dar prin vîjîiile mi se părea că aud vaietele lehuzei, că-l văd pe Brisker-rav frîngîndu-şi mîinile. Vedeam, de asemenea, faţa pămîntie a lui reb Ihiel. „Pleacă, mai departe!" mă ruga el, pleacă! Şi am plecat mai departe.

Din văzduh se revărsau puhoaie de apă. Roţile căruţei şi copitele cailor împroşcau cele apă şi noroi. Şoseaua era inundată. Căruţa parcă plutea pe apă. Ce să vă mai spun? Pe deasupra am mai şi rătăcit drumul. Dar nu ne-am dat bătuţi.

Înapoi am ajuns cu Brisker-rav de Hoşana Raba.

Trebuie să recunosc că de îndată ce Brisker-rav s-a urcat în căruţă, vremea s-a schimbat. Norii s-au subţiat, printr-o crăpătură s-a ivit soarele şi noi am ajuns cu bine la Biale. Lucrul acesta l-a băgat de seamă şi vizitiul, care se minuna pe limba lui: „*Welkje rabin*, e un rabin de seamă!"

Impresionantă a fost clipa sosirii noastre. Femeile ce se aflau în casa lui reb Ihiel au dat buzna spre oaspete, plîngînd cu feţele la pămînt. Fie din pricina plînsetelor femeilor, fie pentru că era sfîrşită de puteri, glasul lehuzei din odaia de alături nu se mai auzea...

Reb Ihiel nici n-a băgat de seamă sosirea noastră. Stătea cu fruntea lipită de geam, pesemne să-şi ostoiască astfel suferinţa. Nici ginerele lui Brisker-rav nu s-a arătat spre a da bineţe oaspetelui. Stătea în picioare, cu faţa la perete şi vedeam că trupul îi era scuturat de fiori.

De spaimă şi de jale am crezut că-mi voi pierde cunoştinţa. Am început să tremur din tot corpul.

Dar, l-aţi cunoscut pe Brisker-rav?

Era un bărbat cu o voinţă de fier, ca alta! Un om înalt, cu o înfăţişare impunătoare. Purta o barbă lungă, albă. Ţin minte că un capăt era sub vestă, iar celălalt deasupra ei. Sprîncenele, albe, groase, lungi, dominau tot chipul. Doamne şi cînd le ridica! Femeile se trăgeau înapoi înspăimîntate, ca în faţa trăsnetului — aşa ochi aveau.

A răcnit o dată, ca un leu:

— La o parte, femei!

Apoi a întrebat, cu glas scăzut, duios:

— Unde-i fiica mea?

I-au arătat camera. A intrat. Eu am rămas afară, ca pe jăratec: Doamne, ce ochi, ce privire, ce glas! E cu totul altă cale, altă lume! Ochii rabinului din Biale lumine, atît de blînd, atît de bine, că simţi iniman cuprinsă de fericire. Privirea lui te farmeca, glasul lui sună mîngîietor, ca o binefacere. În faţa lui nu simţi nici urmă de teamă, ci sufletul ţi-e cuprins de dragoste. Inima te parcă ar vrea să se contopească cu inima lui, atrasă ca un fluture spre lumină. Iată aici, Doamne, e atîta spaimă, atîta teamă. Şi aşa un om a intrat în camera lehuzei. „Doamne, ce se va întîmpla?" mă întreba inspăimîntat.

Dau fuga la rabin. Mă întîmpină zîmbitor.

— Ai văzut, îmi spune, măreţia învăţăturii?

Mă linişteşc: dacă rabinul zîmbeşte, înseamnă că e bine.

Şi într-adevăr, a fost bine. A doua zi lehuza a născut. De Simhat Tora Brisker-rav a tălmăcit credincioşilor Tora la masă. De fapt, eu aş fi vrut să mă aflu în altă parte la masă, dar mi-a fost teamă. Mai ales ce eram şi al zecelea.

Însfîrşit, ce să vă spun? Despre învăţătura lui Brisker-rav? Dacă Tora e un ocean, el era leviatanul care străbate cu o singură mişcare adîncimile. Învăţătura lui e fierbinte, clocotitoare, cum se şi spune că este marea. M-a uluit. Dar sufletul meu nu a simţit bucuria senină a sărbătorii. Deodată mi-a venit în minte visul rabinului. Încremenii. Prin ferestre pătrundea strălucirea soarelui, vîntul nu lipsea din palate, lumea, văd, s-a încălzit numai eu îmi simţeam sufletul rece ca gheaţa.

Acolo, ştiam, e cu totul alt fel de învăţătură. Acolo e căldură şi lumină. Fiecare cuvînt e rostit cu dragoste. Simţi că îngerii plutesc prin casă. Aproape că auzi aceea fîşîitul aripilor lor albe. Of, Doamne! Dar nu pot pleca de aici...

Deodată Brisker-rav se opreşte din vorbire şi întreabă:

— Ce rabin aveţi aici?

— Pe un oarecare Noah, i se răspunse

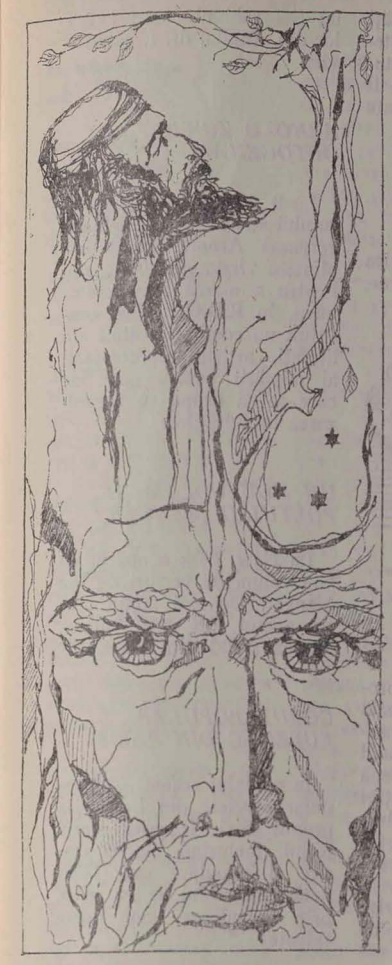

Îmi simt inima sfîşiată : „Pe un oarecare Noah !“ Vai, cîtă făţărnicie !

— Făcător de minuni ? întreabă Brisker-rav mai departe.

— Ştiu şi eu ?... Femeile povestesc, dar cine stă să le asculte ?

— Primeşte bani aşa, şi fără minuni ?

I se spune adevărul : bani primeşte rareori ; în schimb împarte cu dărnicie tot ce are.

Brisker-rav cade pe gînduri.

— Carte ştie ?

— Se spune că ar fi maestru...

— Şi de unde-i acest Noah ?

Nimeni nu ştie, aşa că trebuie eu să răspund. De aici se naşte o discuţie între mine şi Brisker-rav.

— Acest Noah n-a locuit cumva o vreme la Brisk ?

— Mi se pare că da.

— Aha, face el, eşti un hasid al său ! Şi mi s-a părut că se uită la mine ca la un păianjen.

Şi adresîndu-se celor de faţă :

— Am avut odată un învăţăcel pe care-l chema Noah. Era un elev bun, dar se simţea atras în altă parte. I-am atras atenţia o dată, de două ori. Am vrut să-i atrag atenţia şi a treia oară, dar între timp a dispărut... Nu cumva e acesta ?

— Mai ştii ?

Brisker-rav începu să ni-l descrie : unul scund, uscăţiv, cu barbă neagră, glas molcom...

— Parcă ar fi acesta. În orice caz, se cam potrivesc...

Am răsuflat uşurat cînd a început rugăciunea.

După rugăciune s-a petrecut ceva ce n-aş fi crezut nici în ruptul capului. Brisker-rav s-a ridicat în picioare, m-a luat deoparte şi mi-a spus în şoaptă :

— Du-mă la rabinul *tău* şi la elevul *meu*. Dar, auzi, să nu afle nimeni !

Se înţelege că i-am făcut pe plac. Pe drum l-am întrebat cu teamă :

— Brisker-rav, ce aveţi de gînd ?

El îmi răspunse simplu :

— În timp ce-mi făceam rugăciunea mi-a intrat în cap că am judecat în necunoştinţă de cauză. Acum vreau să văd cu ochii şi poate — rosti el după un răstimp, poate îmi va ajuta Dumnezeu să-mi salvez pe unul din învăţăcei.

— Ştii, adaugă apoi pe un ton mai voios, dacă rabinul tău este Noah care a învăţat cîndva la mine, poate ajunge într-o bună zi om de seamă... Poate să devină într-o zi Brisker-rav !

Acum eram sigur că el era şi de abea acum inima începu să-mi bată mai repede...

Şi cei doi munţi s-au întîlnit faţă-n faţă... E într-adevăr o minune că eu n-am fost strivit între ei !

Rabinul din Biale îşi trimitea de Simhat Tora discipolii să se plimbe afară din oraş. El însuşi lua loc în balcon, să privească şi să aibă parte de toată bucuria...

Pe vremea aceea Biale era un mic tîrguşor, nu avea înfăţişarea pe care o are azi. În afară de sinagogă şi de locuinţa rabinului, erau numai căsuţe mici şi scunde. Din balconul rabinului se vedea totul ca în palmă : colinele dinspre răsărit, lacul de la apus. Rabinul şedea în balconaş şi privea. Unui grup de hasidimi care se plimbau în tăcere el îi arunca de sus o melodie. Hasidimii o reluară imediat, păşind mai departe cîntînd. Grupuri, grupuri treceau pe dinaintea lui cîntînd, plini de o neţărmurită bucurie, de bucuria Torei. Şi rabinul stătea pe balcon, participînd la această bucurie.

Deodată rabinul auzii pe semne altfel de paşi, căci se rîdică şi ieşi în întîmpinarea lui Brisker-rav.

— Salom alehem, rabi ! îi spuse el cu glasul său blînd.

— Salom, Noah îi răspunse Brisker-rav.

— Ia loc, rabi.

Brisker-rav se aşeză în faţa rabinului din Biale.

— Spune-mi, Noah — îl întrebă Brisker-rav încruntînd din sprîncene — pentru ce ai fugit din ieşiva mea ? Ce ţi-a lipsit acolo ?

— Mi-a lipsit, rabi, răspunse el blînd, aerul. Nu puteam să respir acolo...

— Nu pricep... Ce vrei să spui, Noah ?

— Vreau să spun că sufletul meu tînjea după alt aer...

— De ce ?

— Învăţătura ta, rabi, e severă, aspră, neîndurătoare. De aceea, e lipsită de bucurie, de aer. E numai fier şi aramă. Precepte de fier şi legi de aramă. Şi e numai învăţătură înaltă, pentru eruditi, adică pentru cîţiva aleşi.

Brisker-rav îl asculta în tăcere.

— Spune-mi, rabi, ce dai însă poporului ? Ce dai tăietorului de lemne, măcelarului, meseriaşului, evreului de rînd... Ce dai, mai ales, celui sărman ? Ce dai, rabi, celor neînvăţaţi ?

Brisker-rav continua să tacă, de parcă n-ar fi înţeles nimic din tot ce auzea. Iar rabinul din Biale continua să-i vorbească în felul lui blînd :

— Iartă-mă, rabi, dar adevărul trebuie să ţi-l spun. Învăţătura voastră e uscată, uscată şi seacă, fiindcă e numai trupul, nu şi sufletul Torei...

— Sufletul ? rosti Brisker-rav, frecîndu-şi fruntea cu degetele.

— Desigur ! Învăţătura voastră, cum ţi-am spus, e doar pentru cîţiva aleşi, pentru învăţaţi, dar nu şi pentru popor. Iar învăţătura trebuie să fie pentru toţi. Căci învăţătura este sufletul lui Israel.

— Şi învăţătura ta, Noah ?

— Vrei s-o vezi, rabi ?

— Să *văd* învăţătura ? se miră Brisker-rav.

— Vino, rabi, am să ţi-o arăt. Am să-ţi arăt strălucirea ei. Bucuria pe care o radiază asupra oamenilor.

Brisker-rav nu se clintea din loc.

— Poftește, rabi, nu e departe !

L-a condus pe balcon. I-am urmat, fără să mă simtă. Aşa credeam. Rabinul din Biale, însă, m-a simţit :

— Poţi să ne urmezi, Smaie, îmi spuse. De data aceasta vei vedea şi tu. Şi Brisker-rav va vedea. Bucuria învăţăturii o va vedea. Veţi vedea bucuria...

La drept vorbind am văzut ceea ce vedeam în fiecare an de Simhat Tora. Numai că acum am privit cu alţi ochi. Parcă o perdea mi se luase de pe ochi.

Cerul era albastru şi nesfîrşit. Atît de albastru că-ţi încînta privirea. Nouraşi argintii pluteau în văzduh şi se părea că şi ei sînt cuprinşi de bucuria sărbătorii. Un brîu de verdeaţă încingea tîrgul. Pămîntul era acoperit de un covor verde, alcătuit din milioane de fire de iarbă. Şi parcă simţeai gizele ce săreau printre ierburi, de parcă sărutau fiecare firişor.

Grupuri-grupuri de hasidimi se plimbau pe acest cîmp înverzit. Caftanele lor străluceau deopotrivă, cele de mătase ca şi cele din pînză, cele noi ca şi cele peticite. Gîzele săreau în jurul lor, într-o joacă voioasă, plină de iubire.

Toţi priveau cu înfrigurare spre balconul rabinului. Se vedea că privirile acestea sorbeau cu nesaţ lumină de pe chipul rabinului. Şi pe măsură ce sorbeau lumină, cîntecul devenea tot mai impetuos, mai puternic, tot mai puternic.

Fiecare grup cînta altă melodie, însă în văzduh toate cîntecele se amestecau. La balconul rabinului ajungea un singur cîntec, o singură melodie. Părea că toţi cîntă unul şi acelaşi cîntec. Cerul, sus, cînta, pămîntul, jos, cînta, sufletul nesfîrşit al lumii cînta parcă şi el. Doamne, mi se părea că mă cufund în duioşie.

Dar n-a fost dat ca vraja să ţină mult.

— E vremea să facem rugăciunea de seară ! spuse Briker-rav cu glas tăios şi totul se risipi.

Brusc, vălul îmi căzu de pe ochi : deasupra mea vedeam acum un cer obişnuit. Jos, un şes ca toate şesurile, hasidimi în caftane uzate. Melodii vechi, cunoscute. Lumina s-a stins. Mă uit la faţa rabinului şi văd că s-a posomorît.

Nu au ajuns la nici un rezultat. Brisker-rav a rămas acelaşi ca înainte.

O singură consecinţă a avut întîlnirea : pe hasidimi nu i-a mai prigomit de atunci...

Artista IDA KAMINSKA

Cu prilejul unei recente călătorii în Polonia, ne-am propus să ne întîlnim cu renumita artistă Ida Kaminska, veterană a teatrului idiş.

Pentru cei ce nu o cunosc, trebuie să precizăm că ea descinde dintr-o veche familie de actori. Mama ei, I. E. Kaminska, a fost întemeietoarea teatrului idiş din Varşovia. Împreună cu copiii a străbătut oraşelele Poloniei, pînă în cele mai mici aşezări unde se aflau evrei, aducîndu-le mesajul artei evreieşti.

Astăzi, Ida Kaminska, în calitate de actriţă şi de directoare a Teatrului Evreiesc de Stat din Varşovia, alături de soţul şi copiii ei, duce mai departe această tradiţie.

Prietenii polonezi au ţinut să ne prevină că nu e chiar atît de uşor s-o întîlneşti pe marea actriţă ; în ultima vreme a fost mai mult plecată în străinătate, iar la Varşovia e cu totul absorbită de teatru, căruia îi dedică cea mai mare parte din timp. Nici chiar în sezonul de vară nu e prea uşor s-o găseşti. Totuşi, cu multă amabilitate, Ida Kaminska ne-a promis că la Şopot, unde urma să-şi petreacă concediul de odihnă, va sta de vorbă cu noi.

Şi iată-ne în frumoasa staţiune de vară De o amabilitate desăvîrşită, Ida Kaminska este simplă şi naturală, ca în filmul „Magazinul de pe strada mare“, unde a realizat o creaţie de neuitat. Chiar de aici a început convorbirea noastră.

— Cum s-a născut ideea turnării şi participării dv. la acest film ?

— Scriitorul ceh Ladislau Grossman a scris o nuvelă inspirată dintr-un episod petrecut într-un orăşel slovac, în anii războiului. Ea a făcut o impresie profundă asupra cititorilor. Ulterior, Grossman a reluat tema pentru un scenariu de film, pe care regizorii cehi I. Kadar şi Clos l-au primit cu mare interes. Tot ei m-au invitat la Praga, oferindu-mi rolul principal. Cum citisem nuvela, pe care o găsisem foarte impresionantă, am acceptat oferta.

— Filmul a rulat cu succes şi în ţara noastră. Ce ne puteţi spune despre felul cum a fost primit în alte ţări ?

— În Polonia şi în Cehoslovacia, filmul a rulat peste 6 luni cu săli pline. Şi în S.U.A. a rulat timp îndelungat, ca şi la Paris, Londra, Buenos-Aires, Mexico etc.

— Aprecierii publicului i s-a adăugat aprecierea oficialităţilor, filmul fiind distins cu numeroase premii internaţionale.

— Într-adevăr, filmul a primit în anul 1965 Marele premiu al Festivalului de la Cannes, apoi, în 1966, filmul a primit premiul Oscar la Los Angeles, iar în 1967, acelaşi premiu mi-a fost decernat mie, pentru cea mai bună interpretare.

Zîmbind, marea actriţă adaugă : succesul filmului m-a bucurat, desigur, dar totodată mi-a părut rău că el m-a împiedicat o perioadă de timp să mai fiu atît de disponibilă pentru teatru, pe care-l îndrăgesc atît de mult. Am fost invitată în numeroase capitale ale lumii la premiera filmului şi la festivităţile de premiere a filmului. Astfel, am întreprins două călătorii în America, am fost la Londra şi în alte capitale. Fireşte, succesul filmului, distincţiile ce mi-au fost acordate, mi-au adus satisfacţii, însă marea mea mulţumire constă în faptul că filmul a fost înţeles de spectatori şi că prin participarea mea la acest film am contribuit încă odată la demascarea atrocităţilor fasciste.

— Am dori să cunoaştem părerea dv. în legătură cu teatrul idiş contemporan.

— Eu joc teatru Aceasta este singura mea dorinţă, de-a juca teatru cît mai mult şi pentru cît mai mulţi spectatori. Fac acest lucru de 50 de ani aci, în Polonia, şi în alte ţări, unde am făcut turnee Ropotele de aplauze şi chiar aclamaţiile pe care le-am auzit la Varşovia sau la NewYork, la Londra, în marile metropole, ca şi în orăşelele pe care le-am colindat, le consider cea mai bună recunoaştere a eforturilor noastre. Nu pot să nu amintesc că munca mea a fost răsplătită în Polonia cînd, în 1955, mi-a fost acordat titlul de laureată a Premiului de Stat. Aceeaşi distincţie am primit-o din partea Cehoslovaciei, în 1966.

În legătură cu întrebarea dv., aş dori să-mi exprim sincera mea admiraţie pentru Teatrul Evreiesc de Stat din Bucureşti, a cărui activitate îmi este bine cunoscută. Sper să am ocazia să vin la Bucureşti, să-l văd şi poate chiar să joc.

— Am auzit că în stagiunea trecută s-a jucat o piesă prelucrată de dv.

— Într-adevăr, o stagiune întreagă Teatrul Evreiesc de Stat din Varşovia a jucat piesa „Sură Şeindl“. Spectacolul a avut succes şi e probabil că-l vom relua.

Am rugat-o pe interlocutoarea noastră să ne spună cîte ceva despre proiectele ei de viitor.

— În primul rînd, ne pregătim pentru deschiderea stagiunii. Apoi, facem intense pregătiri pentru un turneu de 8 săptămîni în S.U.A. pe care-l vom începe probabil în prima parte a lunii octombrie. Peste ocean vom prezenta „Mirole Efros“ şi „Muter Curaj“ a lui Brecht, apoi vom reveni la Varşovia, unde vom relua o serie de piese din stagiunea trecută şi bineînţeles o serie de noi montări.

— Am auzit că, pentru dv., această stagiune are o semnificaţie deosebită, dat fiind că împliniţi 50 de ani de activitate scenică...

— Aşa este. Teatrul varşovian a ţinut să marcheze acest fapt printr-un spectacol festiv, cu participarea unor invitaţi din străinătate.

Am felicitat-o pe Ida Kaminska, urîndu-i şi de aici înainte mari succese.

La sfîrşitul convorbirii, cunoscuta actriţă a ţinut să transmită cititorilor revistei un sincer salut.

B. SCHÄCHTER

ştiri • ştiri •

„SĂ PREFACEM SĂBIILE ÎN PLUGURI"

Administraţia poştală a O.N.U. va emite, în cursul acestei luni, o marcă poştală cu tema „Spre dezarmare". Desenul mărcii cuprinde, în principal, un citat din cartea profetului Isaia: „Să prefacă săbiile lor în pluguri".

Luna viitoare, O.N.U. va pune în circulaţie prima marcă dintr-o serie cu tema „Arta la O.N.U.". Emisiunea va cuprinde o marcă şi o coliţă. Aceasta din urmă reproduce în culori naturale vitraliul lui Marc Chagall, de la sediul O.N.U. Marca poştală reproduce un fragment din vitraliu şi anume „Sărut de pace".

JUBILEUL UNUI ANSAMBLU CORAL

Obştea evreiască din Danemarca sărbătoreşte luna aceasta 55 de ani de existenţă a formaţiei corale „Hazamir". Cu acest prilej, ansamblul va da o serie de concerte de cîntece în limbile idiş şi ebraică în principalele centre din Danemarca şi va întreprinde un turneu în Suedia.

Presa a consemnat acest eveniment cultural, subliniind că formaţia cuprinde actualmente nepoţii primilor componenţi.

CRONICA UNEI COMUNITĂŢI

Un istoriograf din Hamburg a publicat cronica obştei evreieşti din acest oraş. Cartea cuprinde numele celor 8 000 evrei care au fost deportaţi de naziştii în lagărele de exterminare. Autorul arată că un număr de 300 de evrei din oraş — în majoritate intelectuali — s-au sinucis atunci cînd au primit ordinul de deportare.

SALOM ALEHEM ÎN LIMBA UZBECĂ

„Tevie lăptarul" şi Stempeniu" — două din cărţile cele mai cunoscute ale lui Salom Alehem — au apărut recent în traducere în limba uzbecă.

FEMEIA ÎN LITERATURA IDIŞ

In colecţia „Capodopere ale literaturii evreieşti" a apărut volumul „Femeia în poezia idiş". Această antologie cuprinde un număr de 315 poezii scrise de 136 poeţi.

TEATRUL EVREIESC DIN VARŞOVIA ÎN S.U.A.

În cursul lunii octombrie Teatrul evreiesc de stat din Varşovia întreprinde un turneu în S.U.A. cu piesele „Mirele Efros" şi „Muter Courage" de Berthold Brecht.

O BIBLIE DIN ANUL 1517

Cea mai veche carte tipărită în limba belorusă este o Biblie, imprimată în anul 1517. Un exemplar al acestei preţioase cărţi este păstrată la biblioteca de stat din oraşul Minsk.

JUDECAREA UNOR CRIMINALI DE RĂZBOI

În faţa tribunalelor vest-germane se desfăşoară în prezent o serie de procese ale unor criminali de război.

Astfel, la 2 octombrie tribunalul din Darmstadt a început judecarea unui lot de 11 ofiţeri. S.S.-işti care au făcut parte din *Einsatzgruppe C*. În perioada iunie 1941-primăvara 1942 această grupare nazistă a operat pe teritoriul Ucrainei, masacrînd peste 80 000 oameni. La acest proces vor depune mărturie 120 persoane.

La 30 octombrie tribunalul din Hamburg va începe judecarea unui lot de naziști care au comis crime de război în regiunea Lublin.

Curtea cu juri din oraşul vest-german Hagen judecă procesul unui număr de 4 naziști care au torturat deţinuţii lagărelor de concentrare. Una din metodele preferate ale acestor călăi era de a-şi ţine victimele sub duşuri fierbinţi şi reci, pînă îşi pierdeau cunoştinţa.

CONGRESUL MONDIAL AL SINAGOGILOR

La 8 ianuarie 1968 urmează să înceapă la Ierusalim congresul mondial al sinagogilor. La această importantă manifestare religioasă vor participa atît reprezentanţi ai sinagogilor de rit sefard, cît şi de rit aschenazit. Pînă în prezent şi-au anunţat sosirea conducători religioşi ai comunităţilor din Anglia, S.U.A., Franţa, Belgia, Brazilia, Canada, Olanda, Uniunea Sud Africană, Italia etc.

Congresul îşi va desfăşura lucrările sub preşedinţia de onoare a şef-rabinilor statului Israel, Unterman şi Nissim.

CONTINUÎND FIRUL ISTORIEI

Înalta Curte Rabinică — cel mai de seamă for de jurisdicţie religioasă din Israel — şi-a reluat activitatea în vechiul sediu din Ierusalim. Aceasta a fost prima instituţie iudaică ce s-a stabilit în vechiul oraş. Cu acest prilej, presa a subliniat faptul că sediul Curţii rabinice se află foarte aproape de locul unde a funcţionat cîndva Sanhedrinul, tribunalul religios suprem al antichităţii iudaice.

O NOUĂ CARTE DESPRE EICHMANN

Isser Harel, una din persoanele care l-au anchetat pe Eichmann, a scris o carte despre acest mare criminal de război, unul dintre principalii vinovaţi de moartea a 6 milioane de evrei.

ANIVERSAREA LUI DARIUS MILHAUD

Cercurile artistice au consemnat împlinirea a 75 de ani de la naşterea lui Darius Milhaud, unul din cei mai proeminenţi compozitori ai Franţei. Descendent al unei familii de evrei stabiliţi de multe generaţii în Provence, Milhaud o utilizat în compoziţiile sale motive ebraice şi de inspiraţie biblică.

O ACŢIUNE GENEROASĂ

O statistică recentă arată că în cursul anului 1966 organizaţia filantropică a evreilor americani, Joint, a acordat asistenţă unui număr de 400 000 coreligionari din numeroase ţări ale lumii. Pe lîngă ajutoare individuale, Joint-ul acordă asistenţă unor institute religioase şi sociale. Anul 1966 a fost un an jubiliar, căci s-au împlinit 50 de ani de la înfiinţarea Joint-ului.

CONGRESUL ORIENTALIŞTILOR

La Michigan, în S.U.A., a avut loc congresul mondial al orientaliştilor. Lucrările au fost consacrate limbilor şi culturilor asiatice. La congres au luat parte 2 500 specialişti din întreaga lume.

O NOUĂ PIESĂ A LUI PETER WEISS

Autorul „Anchetei", zguduitoare piesă de teatru inspirată de ororile lagărului morţii de la Auschwitz, a terminat o nouă piesă, de asemeni pe o temă dureroasă: războiul din Vietnam. Noua piesă a lui Peter Weiss va fi pusă în scenă la Stokholm, încă în cursul acestei stagiuni.

NUMĂR SPECIAL MARC CHAGAL

Revista literară în limba idiş „Di goldene keit", care apare la Tel Aviv, şi-a consacrat ultimul număr lui Marc Chagall. Cu acest prilej, marele pictor a desenat coperta revistei. Sumarul cuprinde articole ale unor personalităţi proeminente din viaţa literar-artistică, amintiri, studii etc. un loc important îl ocupă poeziile scrise de Marc Chagall.

EVREII DIN AFRICA DE SUD

Obştea evreiască din Africa de Sud numără 118.000 suflete.

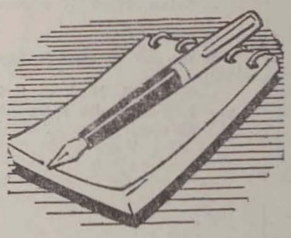

UN EROU DE LEGENDĂ

Numele lui Janusz Korczak evocă unul din cele mai înălţătoare momente ale martirologiei evreieşti din anii nazismului. Oamenii de bună credinţă din numeroase ţări se gîndesc cu pioasă admiraţie la fostul director al orfelinatului din Varşovia, omul care a refuzat să se salveze el singur din iadul hitlerist, preferînd să însoţească pînă la capăt pe orfanii săi în camerele de gazare.

Korczak s-a născut în anul 1878 în Polonia. A făcut studii medicale, specializîndu-se în pediatrie. Se consacră apoi educaţiei copiilor, pentru care simte o atracţie deosebită. În acest domeniu se afirmă ca un inovator curajos, plin de iniţiativă. În mai multe lucrări apărute înainte de război, el a înfăţişat rezultatele experimentelor sale.

În condiţiile îngrozitoare din gheto, Korczak a căutat să aline suferinţa copiilor, organizînd un orfelinat în care micii săi prieteni aflau un liman. În anul 1942, naziştii au năvălit în acest orfelinat, ridicînd pe toţi copiii spre a-i transporta la Auschwitz. Korczak s-a urcat cu ei în camioane, i-a îmbărbătat pe ultimul drum şi a trecut cu copiii pragul camerelor de gazare.

Acest episod înălţător, plin de umanitate, a inspirat mai multe opere literare, printre care drama „Korczak şi copiii" de scriitorul german Erwin Sylvanus.

Luna trecută s-au împlinit 25 de ani de la sfîrşitul tragic al lui Janusz Korczak.

PERSONALITATE RABINICĂ

Dr. Eliezer W. Kirsner a fost ales în funcţia de şef rabin al Federaţiei sinagogilor din Londra. La solemnitatea instalării d-sale în acest post, desfăşurată la sinagoga „Saar şamaim" din Clapton, a asistat Şef rabinul obştei evreilor din Anglia, dr. I. Jakobovits.

ARNOLD ZWEIG OCTOGENAR

La 9 noiembrie a.c. cunoscutului scriitor evreu de limbă germană Arnold Zweig împlineşte vîrsta de 80 de ani. Pentru a marca acest eveniment, în R.D.G. a fost constituit un comitet alcătuit din literaţi, artişti, reprezentanţi ai mişcării pentru pace etc care se va ocupa cu organizarea festivităţilor.

UN NOU VOLUM AL POETULUI MANGER

La New York a apărut un nou volum de versuri de Iţic Manger. De mai multă vreme poetul este greu bolnav, într-un spital din Israel.

CORUL POPULAR EVREIESC DIN PARIS

În actualul sezon, corul popular evreiesc din Paris şi-a propus să-şi lărgească repertoriul, incluzînd lucrări clasice şi populare etc. Totodată, ansamblul se va mări, prin includerea unor tinere talente

UN DOCUMENT LITERAR

Comitetul pentru decernarea premiilor Nobel a tipărit în broşură, în limbile suedeză şi ebraică, textul discursului rostit de scriitorul S.I. Agnon cu prilejul festivităţii de înmînare a premiului pe anul 1966.

LEXICONUL LITERATURII EBRAICE

În Israel a apărut volumul al doilea al Lexiconului literaturii ebraice.

DECESUL UNUI PUBLICIST

Presa în limba idiş deplînge decesul lui Reuven Rubinstein, un publicist eminent, ale cărui articole erau deosebit de apreciate de cititori. În ultimii ani, defunctul a fost redactor al ziarului „Letzte naies" din Tel Aviv.

ANIVERSARE

Obştea evreiască din Olanda l-a sărbătorit pe dr. A. Schuster, şef rabinul comunităţii aschenazite, cu prilejul împlinirii vîrstei de 60 de ani. La Amsterdam a fost organizată o adunare a reprezentanţilor comunităţii şi a avut loc o recepţie în onoarea sărbătoritului.

• ştiri • ştiri • ştiri

מעסאזשן צום נייעם יאָר

לכבוד ראש השנה תשכ״ח האָט דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן באקומען און געשיקט ברכות-מעסאדזשן איינעם יידישע פערזענלעכקייטן און אָרגאניזאַציעס פון דער גאָדער וועלט צווישן וועלכע:

דר. נחום גאָלדמאַן, פרעזידענט פונעם יידישן וועלט קאָנגרעס; דר. עמנואל יאקובוויץ, רב הכולל פון בריסאַניע; די רבנים הראשי פון מדינת ישראל; י. ל. לעווין, רב הכולל פון דער מאָסקווער קהלה; דר. יעקב קאַפּלאַן, רב הכולל פון פראַנקרייך; הרב הערשל שעכטער, פרעזידענט פון דער אָרגאַניזאַציע „מזרחי״ פון אַמעריקע; רב דר. לעאָ יונג און רב דר. י. לאָקשטיין פון ניו-יאָרק; רב אליהו כץ, רב הכולל פון די יידישע קהלות פון סלאָוואַקיי; רב יעגאָ שיק, רב הכולל פון די אָרטאָדאָקסישע יידישע קהלות פון אונגאַרן; רב דוד אסאַף, רב הכולל פון טערקייע; דר. גערהאַרט רייגנער, גענעראַל-סעקרעטאַר פונעם יידישן וועלט קאָנגרעס; סאם האבער, היקפס וויצע-פרעזידענט פון דער אָרגאַניזאַציע „אַמעריקאַן דזשוינט דיסטריביושן קאָמיטע״; אַרמאַנד קאַפּלאַן, אין נאָמען פון דער פראַנצויזישער אָפּטיילונג פונעם יידישן וועלט קאָנגרעס; פראָפ. אַנדרע נעהער, פרעזידענט פון דער פראַנצאָזישער אָפּטיילונג פון יי.וו.ק.; אַמעריקאַן דזשוידישן קאָנגרעס; בני ברית, וואַשינגטאָן; אליאנס אזראַעליט אינטערנאַציאָנעל — פאַריז; מ. פידלער, פרעזידענט פון „באָארד אָף דעפּוטיס״, ענגלאַנד; סיר באַרנעט דזשאַנער, לאָנדאָן; דר. געזאַ זייפּערט, פרעזידענט פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון מעקסיקע; פרעזידענט פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון אַרגענטינע; דר. ל. קאַדעלבורג, פרעזידענט פון די יידישע קהלות פון יוגאָסלאַוויע; פרעזידענט פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון פוילן; העלמוט אַרים, פרעזידענט פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון מזרח-דייטשלאַנד; דר. ב. איינכלער, פרעזידענט פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון סלאָוואַקיי; פעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון אונגאַרן; דר. ד. בלאָך, פרעזידענט פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון טשעכאָסלאָוואַקיי; פעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון גריכנלאַנד; די יידישע קהלה פון שטוטגאַרט, מערב-דייטשלאַנד; ש. זילבער, פאַרב, אין נאָמען פון דער פאַרייניגטער אָרגאַניזאַציע פון דער רומענישער עליה, תל-אביב.

דער באַזוך פון א דעלעגאַציע

(המשך פון זייט 12)

גים פון רעליגיעזע אנשטאלטן, די אָנפירונג און שושפיעלער פון יידישן מלוכה סעאַטער, א. א.

דעם 13-טן אָקטאָבער, אין די דעלעגאַציע, אין באַגלייטונג פון רב הכולל דר. דוד משה רוזן, אויפגענומען געוואָרן פון הער פּראָפּ. דומיטרו דאָגאַרו, גענעראַל-סעקרעטאַר פונעם קולטוס דעפּאַרטאַמענט. ס׳איז פאַרגעקומען אין האַרציקער געשפּרעך, אין וועלכן די עגסט האָבן אויסגעדריקט זייער באַוואונדערונג פאַר די רעאַליזירונגען פון רומעניע און די סאָציאַלפּאָליטישע פאַר דער רעליגיעזער פרייהייט פון וועלכער עס גענויסט דער יידישער צבור פונעם לאַנד און פאַרן אופן ווי ס׳דענען אָרגאַניזירט די רעליגיעזע, קולטורעלע און זיכלפס-אַנשטאַלטן פון דער יידישער באַפעלקערונג.

דער אָנפירער פונעם קולטוס-דעפּאַרטאַמענט האָט געדאַנקט דער דעלעגאַציע פאַר די אויסגעדריקטע געפילן און האָט געזאָגט אַז אונדזער סאָציאַליסטישע מלוכה פאַרזיכערט די מינאָריטעטן, נאַציאָנאַלע און רעליגיעזע, באַדינונגען פון פרייער אַנטוויקלונג, דורכפירונדיק אַזוי אַרום איינעם פון די גרונט-פּרינציפּן פון דעם דאָזיקן רעזולטאַט.

אין נאָמען פון דער דרשה פון כל נדרי, אין דער כאָר-שול, האָט דער רב הכולל וואָרעם באַגריסט די געסט.

אין נאָמען פון דעם דעלעגאַציע האָט געענטפערט הער ע. גינזבערג.

דעם 15-טן אָקטאָבער 1967, האָט די דעלעגאַציע פאַרלאָזט דאָס לאַנד.

ידיעה

אין די נומערן פון אויגוסט און סעפּטעמבער ד. י. פון דער צייטשריפט „דזשוידישע וועלט״, פון אַמעריקע, פאַרעפנטלעכט דער קאָרעספּאָנדענט פון דער יידישער טעלעגראַפן אגענטור יטא, גבריאל לעוועזאָן, א ריי געשפּרעכן מיטן רב הכולל דר. דוד משה רוזן אין שייכות מיט פאַרשידענע פראָבלעמען פון די יידישע קהלות.

די בין הזמנימדיקע סדרות

(המשך פון זייט 11)

וואָרנט ער זיי אַז זיי זאָלן זיך נישט דערוויטערן פון דעם „אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא״ „א גאָט פון געטריישאַפט און אָן אומרעכט, גערעכט און רעכט-פאַרטיק איז ער״, און זאָלן אָפּהיטן די תורה מיט אירע מצוות „כי לא דבר ריק הוא מכם, כי הוא חייכם״ וואָרעם דאָס איז ניט א הויל גערייד, פשוטע דבורים פאַר אייך, ניי״ערט דאָס איז אייער לעבן״ (דברים ל״ב ט״ז).

אָבער משה רבינו ענדיקט נישט זיין תורה מיט די שטראָף וועטער. די בני ישראל וואָס ער האָט ארויסגעצויגן פון פרעהס קנעכט-שאַפט און זיי אויסגעפּרעמט פאַר אַן עם יסוראל, האָט ער ליב ווי א פאָטער, ווייל ער האָט זיי געטראָגן אין זיין שויס, און דערפאַר ענדיקט זיך די תורה מיט „זאת הברכה״ „און דאָס איז די ברכה וואָס משה דער געטלעכער מאַן האָט געבענטשט די קינדער פון ישראל פאַר זיין טויט״ (דברים ל״ג א״).

ער גיט יעדן שבט זיין ברכה „געבענטשט פון גאָט זאָל זיין לאַנד זיין. מיטן טייערסטן פון הימל מיט טוי״ „וואָרום די שפע פון יומן וועלן זיי זוגן, און די פאַרבאָרגענע אוצרות פון זאַמד״:

און ענדיקט זיינע ברכות, „אשריך ישראל... ווייל דיר, ישראל, ווער איז דיין גלייכן? א פאָלק געהאָלפן דורך גאָט — דעם שילד פון דיין הילף. און דעם וואָס איז די שווערד פון דיין גדויסקייט! און דיינע פיינט וועלן אָנגיין פאַר דיר, און די וועסט אויף זייערע הייכן טרעטן״. (דברים ל״ג כ״ט).

דאָס זענען סדרות פון שירה און ברכה, די לעצטע צוויי סדרות אין וועלכע די געשטאַלט פון משה רבינו דערשיינט פאַר אונדז אין זיין גאַנצער גרייס און פראַכט, ווייל כאָטש ער איז שוין געווען מאה ועשרים שנה, הונדערט און צוואַנציק יאָר, איז „לא כהתה עינו... זיין אויג איז נישט געוואָרן טונקל, און זיין פרישקייט איז נישט אוועק״. אָט אַזוי זענען מיר אין די צוויי בין-הזמנימדיקע סדרות, משוזן, דעם רבינו, דער לערער וואָס לערנט אַן איד מדרך, דעם מנוזיג וואָס פירט מיט דער „יד חזקה ומורא הגדול״, דעם נביא וואָס „לא קם... עם איז ניט אויפגעשטאַנען אין ישראל אזא נביא ווי משה״ וואָס וואָרנט „האזינו השמים״, און דעם איש אלקים וואָס בענטשט „וזאת הברכה״.

„בראשית״ איז אויך א בין-הזמנימדיקע סדרה. די תלמידים זענען נאָך סוכות אריינגעשפּרונגען, גון גלייך אין נחם תיבה מיט די בהמות, חיות אין עופות. און זיי האָבן זייער וועניק געלערנט פון דער סדרה בראשית, פון דער יצירה, פון מעשה קין והבל. אָבער דאָס וואָלט נאָך געווען א קליינער אומגליק. זיי וועלן שפּעטער לערנען.

דער אומגליק איז וואָס די מענטשהייט איז נאָך נישט אַרויס געשפּרינגען פון נחם תיבה, פון צווישן די חיות, וואָס זי האָט זיך נאָך ביזן היינטיקן טאָג נישט באַפרייט פון די קינס וואָס פאַרסיליקן די הבלס, פון די בלוטיקע רוצחים וואָס ברענגען אום אומשולדיקע מענטשן, וואָס האָבן דורכגעפירט און אנדערע וואָס ווילן ווייטער מאַכן געגאַסרן.

ס׳וואָלט שוין געווען די העכסטע צייט אַז דאָס וואָס איז געשען אין די פריערדיקע און אין אונדזערע צייטן, זאָל זיך נישט איבערחזרן, אַז ס׳זאָל זיך שוין נישט הערן דער „קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה״ „דער קול פון דיין ברודערס בלוט שרייט צו מיר פון דער ערד״ (בראשית ד׳ י״) און אַז די מענטשהייט זאָל לערנען די משעה קין-והבל פון דער סדרה בראשית, נישט ווי חדר ייִנגלעך בין בין הדמנים, ניי״ערט גרינטלעך כדי צו באַפרייען די וועלט פון די קינס.

דער אָנהייב פונעם סעזאָן

פון פראַנץ אויערבאַך

דירעקטאָר פון ב. יי. מ. מ.

אין א פאָריקן אַרטיקל האָבן מיר געערדט וועגן פלאַן פון דעם רעפּערטואַר וואָס אונדזער טעאַטער נעמט זיך פאָר פאַר דעם איצטיקן סעזאָן. דער סעזאָן הייבט זיך אָן מיט בעסערע אויסזיכטן ווי אין די פאָריקע יאָרן. להיפך מיט אַנדערע יאָרן, איז אונדז געלונגען איבערצוצוגעבן צו דער צייט די רעזולטאַטן די פראָגראַמירטע פיעסן. וועלכע האָבן אויך אַרום די מעגלעכקייט זיי ערנסט צו שטודירן. און מיר מענען האָפן אַז אונדזער קיום־סלערישע טעטיקייט, וועט זיין ריטמיש און פון א זיכן ניוואָ, צו זער צופריד־נקייט פון די צושויער.

דעם זון אָקטאָבער עפענען מיר דעם סעזאָן מיט דער פיעסע פון חיים סלאָוועס „צען ברידער זענען מיר געווען״. מיר ווייסן זייער גוט, אַז דאָס ווערק פונעם פאַריזער יידישן שרייבער, איז א שווערער עקזאַמען פאַר אונדזער נאַציאָנאַלן קונסטלערישן אומעמבל. דער טעקסט פון דער פיעסע, האָט פון דער ערשטער לעקטור פאַרבאַפּט די אַקטיאָרן, אַזוי אַרום אַז ווי דעזשי־אַרבעט פונעם מחבר פון די דאָזיקע שורות, איז פיל פאַרלייכטערט געוואָרן. אין דער ענטוזיאַסט פון די שוישפּילער איז א ווינטיקער פאַקטאָר פאַרן דערפאָלג פון דער פיעסע.

נעמנדיק אין אַכט דעם סטאַטיש אינהאַלט, וואָלט איך סלאָוועסעס דראַמע ניכער אָנגערופן העברעישער פּאָעט, ווייל זי וועקט פון דערהויבענ־סטע געפילן, און איז א דוף צום קאַמף קעגן פאַשיזם, דער טויט־שונא פון דער מענטשהייט.

די אַקציע קומט פאָר האַרבסט 1943 און די העלדן זענען די לעצטע אַזוי, ליידער, די אַזוי וועניק לעבן־געבליבענע פון דעם וואַרשעווער געטאָ. דער קאָנפליקט פון דער פיעסע איז געבויט מיט א זעלטענער מייסטערשאַפט, און כאָטש אין דער פיעסע זעט מען נישט קיין איינציקן היסטעריסט, ווערט דער פאַשיזם פאַרדאַמט מיט א זעלטענער קראַפט.

די העלדן זענען פאַרשידענע כאַראַקטערן, און דער גרעסטער טייל פון זיי שפּיגלט אָפּ די געשעענישן פון דרויסן. כאָטש זיי ווערן אונדז פאָרגעשטעלט ווי גע־ווייסלעכע מענטשן, זענען זיי די טראַגער פון גרויסע אידעאַלן, און זענען דורכ־גערינגען פונעם טיפן גלויבן אַז זייער קרבן האָט א גרויסע ווערט.

מיר שטעלן זיך אָפּ אויף די באַמערקונגען איבער דער פיעסע פון אָנהייב סעזאָן, ווייל די דאָזיקע שורות ווילן ניט אויסטיפן די אָפּשאַצונ־גען וועגן טעקסט און נאָך וועניקער פאַרלויפן דעם ספּעקטאַקל. איין זאַך איז קלאָר אונדזער גאַנצן קאָ־לעקטיוו: מיר האָבן פאַר אונדז א וויכטיק ווערק וואָס באַריכט ברענענדיקע פראָ־בלעמען פון אונדזער תקופה.

מיר האָבן אַז דורך דער איבערגעגעבענער אַרבעט פונעם גאַנצן קאָלעקטיוו וועלן מיר נישט פאַראַן דעם מחבר. און מיר האָפן אויך אַז דער טעאַטער־עולם וועט אויפנעמען דעם נייעם ספּעק־טאַקל מיט גרויס אינטערעס.

אין א פאָריקן אַרטיקל האָבן מיר געערדט וועגן פלאַן פון דעם רעפּערטואַר וואָס אונדזער טעאַטער נעמט זיך פאָר פאַר דעם איצטיקן סע־זאָן. דער סעזאָן הייבט זיך אָן מיט בעסערע אויסזיכטן ווי אין די פאָריקע יאָרן.

להיפך מיט אַנדערע יאָרן, איז אונדז געלונגען איבער־צוגעבן צו דער צייט די רעזולטאַטן די פראָגראַמירטע פיעסן. וועלכע האָבן אויך אַרום די מעגלעכקייט זיי ערנסט צו שטודירן. און מיר מענען האָפן אַז אונדזער קיום־סלערישע טעטיקייט, וועט זיין ריטמיש און פון א זיכן ניוואָ, צו זער צופריד־נקייט פון די צושויער.

דעם זון אָקטאָבער עפענען מיר דעם סעזאָן מיט דער פיעסע פון חיים סלאָוועס „צען ברידער זענען מיר געווען״. מיר ווייסן זייער גוט, אַז דאָס ווערק פונעם פאַריזער יידישן שרייבער, איז א שווערער עקזאַמען פאַר אונדזער נאַציאָנאַלן קונסטלערישן אומעמבל. דער טעקסט פון דער פיעסע, האָט פון דער ערשטער לעקטור פאַרבאַפּט די אַקטיאָרן, אַזוי אַרום אַז ווי דעזשי־אַרבעט פונעם מחבר פון די דאָזיקע שורות, איז פיל פאַרלייכטערט געוואָרן. אין דער ענטוזיאַסט פון די שוישפּילער איז א ווינטיקער פאַקטאָר פאַרן דערפאָלג פון דער פיעסע.

נעמנדיק אין אַכט דעם סע־מאַטישן אינהאַלט, וואָלט איך סלאָוועסעס דראַמע ניכער אָנגערופן העברעישער פּאָעט, ווייל זי וועקט פון דערהויבע־סטע געפילן, און איז א דוף צום קאַמף קעגן פאַשיזם, דער טויט־שונא פון דער מענטשהייט.

די אַקציע קומט פאָר האַרבסט 1943 און די העלדן זענען די לעצטע אַזוי, ליידער, די אַזוי וועניק לעבן־געבליבענע פון דעם וואַרשעווער געטאָ. דער קאָנפליקט פון דער פיעסע איז געבויט מיט

דער אתרוג

(המשך פון זייט 12)

די דאָזיקע וועגטער, וואָס ער צו מיר געזאָגט; איך וואָלט געוואָלט בענטשן מיט אייער אתרוג. האָב איך אים געזאָגט: אָט גיב איך אים אייך במתנה. אז ער האָט אָפּגעגעבענטשט, האָט ער מיר צוריקגעגעבן דעם אתרוג.

האָב איך אים געזאָגט: רבי, ווו איז אייער אתרוג? איר האָט דאָך געקויפט א כשרן אתרוג און פאַר כשר געלט האָט איר געקויפט דעם אתרוג.

האָט ער אויף מיר א קוקן גע־טאָן מיט זיינע שיינע און גרויסע אויגן, וואָס דער אויבערשטער האָט זיי אויסגעגעבן מיט פיקחות און חכמות, און ער האָט גע־זאָגט: איר זענט געווען בעת איך האָב געקויפט אן אתרוג? באמת, א כשרן אתרוג האָב איך זיך גע־קויפט, נאָר עס האָט מיר עפּעס פאַסירט. פאַרוואָס שטייט איר? זיצט, זיצט. האָב איר צו אים געזאָגט: אז איר, רבי, זיצט ווייל ער איז נישט זיצען. האָט ער געזאָגט: איך בין גע־וווינט צו שטיין. נאָר כדי איר זאָלט נישט שטיין, וועל איך זיך זעצען.

האָט ער זיך אויסגעזעצט און געזאָגט: איך מיין שכונה וווינט אין שול איז נישט געווען קיינער, אויסער איינער א זקן, וואָס איז געשטאַנען איינגעבויגען ביי דער ספרים-שאַנק און אריינ־געקוקט אין א ספר. אזא מין שטיין האָב איך שוין ערגעצוואו געזען צוריק מיט עטלעכע טעג.

נאָך א קורצער ווייל האָט דער זקן צוריק אריינגעשטעלט דאָס ספר אין שאַנק אריין און האָט אָנגעהויבען ארומשפּרייזען הין און צוריק, ווי איינער וואָס עס באַלעסטיקט אים א שווערער ענין און ער זוכט א וועג ווי פון אים צו באַפרייען זיך. איך האָב נישט אויפגעגעבן די אויגען צו זקן אויף דעם זקן און איר ער האָט נישט געקוקט אויף מיר.

גיינענדיג אזוי איז ער צוגע־קומען צום פענצטער ווו עס זע־נען געלעגען מיין אתרוג מיטן לולב. און ער א קוק געטאָן און געבעטן ביי מיר רשות אָנצוקוקן דעם אתרוג. אז ער האָט באַקוקט דעם אתרוג, האָט ער א זאָג גע־טאָן - כשר, כשר.

האָב איך זיך דערמאָנט וואָס ער האָט געזאָגט וועגן די ממונים, וואָס פאַרשווענדען קהליש געלט, כדי זיך אָנצוטאָן הנאה מיט א שיינעם אתרוג. ער האָט דאָן געזאָגט בזה הלשון: דאָס געלט וואָס מען באַצאָלט אַן אתרוג דאַרף אויך זיין כשר, ס׳הייסט דאָס געלט זאָל זיין כשר געלט — דאָס איז תשובה״ער ווי הידור מצווה.

ווי איך טראַכט אזוי אריין אין פאַרמאָגן נישט, נישט קיין שיינע זייזשער און נישט קיין מאָדערנע גאַסן און נישט קיין גערט־נער און פרדסים צו דערפריי־ען מיט זיי דאָס אויג. דערפאַר אָבער איז עס א שטילע שכונה. קיין אויטאָס קומען נישט אהער און שבת און יום-טוב אוודאי און אוודאי נישט. אויטאָס וועקן דאָ גישט אויף די מענטשן אין מיטן שלאָף, אָבער די מענטשן פון דער שכונה זענען שוין אויפגע־שטאַנען. פון די שולן ווו מען שטעלט זיך דאַוונען גלייך מיטן זון-שטראָל האָט מען געהערט דאַוונען און פון עטלעכע סוכות האָט מען געהערט לערנען מחמת לימשאפט צו דער מצווה פון סוכה און מען איז געזעסען און גע־לערנט אין דער סוכה. און מחמת דער גרויסער צאָל סוכות, אַלע באַדעקסט מיט גרינעס סכך, האָט די גאַנצע שכונה געבליבן ווי א בלינענדיקער גאָרטן. און די אַת־רוגים און הדסים האָבן געשמעקט און פאַרשפּרייט א גוטען ריח, און די באַמאָלטע לייענטער, וואָס זענען געהאַנגען אָנשטאַט מירן, אין די סוכות, האָבן באַשיינט די שכונה.

בין איך אריינגעגאַנגען אין שול פון רי פרושים, ווי עס האָט מיר געזאָגט דער, וואָס מאַכט דסם ברית. און איר האָב אויסגע־גלייטן די ארבעה מינים אויפן פענצטער און איך האָב גענומען א ספר און אריינגעקוקט.

אַרעם איז די דאָזיקע שכונה, זי פאַרמאָגט נישט, נישט קיין שיינע זייזשער און נישט קיין מאָדערנע גאַסן און נישט קיין גערט־נער און פרדסים צו דערפריי־ען מיט זיי דאָס אויג. דערפאַר אָבער איז עס א שטילע שכונה. קיין אויטאָס קומען נישט אהער און שבת און יום-טוב אוודאי און אוודאי נישט. אויטאָס וועקן דאָ גישט אויף די מענטשן אין מיטן שלאָף, אָבער די מענטשן פון דער שכונה זענען שוין אויפגע־שטאַנען. פון די שולן ווו מען שטעלט זיך דאַוונען גלייך מיטן זון-שטראָל האָט מען געהערט דאַוונען און פון עטלעכע סוכות האָט מען געהערט לערנען מחמת לימשאפט צו דער מצווה פון סוכה און מען איז געזעסען און גע־לערנט אין דער סוכה. און מחמת דער גרויסער צאָל סוכות, אַלע באַדעקסט מיט גרינעס סכך, האָט די גאַנצע שכונה געבליבן ווי א בלינענדיקער גאָרטן. און די אַת־רוגים און הדסים האָבן געשמעקט און פאַרשפּרייט א גוטען ריח, און די באַמאָלטע לייענטער, וואָס זענען געהאַנגען אָנשטאַט מירן, אין די סוכות, האָבן באַשיינט די שכונה.

בין איך אריינגעגאַנגען אין שול פון רי פרושים, ווי עס האָט מיר געזאָגט דער, וואָס מאַכט דסם ברית. און איר האָב אויסגע־גלייטן די ארבעה מינים אויפן פענצטער און איך האָב גענומען א ספר און אריינגעקוקט.

איינער א בעל-הבית, א שווערער מענטש, א גרויסער כעסן און רגזן, אבער ער יאָגט זיך נאָך מצוות. האָט ער זיך געקויפט אן אתרוג פאַר א האַלבן פונט און אפשר נאָך מער. האָט ער זיך באַרימט פאַר די שכנים, אַז קיין שטענדער אתרוג פון דעם איז ניט־מאָך. איך ווייס ניט צי זיין אתרוג איז מאַקע געווען אזא הדר, אבער דאָס ווייס איך, אַז אין דער שכונה איז נישט קיין ייד וואָס איז בכוח אויסצוגעבן אויף א אתרוג א האַלבן פונט.

אינדערפרי האָב איך דערהערט א געוויין פון זיין שטוב. האָב איר געזאָגט צו מיין ווייב: איך הער א קינד וויינען, ניי, זע, פאַרוואָס דאָס קינד וויינט? האָט מיין ווייב געזאָגט: דאָס מיידעלע האָט זיך געשפּילט מיט אן אתרוג, וואָס דער שטיף-מאַטע האָט גע־קויפט פאַר א האַלבן פונט און דער אתרוג איז איר ארויסגע־פאַלן פון די הענט און דער פיטוס האָט זיך אָפּגעבראָכען און די מאַמע האָט זי דערפאַר געשלאָגן. און מיין ווייב האָט נאָך צוגעגעבן: זי וויינט נעבך, די יידענע וואָס עס דערוואַרט איר פון איר מאַן פאַר דעם, וואָס עס האָט אָפּגעטאָן דאָס קינד, וואָס זי האָט יאָגט מיט־געבראָכענע פון איר ערשטן מאַן. האָב איך געפרעגט מיין ווייב: און ווו איז ער איצט? האָט מיין ווייב געזאָגט: ווו ער איז? ער איז געלאָפען אין מקווה אריין, כדי זיך טובל צו זיין פאַרן בענטשן אתרוג, און אויב ער איז שוין אַרויס פון מקווה זיצט ער ביי רבי שלמה׳לען, דעם זווילער רבין, אין סוכה. און קוקט זיך צו צו זיינע ניינונעדיקע מיטן קוכב, ווייל זיינע ניינונעדיקע זיינען אזוי ווי די ניינונעדיקע פון זיין מאַמע. דעם רבין, וואָס האָט זיי מקבל געווען פון זיין טאַטע, אזוי ביז צום זלאַטשעווער מגיד. האָב איך געגומען מיין אתרוג און איך בין אוועקגעגאַנגען צום מיידעלע און האָב איר אזוי געזאָגט: ווייַן נישט מיין קינד, אָט האָסטו מיין אתרוג און גיב אים דיין מאַטע. און אויב דער מאַטע וועט עפּעס זאָגן, זאָל אים דיין מאַמע דיינע זאָגן: דער רב איז דאָ געווען און ער האָט געזאָגט דיין אתרוג, האָט ער געזאָגט, אַז ער איז גישט כשר און כדי דיך מזכה צו זיין מיט א כשרער מצוה, האָט ער דיר געגעבן דיין אתרוג במתנה גמורה אויף נישט צוריק־צוגעגעבן אים מער, און ווייל איך בין געווען פאַרגומען מיט דעם האָב איך נישט באַוויזן צו בענטשן אתרוג.

האָט דער רבי נאָך מוסיף גע־וועזן און געזאָגט: דאָס איז דער עונש פון א מענטש, וואָס איילט זיך: אפילו ער גיט זיך א סך מי מיט זיין אתרוג און ער קויפט זיך אן אתרוג, וואָס איז כשר לכל הדעות, קומט דאָס איילעניש און דערזאָגט נישט, אז ער זאָל איבער אים בענטשען.

Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918“, București, Republica Socialistă România

דרשות פון רב הכולל

יצחק און ישמעאל

(המשך פון וויט 11)

פאר אזא עיקר האמונה, הייסט תורה, „שמשם תצא הוראה לישראל" ווייל דאָס וואָרט באַרייט לערע. פון דעם נעשעענעם אויף אירע הייכן האָבן מיר געלערנט וואָס הייסט זיך מקריב זיין, וואָס הייסט מסירת נפש.

איינער פון אונדזערע גדולים פרעגט זיך: „פארוואָס איז דאָס בית־המקדש געבויט געוואָרן אויפן הר המוריה? ווענן אזא צוועק, וואָלט מען דאָך נעדאַרפט אויסווייל דאָס הייליקסטע אָרט און וואָס פאר אַן אָרט איז נאָך הייליקער ווי דער באַרג סיני, ווו נאָט האָט געגעבן די תורה? פאַרוואָס זשע סוריה און נישט סיני?

„ווייל — ענטפערט דער גדול — דאָס אָרט אויף וועלכן דער מענטש ווערט צוגעגרייט פאַרן העכסטן קרבן, מקריב זיין זיין לעבן, דאָס אָרט איז הייליקער אפילו פון דעם וווּ נאָט אליין האָט אַראָפּגענידערט און האָט געלאָזט הערן די עשרת הדברות".

און דערפאַר איז פונקט אויף די הייכן פון מוריה, דערהויבן געוואָרן דער בית אלקים, וואָס האָט מכשיר געווען דער וועלט אונדזער תורה. אפילו דעמלט ווען די פלאַמען האָבן ארומגערינגלט דעם בית המקדש און נעפרוווט אים צו פאַרניכטן, איז דער כותל המערבי געבליבן, אלס אַן ערות פון „עקדה", פונעם „צוגעבונדנקייט צום מזבח", פון די אימזעבאַרע פערדס וואָס פאַרבינדן אונדזערע הערצער מיט דעם הייליקסטן אָרט פון דער וועלט.

...איז וואָהשע לערנען מיר אָפּ פון די קריאות פון ראש השנה, ווען מיר זענען אויף דער שוועל פונעם נייעם יאָר? וויאזוי וואָלטן מיר נעקאָנט סינטעטיזירן די רעיונות, וואָס זענען דער פועל יצא פון די קריאות?

יצחק און ישמעאל האָבן בלייבן ברייד דער ברידערלעכקייט פון זייערע אבות. ס'וועט פאַר ביידע זיין לטובה, זיי קאָנען אלץ פאַרדינען אז זיי וועלן מאַכן אַ סוף צום דעם פרוד הלבבות, צו דער קריגערישער צווישן זיי, רעספּעקטירנדיק זיך קענטייטיק. אבערזעדיק צוזאַמען. אַנשטאָט דער פאַטאַלי־סטישער הנרישער שטעלונג, אַנשטאָט דאָס יאַגשריקע סטיזן זיין מיט דער מדבר, דאַרף קומען אַ דריטער און עקשנות־ריקער קאַסטן, אַן אומזיכערלעכער אַנשטרענג כדי צוגלייך מיט אברהם און דערנאָך מיט יצחק פאַסטע־כער, זאָלן זיי נראָבן, בוערן די טיעפענישן. דעמלט „ווקח פיה והרעזעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ". „די אונדערטעט וועט פאַרשטימט ווערן און דאָס רעשות וועט פאַרשווינדן ווערן ווי דער רויך ווייל דו, גאָט, וועסט מאַכן אַ סוף צו דער הערשאַפט פון בייזוויליקייט אויף דער דאָזיקער ערד".

אָנשטאָט עקדה — צוגעבונדנקייט צום מזבח — דער סימבאָל פון דער אימענדלעכער ריי פון קרושים וועלכע „במותם לא נפרדו" זענען אריינגעם אומגעקומען, זאָל זיין אגודה. פאַרייניקונג — (ביידע זענען זיי ווערטער פון דער זעלבער משפחה און דער לשון הקודש, ווייזט דאָ אַרויס אַ הויכע עטיק), אָנשטאָט צוגעבונדנקייט צום מזבח, פאַרבינדונג — ויכרתו שניהם ברית — צווישן מענטשן וואָס ווילן לעבן באַנאַנד, און שאַפן דאָס וואָס ס'איז דער העכסטער אידעאַל פון אונדזערע ראש־השנהדיקע תפילות „אגודה אחת", איין איינציקע פאַרבינדונג, אַ האַרמאָנישע באַהעפטונג פון כוחות נעווידמעט דעם טובת הכלל און פאַרשריט.

אָט דאָס איז מוריה, דער מקור פון אונדזער תורה. אין דערפאַר קוקן מיר צו זיינע הייליקע הייכן און טון תפילה „שיבנה בית המקדש", דאָס בית המקדש זאָל אויפגעבויט ווערן, ווייל איצט, אויף דער שוועל פונעם נייעם יאָר, שטרעבן מיר צו אַן היכל פון שלום און ברידערלעכקייט און בעטן דעם הקב"ה אַז אונדזערע תפילות און בקשות זאָלן קומען ווערן במהרה בימינו.

יומים הדדין

פראַגמענט פון דער דרשה פונעם צווייטן אויפדערנאַכט ראש השנה אין דעם ספרדישן טעמפּל

די ימים נוראים, די פאַרבינדונג מעג פון ראש השנה, דער־ציטערן אונדזערע נשמות. אין די דאָזיקע מעג שטייט דער מענטש פנים אל פנים מיטן רבונו של עולם און מיט זיין איינ־נעוויסן, וואָס איז אַ קליינע טייל פון דער נאָטהייט, איינגע־פלאַנצט אין אונדזער ליימענדן לבוש. דער מאַג־פטעלעכער נעוויערבל פאַרטויבט אונדז, ברענגט אונדז דערצו אַז צוליב די ביימער זען מיר נישט דעם וואַלד, זיך אָפּצונעבן מיט פרטים און פאַרנעסן אינעם עיקר. דער אָפּשטעל וואָס מיר מאַכן צווישן צוויי לעבנס עטאַפּן, האָט מאַטע דעם צוועק אונדז צו דערוואַכן, אונדז צוריקגעבן די מלאָרקייט כדי צו קוקן דעם לעבן, מיט זיינע הבלים, גלייך אין פנים אריין אין אַזוי אַרום צו רעווידירן די ווערטן, זיי ברענגען צום אמתן שטאַפּל, זיי געבן די ריכטיקע פּריאָריטעט.

„אם לא עכשיו אימתי?" „אַז נישט איצט, ווען דען זשעזש?" אַז נישט אין די טעג, ווען מיר קלאַפּן אָן אין די טויערן פונעם נייעם יאָר, וועלכע מיר ווילן זיי זאָלן זיין שערי רחמים, ווען דען זשע וועלן מיר זיך מאַכן דעם חשבון הנפש?

מיר וואַרטן נישט אַז דער גזר דין זאָל אַרויסגעגעבן ווערן ווען מיר פאַרלאָזן די דאָזיקע וועלט. די תרה לערנט אונדז נישט אַז מיר דאַרפן לאָזן די וועלט נאָך אַ יאָר אומגערעכטן וועג. און מיר דאַרפן אָנעמען פאַר לויט אַלע דישעות, און מיר דאַרפן מכניע זיין פאַר אַלע עזות מיט דער האָפענונג אַז פאַר די אַלע דערנידעריקונגען און רעווענדיגונגען, וועלן מיר באַקומען שכר אין אַן עולם הבא ווו עס הערשט נערע־מיקייט. ס'איז אמת אַז מיר גלויבן מיט אַ אומדערשיטער לעבן נלויבן אין עולם הבא, אין אַ וועלט ווו ס'וועט שוין נישט זיין קיין אונטערדריקונג, פינצטערניש אין ליידן. אָבער ביז דעמלט און אונדזער הייליקער הלב, אין דאָ אויף דער וועלט, אויפן עולם הזה, זאָלן מיר נישט שטיין מיט פאַר־לייגטע הענט און זיך צוקוקן, אַז ס'זאָל אונדז קומען, ווי ס'ווערט פאַרשטעלט דאָס וואָס ס'דאַרף זיין דער העכסטער אידעאַל פון דער יצירה: דין, גערעכטיקייט.

אַזוי אַז מיר וואַרטן נישט אויפן יום הדין וואָס וועט קומען נאָך אונדזער פטירה. נאָר, יאָר איין יאָר אויס, יעדן ראש השנה באַקומען מיר פון דאָס נייע דאָס נעוויסן פון דעם יום הדין וועלכער איז אַ שטענדיקער, און וועלכן מ'איז „סופר ומונה", ס'ווערן נעוויינען אונדזערע מעשים, און וואָס האָט דעם צוועק צוריקצושטעלן די לייכטכעוויכט אין דער וואָג פון נעדעכטיקייט. אויב אין די באַציונגען צווישן מענטשן און פעלקער, לייגט מען אַרויף אויף איינעם פון די שאָלן די שווערד, די רויע קראַפט, לייגן מיר, פון אונדזער זיים, אַרויף אויף דער אַנדערער שאָל מאָראַלישע ווערטן, פּרינציפּן פון אייביקער עטיק, די לערע פון נערעכטיקייט, כדי אַזוי אַרום מקיים צו זיין דעם קול קורא פון ראש השנה „לתקן עולם" „אויסצוגעטערן די וועלט", מיר האַלטן נישט פון דער אויסאַזונג אַז די וועלט איז אַ שלמות־ריקע אַז מיר דאַרפן אָנעמען די דיסקרימינאַציעס, די אומרעכט, הייבנדיק מיט די אַקסלען און זאָגן „אַזוי איז דער רצון פון השם יתברך". ניין! נאָט פאַרלאַנגט דאָס נישט פון אונדז, נאָר להיפך. ער רופט אונדז מיר זאָלן ווידמען אונדזער לעבן צו פאַרבעסערן די וועלט וואָס איז אין אַ כסדרדיקער אונט־וויקלונג, אין וועלכער דאָס נייע שלאָגט זיך דורך דעם ווענ־יערן מאָמענט, אין וועלכער מיר דאַרפן ברענגען אונדזער ביישטייער כדי „לעבדה ולשמרה" „די באַאַרבעטן און אויפ־היטן" אַזוי ווי נאָט האָט באַפיילן אדמן, אינעם מאָג ווען ער האָט אים אַריינגעשיקט אין גן עדן (בראשית ב' ט"ו).

ראש השנה רופט צו דעם דערהויבענעם קאַמף, וועמענס צוועק איז צוצוגרייטן די צייטן אין וועלכע: „מלוכה תקפץ פיה והרעזעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ" „די אונטערטעט וועט פאַרשטימט ווערן און דאָס רעשות וועט פאַרשווינדן ווערן ווי דער רויך ווייל דו, גאָט, וועסט מאַכן אַ סוף צו דער הערשאַפט פון בייזוויליקייט אויף דער דאָזיקער ערד".

דאָס וואָרט — די וווּנדערבאַרע מתנה...

פראַגמענט פון דער דרשה פון שבת שובה אין דער מלבים שול

...אין דעם דאָזיקן ערשטן שבת פון דעם נייעם יאָר הערן מיר דאָס לעצטע מאָל משהס וואָרט. אין דעם וואָס ס'קומט נאָכדעם, אין דער לעצטער סדרה פון דער תורה „וזאת הברכה" וועלן מיר הערן די ברכה מיט וועלכער משה שייידט זיך אָפּ פון זיין פאָלק. אין פון דעמלט אָן, און אויף אייביק דינט זיין וואָרט אלס אַ מקור פון אינספּיראַציע פאַר אַלע זיינע נאָכפאָלגער. לויט אַן אראַלטער טראַדיציע, האַלטן רבנים און מנהיגים פון דער עדת ישראל, שבת שובה, דרשות פאַרן פאָלק.

„האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" (דברים ל"ב—א) „פאַרנעמט איר הימלען, און איר וועלט הערן, און זאָל הערן די ערד די רייד פון מיין מויל".

דער הימל און די ערד זענען נישט בלויז די אייביקע עדות פון דער תורה וואָס איז אַ לערע לנצח נצחים, נאָר זיי הערן דער סימבאָל פון דעם דערהויבענעם זין פונעם וואָרט.

הימל און ערד, רוחניות און נשמיות, אַ סיגעזן וועלכע דער מענטש שטעלט פאָר, דער מענטש אין וועמענס ערדע־נעם לבוש ס'איז פאַראַן אַ פונק פון דער נאָטהייט. די ליימענע כלי מיט דעם אויסדערוויילטן תוכן, איז אַ בילד־וואָס איז נעשאַפן אַ לייכטמאָטיוו פון דער מעטשעלעכער עקזיסטענץ אויף דער דאָזיקער ערד. אין דעם יידישן באַריף, האָבן זיי ביידע די זעלבע חשיבות, און דער יידישער דרך איז אין דער מיטן, אויפרעכטיק אין הערזעלבער צייט אַז דעם „קנקן", די כלי, אַז דעם „יש", דעם תוכן.

דאָס זעלבע קומט פאָר אויף מיטן לערנען תורה. דאָס לערנען האָט הימל און ערד, פאָרם און פאָנד, צורה און תוכן. דאָס וואָרט איז דער בנד פון דער אחדי. ביידע דאַרפן אָפּגעהיט ווערן. דער סוד פון דער דוערהאַפטיקייט פון דער תורה באַשטייט מאַקע דערין, וואָס איבן אַ קוצי של יוד, ווערט פאַרוויישט, פאַרלירט זיי איר קרושה. די וואָרטווינצער האָבן מיט נאָרנישט נישט פאַרדאָרבן אירע וווּנדערבאַרע אידייען, מאַקע דערפאַר וואָס איר בנד איז געבליבן דער־זעלבער.

ביים אָנהייב פון זיין שליחות, איז משה געווען אין ספקות, צי קאָן ער נעמען אויף זיך אַזאַ שווערע לאַסט, אַריינצו־ברענגען צווישן זיינע ברידער, אַזאַ דערהויבענע עטיק. ער זאָגט „לא איש דברים אנכי", „איך בין נישט קיין מענטש פון ווערטער", ער אנערקענט דורכדעם דעם נרויסן אמת אַז כדי צו ברענגען צום פאָלק אַ הויכן אידעאַל, זענען נוי־טיק פאַסיקע ווערטער, נעטאַקטע פאָרמען, אַז אַ אידיי ווי שיין זי זאָל נישט זיין, קאָן דורכפאַלן אַז מען הילט זי נישט אין אין די וווּנדערבאַרע פלינל פונעם וואָרט.

פון דעמלט אָן און כיז צו דער פאַרלעצטער סדרה, אין משה דורכגענאַנען אַ לאַנגן וועג, ביז וועלכנס סוף ער האָט דערנייכט די געזעגנטשטע שלימות. וואַרנדיק אַ בליק אויף צודיק, קאָן ער, מיט צופרידנקייט, פעסטשטעלן, אַז זיין לערע וועט דייערן וויבל ס'וועלן עקזיסטירן דער הימל און די ערד, ווייל צוגלייך מיט די דאָזיקע, וועלן אַי איר תוכן אַי איר פאָרם, בייקומען אַלע שטורמישע צייטן וואָס זי וועט דורכגיין.

„יערף כמטר לקחי" „זאָל טריפן ווי רעגן מיין לערנונג, זאָל רינען ווי טוי מיין וואָרט" (דברים ל"ב ב') דעפינירט ווייטער משה די אַרט אין די שליחות פונעם וואָרט, כאַ־נוצנדיק זיך מיט רטוימדיקע מעטאַפאָרן. דער באַגריף פון רעגן האָט אין לשון קודש צוויי אויסדרוקן. „גשם" איז אַ שלאַגאַס רעגן, דער צעגשוועטערטער מבול, די דויע קראַפט (דער שורש איז פון נשמות). אין דער וואָבערעקער שמונה עשרה, ווו מיר דרעמאַטיזן די נבורות פונעם בורא עולם, זאָגן מיר „משיב הרוח ומוריד הגשם". דער קענגזאַץ צו דיח איז גשם, אַזוי אַז ס'איז זייער בולט די סתירה צווישן נשמות און רוחניות.

דער אנדערער אויסדרוק וואָס ווערט באַנוצט אַז רעגן איז מטר, וועלכער האָט זיין פילאָלאָגישן אָפּשאַטן אין מטרה, ציל, צוועק. דאָסמאָל איז די רייד פון ווייטערדיקן רעגן, אַ רעגן וואָס האָט אַ ציל, וואָס גיידערט אַראָפּ אויף דעם דורשטיקן פעלד, אויף די נעאַזערטע בייטן, צום זאָמען וואָס וויל אַרויס שפּראָצן.

דאָס וואָרט, דאַרף נישט זיין גשם — אַ מבול, אַן אויס־גוס פון רעזאָרישער קראַפט, אַן אויסברוויז פון רעדנעדישער באַאַבונג, אַ דעמאָנסטראַציע פון עלאָקווענץ. דאָס וואָרט דאַרף נעזאָגט ווערן מיט אַ צוועק, דאַרף זיין אין דינסט פון אַ הייליקער שליחות, דאַרף אריינדרינגען אין די הערצער און דאַרפן אָנרעגען דאָס ווינקעלע וווּ ס'איז באַהאַלטן די פרוכט־באַרע זאָמען. די ווערט פונעם וואָרט איז נאָך דעמלט טייער, ווען זייענדיק „דברים היוצאים מן הלב", ווערטער וואָס קומען פון די טיעפענישן פונעם רעזנערס הערץ, זענען זיי אַ יס „נכסים ללב", דרינגען זיי אַריין אין די צוהערערס הערצער.

און, דער פאַרגלייך פונעם וואָרט מיטן רעגן, אַנטהאַלט אין זיך אייך אַ זייער נוטע עצה פאַר די וואָס באַנוצן זיך מיט דן וואָרט, פאַר דרשנים. דער קרייזלונף פונעם רעגן איז ווונדערבאַר אויסגעדריקט פונעם נביא וועלכער זאָגט: „כי כאַשר ירד הגשם והשלג מן השמים... וואָרום אַזוי ווי עס נידערט פון הימל דער רעגן און דער שניי, און קערט זיך אהינצו נוט אום, נייערט ער טרינקט אָן די ערד און באַ־פרוכט זי און באַשפּראָצט זי, און נוט זריעה דעם זייער, אין ברויט דעם עסער, אַזוי וועט זיין מיין וואָרט וואָס נייט אַרויס פון מיין מויל, עס וועט זיך נוט אומקערן צו מיר לייריק, נייערט עס וועט מאָן וואָס איך האָב עס נעוואָלט, און באַליקן אין וואָס איך האָב עס נעשיקט" (ישעיה נ"ה י—יא).

דאָס וואָרט, ווען עס דרינגט אַריין אין דעם צוהערערס נשמה, דאַרף אויף אַזאַ אופן זיין פרוכטבאַר, אַז ס'זאָל דאָרטן שאַפן אַ כוח, אַ דינאַמיזם וואָס זאָל זיך דאַן אומ־קערן צום רעדנער. דעמלט ווען „עס באַגליקט אין וואָס עס איז נעשיקט" קערט זיך עס אויס צו דעם וואָס האָט עס גע־שאַפן. צווישן דעם וואָרט־מייסטער און דעם צו וועמען ער וועגדט זיך מיט זיין וואָרט, ווערט פעסטנעשטעלט אַ קאָנטאַקט, אַזוי ווי דער רעגן־פּראָצעס איז אַן אומאויפ־הערלעכער קריזלוויף צווישן הימל און ערד. דאָס וואָרט „וואָס האָט געטאָן וואָס עס האָט געוואָלט" דער רעדנער, נוט אויס, דעם רעדנער, נייעם כוח, נייע בילדער, נייע אידייען אין אַזאַ מאָס, אַז מ'וויסט שוין נישט, ווער, צווישן רעדנער און צוהערער, איז דער וואָס גיט און ווער איז דער וואָס נעמט.

אָט דערפאַר ווערט באַנוצט אין דעם פסוק „יערף כמטר לקחי" „זאָל טריפן ווי רעגן מיין לערנונג", דער אויסדריק „לקח", פאַרן באַגריף פון לערנען. דער שורש פונעם וואָרט איז דער פעל „לקח" „נעמען". דער רעדנער נישט נאָר ער נוט, נייערט ער נעמט אויכעט. דאָס לערנען איז נישט קיין אייגנטיקער מאָנאָלאָג, עס איז אַן אקטיווער, לעבעדיקער אויסטויש אויף הין און צוריק.

ס'זאָל אונדז אַלזאָ נישט חדושן וואָס די שפּראַך אין וועלכער ס'איז געשריבן געוואָרן די תורה אין לשון הקודש, די הייליקע שפּראַך. אירע גראַמאַטיקאַלישע, עטימאָלאָגישע און פילאָלאָגישע כללים זענען נישט קיין שטיפע, וויסנשאַפט־לעכע נאָרמען, נייערט אומאויסשעפּבאַרע מקורות פון עטיק. אַ דעקלינאַציע צי אַן אנדערע יעמזעדע גראַמאַטיקאַלישע בייגונג, ברענגט מיט זיך לערעס, און דערפאַר דריקט זיך אויס אַ תנא אַז „תלת תיבות של הלכות" „בערג פון עטיק, הענגן נאָך ביי דעם קלענסטן אות פונעם העברעיִשן אלף־בית". משה בריינגט אין זיין לעצט וואָרט דעם שבח פון דער הויכער מוסיע פונעם וואָרט, די דאָזיקע וווּנדערבאַרע מתנה וואָס ס'איז געגעבן געוואָרן דעם מענטש, כדי צו ווערן אויינגעם מיט זיין פרייזיג, קאָמבינירנדיק־בלום פונעם נעראַנק און נעפיל. די דאָזיקע אַפּאָלאָגיע, מאַכט ער אויך מיט דער הילף פון די אומענדלעכע קוואַלן וואָס נעפינען זיך אין וואָרט.

אַזוי אַז מיר דאַרפן אָנעמען כבוד דעם הימל און דער ערד, דער אידיי און דעם לבוש אין וועלכן זי קומט צו אונדז — דאָס וואָרט.

צייט־שריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

דרשות ל״כבוד ימים נוראים תשכ״ח

פון

רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט״א

תשכ״ח

יצחק און ישמעאל

פראגמענט פון דער דרשה פונעם ערשטן טאָג ראש־השנה אין דער כאָר־שול

...אונדזערע ימים טוכים פארופן זיך נישט אויף קיין ביבלישע פערזענלעכקייטן, און טראָגן נישט זייער נאָמען. דער תוך פון א יום־טוב איז דאָס רערמאָנען די געפיערטע נעשעענישן, און נישט דעם העלד פון דער געשעענישן, ווי אומגעהייער נרעים זיין דאָס זאָל נישט געווען זיין.

די עפּאָפּיי פון יציאת מצרים, די הגדה, ווירמעט נישט קיין איין בלעטל אויפן דעם העלד וועלכער איז די ראָמע־נירנדיקע נעשטאלט פון דעם דאָזיקן קאפיטל פון אונדזער געשיכטע: **משה.** אין שבועות, דער יום־טוב פון די עשרת הדברות, ווערט פאָרגעצייגט דער סיני מאָמענט, די **תורה,** מיט איר הויכער עטישער ווערט, און בלויז אין איר שאָטן מרעדן מיר דעם וואס מראָגט אין זיינע הענט די לוחות.

ראש השנה, די טעג פון ניי יאָר, ווי אויך סליחות, וואס מ׳זאָגט פאר און נאָך ראש השנה, זענען אָבער יוצאים מן הכלל. כאָטש זיי שטעלן נישט פאָר מיט זיך קיין שום היסטאָרישן עזיאָר, און זיי האָבן בלויז דעם צוועק אונטער־צושטרייכן דעם דראמאטישן מאָמענט פונעם סוף פון איין קאפיטל פונעם לעבן — באַם יחיד און באַם כלל — און דעם אָנהייב פון אן אנדערן, זענען דאָך אלע זייערע תפילות באַ־הערשט פון א נרויסע ניסטיקע נעשטאלט: **אברהם.**

דער ערשטער מענטש וועלכער האָט נעהאַט דאָס התגלות פון אחדות הבורא, דער ערשטער מרענער פונעם נאָמען עברי, איז דער העלד פון די ראש־השנהדיקע קריאות. ארום אברהמס נאָמען, זענען נעשאפן נעוואָרן פייטים. אין דער קריאה פונעם ערשטן טאָג ראש־השנה לייענען מיר ווענן אים מיט זיין בכור ישמעאל, און אין דער קריאה פונעם צווייטן טאָג, דערשיינט ער אונדז מיט זיין פיל נעזאַרטן זון: יצחק.

אין שייכות דערמיט, נעפונען מיר פאר נויטיק צו מאַכן א באַמערקונג. אין דער תורה דערשיינען אַפּטמאָל ברידער וואָס שטעלן פאָר מיט זיך כוחות וועלכע זענען אין כסדר־דיקן צוזאַמענשטויס. קין איז מקנא הבלן, ווייל זיין קרבן איז בעסער אָנגענעמען נעוואָרן פון נאָט, און דערפאר באַ־נייט ער דעם ערשטן ברידער־מאָרד. שם איז א כהן, א הייליקער שליח און חם און יפת זענען אונטערוואָרפן דער פאַרדאָרבנקייט און זנות. יעקב איז א איש תם, א נאַנצער מענטש, וואָס זיצט אין נעצעלט און לערנט, און זיין בלי־זין איז „הקול קול יעקב״ דאָס קול, דער ארגומענט, בעת עשו, וועלכער איז פון איין בלוט און פלייש מיט יעקבן, איז בלוטדורשטיק, תמיד נרייט צו באַרידיקן זיינע ווילדע אינ־סטינקטן און נלוטיבע בלויז אין כוח פון דער שווערד, „ועל חרבך תחיה״. און נאָך דער „ברח לך״ די עצה וואָס די מוטער רבקה האָט נענעבן יעקבן צו אנטלויפן, האָט אים מציל נעווען פון זשוס מערדערישער האנט.

אפילו די שבטי י״ה, יעקבס זין האָבן אויך צונעטראַכט צו הרנענען זייער ברודער יוסף. די קנאה און שנאה פירן זיי צו צום ראנד פונעם אָפּגרונד, צו רציחה.

איין איינציקער אויסנאַם פון דעם כלל, שאַפן אברהמס צוויי זין: יצחק און ישמעאל זענען דין נישט מקנא, האָסן זיך נישט און קיין איין מאָל נעפונען מיר נישט קיין שפור פון א סכסוך צווישן זיי. זייער פאָטער איז „אב המון גוים״ דער פאָטער פון א סך פעלקער וועלכע זער נעמט ארום מיט דעם זעלבן אוניווערסאַלן נייסט. „כל משפחות האדמה״ אלע משפחות פון דער ראָזיקער ערד״ זענען נעבענטשט פון אברהמן, דער ערשטער ברידער פון דער מענטשהייט.

„ישמעאל עשה תשובה״ (ביב מ״ז) „ישמעאל האָט תשובה נעטון״, זאָגן אונדז חז״ל. אונדזער נאַנצע רעליגיעזע ליטעראַטור, די נעשיכטע פון די תקופות ווען יצחקס און ישמעאלס יורשים האָבן זיך באַנעגנט, באַשטעטיקן די דאָזיקע אירעי פון פרידלעכן צוזאַמלעבן צווישן ברידער, פון מיט־ארבעט וואָס האָט נעבראַכט רייכע כרוכס דעם מענטשלעכן גייסט.

...אין דער קריאה פונעם ערשטן טאָג ראש השנה, זען מיר ישמעאלס מוטער, הגר, ארומגאַנדזשענדיק אין דער מדבר, מיטן קינד אויף די הענט. זי איז מקבל מיט יאוש, דעם מאנגל פון וואסער זי איז שוין מסכים מיטן נעדאנק אז זי מיט איר קינד וועלן שטאַרבן פון דורשט. זי זעצט זיך אנידער מיט פאַרלייגטע הענט, ווי א פאַרנייערן פון אן אומ־גליקלעכן פאַטאַליזם, אין וואַרט אויפן קינדס טויט.

דערמאנט אייך אין אונדזערע מאמעס, שרה, חנה, רחל פון וועלכע מיר לייענען אין די דאָזיקע טעג אין דער תורה און אין די הפטרות, אין איר וועט נעפונען א נאַנץ להפּ־דיקע שטעלונג. נישט יאוש, נישט אָנגענעמען דעם אומפאַר־מיידלעכן נורל, נייערט קאַמף, תפילה, אויפברויזנדיקן צאָרן, זיך אקעגנשטעלן אפילו דעם בית דין של מעלה. דעם קינדס לעבן דאַרף נעראַטעוועט ווערן, מיט סיי וואָס פאַרא פרייז, מיט סיי וואָס פאַרא קרבנות. „קומי שאי את הנער וחזיקי את ידך בו כי לגוי גדול אשימנו״ (בראשית י״א—י״ח) „שטיי אויף, הייב אויף דעם יינגל, און האַלט אים צו מיט דיין האנט, וואָרום פאַר א גרויס פאָלק וועל איך אים מאַכן״.

אזוי דערד נאָט צו הגר, אָט דאָס איז דער הייליקער מעסאַזש וועלכער רופט צו מעשים, כדי בייצוקומען אלע פורעניות, כדי זיך איינסדרעמען דעם נרל מיט איינע הענט. „ויפקח א׳ את עיניה... און נאָט האָט אויפגעעפנט אירע אויגן, און זי האָט דערזען א ברונעם וואסער״ ...זאָגט ווייטער דער פסוק. און גלייך ס׳שייט אונדז פאַר די אויגן, דאָס בילד פון הגרן און פון אירע קינדער, וואָס, מוזנטער יאָר, זענען זיי נעשטאַנען מיט פאַרמאַטע אויגן אין זענען מסכים נעווען מיט דעם אומרהמנותדיקן נורל. און מיט אסאל האָבן זיי אָנגעהויבן צו זען אז, נאָר נאָענט פון זיי, דאָרטן ווי זיי האָבן נעטיינט אז ס׳איז פאַראן נאָר זאַמד, מדבריות וויפל מען זעט מיט די אויגן, זענען נאָר דאָ וואסער־קוואַלן, לעבן.

ס׳הענגט נאָר אָפּ פון זיי, זיי זאָלן זיי נעפינען.

...און אויב אין די אָנגנדיקע פסוקים, פון דערזעלבער יום־טובדיקער קריאה, זעען מיר ווי אימלכס פאַסטעכער זענען מקנא אברהמס פאַסטעכער, ווייל זיי נראָבן, בויערן די ערד און ברענגען וואסער, ברכה, שפע פאַר אלע איינוווינער פון דער נעגנט, ביז צו ענדע אַבער פאַרשטייען זיי זיך איין, און דער קריג הערט אויף. אביאלך פאַרשטייט אז, אַנשטאָט דעם אומפרוכטבאַרן קאַמף אין וועלכן מ׳זאָל פאַרשלאָגן די ברונעמס און די פעלדער זאָלן אָפּגעברענט ווערן, איז פיל בעסער ער זאָל זיך זעצן מיט אברהמן „ביים פאַרהאַנדלונגס טיש״ איב אונדז רעדליכט זיך צו באַנוצן אַנשטאָט מיט דעם פסוק „ויכרתו שניהם כרית״, און זיי האָבן ביידע נעשלאָסן א בונד״, מיט א אינטערנאַציאָנאַלן אויסדריק פון אונדזערע צייטן.

באַר־שבע הייסט „דער ברונעם פון דער שבועה״ ״ויסע שם אשל בבאר שבע״. „און ער האָט נעפלאַנצט א בוים אין באַר שבע, און האָט דאָרטן נעגרופן צום דעם נאָמען פון נאָט דעם האַר פון דער וועלט״ א בוים פול מיט פירות, א סימבאָל פון דער נעבענטשטער צוזאַמענאַרבעט, וועלכע פאַר־וואַנדלט די מדבר אין א נאָרטן, א בוים וועלכער זאָגט אָן די מאַסיגים אז ס׳עקזיסטירט א נאָט וועלכער נעהער נישט נאָר יצחקן צו נאָר ישמעאלן, נייערט א נאָט פאַר דער נאַנ־צער וועלט.

...אָט דאָס איז די אברהמישע אויפאַסונג פון נאָט, וועלט, מענטשן און פעלקער. דאָס קאַפּיטל וואָס מיר הערן דעם צווייטן טאָג ראש־השנה, דערמאָנט אונדז פון דעם שיעורן בלוט־אָפּפער, פון די אומענרלעכע נסיונות, פון די אומצו־ליקע קרבנות וואָס זיינע קינדער האָבן נעדאַרפט דערנענען, כדי צו בלייבן מרי צו אזא אמונה.

עקידה. — צוגעבונדן צו דעם מזבח, צוגענרייט פאַר א קרבן — אָט דאָס איז יצחקס נורל. דער באַרג אויף וועלכן ס׳איז אויפגעשטעלט געוואָרן דער ערשטער מזבח. דאָס אָרט אויף וועלכן דער ערשטער ייד איז נרייט זיך מקריב צו זיין

(המשך אויף זייט 10)

גראַטולאַציע וויזיט

דעם 28־טן סעפּטעמבער 1967 האָט זיין עקסע־לענץ דער מיניסטער פון מדינת ישראל אין בונקע־רעשט **אליעזר דורון,** אין באַגלייטונג פון די הערן מנחם כרמי, דאַסמאַן און יונה רוזן, ערשטער סעקרע־טאַר פון דער נעזאַנדשאַפט, נעמאַכט דעם רב הכולל און פרעזידענט פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהלות דר. דוד משה רוזן, א גראַטולאַציע וויזיט לכבוד ראש השנה.

דער מיניסטער פון מדינת ישראל אויס־נעדריקט זיינע ברכות פאַר הצלחה און דערפאָלג דער יידישער קהלה פון דער סאָציאַליסטישער רעפּובליק רומעניע. דאַנקבריק זיין עקסעלענץ, האָט דער רב הכולל אים געבעטן ער זאָל איבערשיקן דעם ישראלישן פאָלק, זיין ברכה פאַר דעם אויפבלי פון ארץ הקדושה און פון ירושלים השלמה, פאַר שלום און ברידערלעכקייט צווישן פעלקער.

די באַגעגענעניש איז פאָרגעקומען אין אן אמאָ־ספערע פון האַרציקער פריינטשאַפט.

ארויסגעשיקט די דריטע זענדונג ספרי תורה

דעם 23־טן סעפּטעמבער ד. י. איז ארויסגעשיקט געוואָרן די דריטע זענדונג פון ספרי־תורה, וואָס די פעדעראַציע פון די יידישע קהלות האָט געגעבן במתנה מדינת ישראל.

די דריטע זענדונג אומהאַלט 865 ספרי־תורה, אזויארום אז ביון היינטיקן טאָג זענען ארויסגעשיקט געוואָרן 3100 ספרי־תורה.

דאָס אייפאַקן און דאָס עקספּעדירן די מכשירי־קודש, איז דורכגעפירט געוואָרן אונטער דער דירעקטער השגחה פונעם רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט״א.

אין דער ענדערת הקודש והאבן אויך אָוטייל נענומען הרב יצחק מאיר מאַרילוס, דער שוחט ר׳ אוטשל ווילבער און אנדערע כלי־קודש.

די אדמיניסטראַטיוו אַרבעטן בונגע דער דאָזיקער זענ־דונג, זענען געמאַכט געוואָרן פון ר׳ אָזנעשטעטע פון דער פעדעראַציע, אונטער דער אָנפירונג פון הער אדון. מאַרטין באַלוש, פועזירעס פון דער אדמיניסטראַטיוו־פינאַנציעלער אָפּטיילונג פון דער פעדעראַציע.

יידישע תורה־לערנער אין ראַנדן פון דער וועלט

ה. זיידמאַן

(המשך אויף זייט 9)

די בין־הזמנימדיקע סדרות

אין אונדזערע קינדער־יאָרן, בעסער גענומען אין די חדר־יאָרן, פלעגט זיך זייער אָפט טרעפן, אז ס׳הויף צו אלע סדרות פונעם יאָר, ביי וועלכע דער מלמד פלעגט מיט אונדז אין־קונען מיט וואָרט און „מאַס״ (אויף פראַסט יידיש הייסט דאָס קאַנטשיק). זאָלן מיר פונקט די דריי סדרות האזינו, וזאת הברכה און בראשית, וועל־ניקער לערנען. פונקט די צוויי סדרות מיט וועלכע ס׳ענדיקט זיך די תורה און די מיט וועלכע דיי הייבט זיך אָן, האָט מען אין די בין־הזמנים נישט אזוי הזמדדיקן געלערנט. אין די טעג פון ערב ראש השנה ביז שמחת תורה, איז מען אין חדר נישט געגאַנגען, און אפילו אז מען איז שוין יאָ דורכגעגאַנגען, איז דער קאָפּ נישט געווען ביים לערנען. די תלמידים האָבן געטראַכט, „פאַר־וואָס זאָל מען לערנען ווען מען קאָן בעסער אָביסל ווייזוון״ און דער מלמד איז געווען פאַרטאַרעט אָביסל מיטן חשבון הנפש און אביסל מיט די השבונות וואָס די רבצין האָט געזאָלט אין איין מאַכ. וואָס, ס׳איז עפּעס א קלייניקייט אריינצובויגען די ימים טובים וואָס קומען איינער נאָכן אנדערן, אין קיך אריין? ווייל איידער זיי קומען אין שטוב אריין, אויף דעם שולחן ערוך, דאַרפן זיי דאָך דורכגיין די קוך. און די רבצין האָט באַדאַרפט באַווייזן א סך בקיאות, אז די ימים טובים זאָלן זיין „מיט לייטן גלייך״. און מ׳האָט זי נישט געהאַט מיט וואָס נקוה צו זיין.

אזוי ארום אז ביידע צדדים זענען געווען איינפאַרשטאַנען.

די סדרה „וזאת הברכה״ האָבן מיר יאָ געהערט, און נישט אזוי איינ־מאָל, ווען מיר פלעגן וואַרטן שמחת תורה מיר זאָלן עולה תורה זיין. אונטערן טאַטנס טליח, און ביז ס׳איז געקומען די ריי, האָט מען געליינט גאַנץ „ברכה״ עס־לעכע מאָל. כדי צו געבן יעדן ייד אן עליה, אזוי איז מיר פלעגן די הערן פונעם בעל קורא. גע־הערט. אָבער נישט געזערנט.

און כ׳ווייס נישט צי אפילו ווען מיר לערנען יאָ די חמצית־דיקע סדרות האזינו און ברכה, וואָלטן מיר דעמאָלט מיט אונדזער דעם „קרומען און פאַרדייטן דור״. און זיי פאַרוואַנדלט אין א גוי קדוש. וואָס זאָל ראוי זיין אריינצוגיין „אל הארץ אשר נשבעתי להם״ „אין דעם לאַנד וואָס איך האָב זיי צוגעשוואָרן״ (דברים ל״א כ״ג).

מרע״ה האָט אָבער גאַנץ נוט געקעכט די מענטשלעכע נאַטור, אי פונעם יחיד אי פונעם כלל. און פון זיין גרויסער דערפאַרונג, זאָגט ער: „כי אנכי ידעתי את מריך... וואָרום איך קען דיין ווידערשפּעניקייט און דיין האַרט־נאַקן; זע, היינט אז איך לעב נאָך מיט אייך, זייט איר געווען ווידערשפּעניקער אקעגן גאָט, און ווי שוין נאָך מיין טויט״ (דברים ל״א כ״ז).

און דערפאַר רופט ער צוגעיך די עלטסטע פון די שבטים און זייערע אויפזעער און זאָגט זיי די שטראָפרייד פון דער שירה „האזינו״. ער וואָרנט זיי אז ווייל „וישמן ישורון ויבעט״ ישורון איז פעט געוואָרן און געבריקעט, „ביזט פעט, ביזט דיק, ביזט גראָב געוואָרן״ און ער האָט פאַרלאָזן דעם גאָט וואָס האָט אים באַשאַפן״.

כתב-עת

של היהדות הדתית הרומנית

ב"ה בוקרשט
מספר 171
ת ש ר י
תשכ"ח

בקור ברכה

ב 28 בספטמבר 1967 ציר מדינת ישראל בארצנו, מר **אליעזר דורון** בלוית מר מנוזם כרמי ומר יונה רוזן תברי הצירות של מדינת ישראל, ביקרו את הרב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א, נשיא איגוד קהלה יהודי רומניא.

הציר מסר לרב הכולל ולקהלות יהודי רומניא את מישב ברכותיו בשביל השנה החדשה תשכ"ח.

הרב הכולל הביע לציר מדינת ישראל את תודתו הלבבית למען שגשוג ארץ הקודש ועיר הקודש ירושלים השלמה, ולמען שלום וצדק בכל העולם. אוירת הפגישה היתה מלאה ידידות ואחוה.

המשלוח השלישי של ספרי תורה

ב 28 בספטמבר יצא המשלוח העלישי של ספרי תורה שניתנו כדורון מאת איגוד קהלות יהודי רומניא למדינת ישראל.

במשלוח השלישי היו הפעם 865 ספרי תורה ובכו נשלחו עד היום 3100 ספרי תורה.

הרב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א השגיח אישית על כל המפעל.

עד התורה

דברי תורה מפי חכמי רומניא וגאוני ז"ל

לסוכות

■ **טעם לישיבה בסוכה עפ"י מוסר**

למה קבעו את הישיבה בסוכה דוקא בחג זה שאחרי הימים הנוראים?

כי כצות סוכה רוצה להראות לנו שהחובות שקבלנו עלינו בימי ראש-השנה ויום הכפורים, הן לא ישארו סלים ריקות, אלא באמת יהפכו למעשים. ועליכן אחרי עבור הימים הנוראים ואיסת הדין שבהם, אחרי שעשינו תשובה וקבלנו עלינו להשכיל ולחיות מכאן ולהבא בעקבי שמים, אנו עוזבים בית וחון וכל קנינו עולם הזה ויוצאים לסוכה שהיא דירת ארעי; בישיבתנו זו בסוכה סמלנים אנו אחרי גמינו כל תענוגי עולם, למען לחסות אך ורק בצילו של הקב"ה.

וכזה אנו עוברים מן הימים הנוראים למעשים.

(הרב יחזקאל פאנוס ז"ל, רבה הראשון של טראנסילבניא. — בספרו „ראה יחזקאל" חלק „שארית ציון").

שמחת בית השואבה

■ בתלמוד בבלי מסכת סוכה דף נ"ג:

„אמר רבי יהושע בן חנניה: כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו". על מאמר זה הקשה בעל כתב-סופר ז"ל, הלא באשר הארם ישן, עינינו סגורות וכמילא אי אפשר לו לראות, ואיך אפשר שהארם יראה את השינה בעינינו?

ואפשר לתרץ הקושי', כי יושב בטל בישן דמי, זה יורל לראות בעינינו שהיא ישב בטל וכמילא יראה את השינה. ולזה התכוון רבי יהושע בן חנניה, „כשהיינו שמחים בשמחת בית השואבה. לא ראינו שינה בעינינו". היינו כל היום וכל הלילה לא ישבנו בטלים רק עבדנו את ה' מתוך שמחה,

(הרב גרשון שמרן ז"ל — לודוש, בספרו „יקלוק הגדשוני").

קהלת

■ „לבד ראה-זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים"

(קהלת, ז' כט).

„והמה" משמע לשון רבים. מי הם אלה שעשו חשבונות רבים? חשבונות כאלה עשה גם שמה הסיר בעצמו ונכשל בהם. הוא אמר בחשבונו למה אמרת התורה „ולא ירבה לו נשים" (דברים, יז, יז)? כדי „שלא יסיר לבבו" (שם). אני אבה ויא אסור. ולבסוף — נשים הבו את לבבו; וכן גם רבי ישמעאל בן אלישע: כיאסרו חז"ל (שבת י"ב) ולא יקרא לאור הנר בשבת שמא ישה, עשה „חשבון" ואמר „אני אקרא ולא אשן". ולבסוף — קרא ולא הם הם יר בשבת. לשיבנה בית, הסקרים אביא תמאת שמנה".

ורבים הם כאלה העושים „חשבונות רבים".

לשמיני עצרת

■ „זכור משוי בוזבות גמא מן המים... על הסלע הזן ויצאו מים

(תפלת נשם).

יבה מזכיר כאן הפייטן את הנאת חסלע של מי-מריבה, רבר שעייו עשה משה רבינו עליו השלום? הלא כי מטרת הדיבור ללמד זכות על ישראל ויא חובה?

הפייטן סובר שלא הנאת הסלע היתה הזכה לעניו של משה. לפי דעתו הענים בא נשום שאחר „שמעו נא, המורים!" (במדבר, כ', י'); כי הנאת הסלע היתה כדין, תלא הקב"ה אמר לו בפירוש „קח את המטה". ודעתו זו יש גם בפיוט של מוסף ראש-השנה דיום א, ב"אומץ אדירי כל חפץ" שנאמר שם „הנעים בשמעו נא המורים". ולא בהנאת הסלע.

ולפי זה שפיר נקט בתפלת הנעים את הנאת הסלע בזכותו של משה.

(הרב אלטר שפירא ז"ל — ויקנא, בספרו „מקור חיים").

לפרשת בראשית

■ „נע ונד והיה בארץ" (בראשית, ד', יב).

במדרש: כשיצא קין מלפני ה' פגע בו אדם ושאלו: מה נעשה בדינך? — עשיתי תשובה ונתפשרתי, — ענה לו קין.

„ונתפשרתי" היא לשון פשרה, היינו הסכם על ידי ויתור סכל צד (ועיין בתוספתא בבא מציעא ג' ה' „עד שיעשו פשרה ביניהם").

ומהי הפשרה? כי מתחלה אמר לו הקב"ה „נע ונד תהיה בארץ" ואחר שעשה תשובה נשאר רק „נד", כמו שכתוב „וישב בארץ נוד", (שם מז).

ווהי הפשרה.

(הרב ישעיה שור ז"ל — יאסי. בספרו „כליל תפארת").

ליקט ש. פולק

דער באזוך פון א דעלעגאציע פון „יונייטעד דזשויזש אפיל"

אין די טעג פונעם 10-טן ביזן 15-טן אקטאבער 1967 האט באזוכט אונדזער לאנד א דעלעגאציע פון דער ארגאניזאציע „יונייטעד דזשויזש אפיל" פון פ.ש.א.

די דעלעגאציע איז געווען צוזאמענגעשטעלט פון: פרוי און הער עדוארד גינזבערג (קליוולאנד), פרוי און הער סידני עדעלשטיין (ניו זשערסי), פרוי און הער נאטאן קרעמער (לאס אנזשעלעס), פרוי און הער י. ד. פינק (מי-נעאפאליס), הערן: איזוויג בערנשטיין, וויליאם ראזענ-וואלד (ניו-יארק) און פרוי עליזאבעט ראזענוואלד (פון ניו-יארק. אין דער דעלעגאציע האט זיך אויך באטייליקט הער מ. לעווין פון דער אי-ראפעישער אפיציעלער פונעם „דזשויס".

אויפן פליפלאץ באגעגנט האבן זיי באגעגנט דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן און פרוי, פרוי און הער דניאל טגיל פרעזידענט פון דער בוקארעשטער יידישער קהלה, פרוי און הער מאוטיס באגוש פרעזידענט פון דער אדמיניסטראטיווער אפטי-לונג אין דער פעדעראציע פון די יידישע קהלות און ו. רוסו פרעזידענט פון אונדזער צייטשריפט.

די דעלעגאציע האט אפגעשטעלט א באזוך אין דער פעדעראציע פון די יידישע קהלות, ווו זי איז באגריסט געווארן פונעם פרעזידענט פון דער פעדעראציע און פונעם אפיציעלן-קאמיטעט פון דער בוקארעשטער יידישער קהלה. די געסט האבן אויך באזוכט די כאר-שול ווו ס'האט זיי באגריסט הערן רובינשטיין, די אסיסטענ-אפטיילונג ווו ס'האט זיי אויפגענומען הער מ. הערשקאוויטש דער אנ-פירער פון דער אפטיילונג, די גרויסע שול ווו ס'האבן זיי באגריסט דער קאמיטעט פון דער שול בראש מיטן פרעזידענט יוסף לופו, די מלבים שול, ווו ס'האט זיי אויפגענומען דער פרעזידענט פון דער שול. מ. ברוינשטיין, און דאס ספרדישע טעמפל ווו הער מ. פארבי, פרעזידענט פון דער ספרדישער אפטיי-לונג אין דער בוקארעשטער יידישער קהלה, האט זיך געווענדעט צו זיי מיט א ברוך הבא. די געסט האבן אויך באזוכט די דעדאקציע פון אונדזער צייטשריפט און די דאקומענטאר-ארכיוו פון דער פעדעראציע, ווו הער סעמי-ליאן, דער אנפירער פון דער אפטיילונג האט זיי געגעבן די וויטיקע דערקלערונגען.

דעם וו-טן אקטאבער, האבן די געסט געגעבן מאצייט אינעם מיט די מנהיגים פון דער פעדעראציע, אין דער כשרער קאנ-טינע פון קאלטע קאלאראש.

אין דעמזעלבן אוונט, האט דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן און פרוי אינעם מיט דער אנפירונג פון דער פע-דעראציע, איינגעגעדנט א קבלות פנים אין די זאלן פון האטעל אטענע פאלאס. ס'האבן אנטייל גענומען די מנהיגים פון דער פעדעראציע און פון דער בוקארעשטער יידישער קהלה, און די אנפירונג און שוי-שפילער פונעם בוקארעשטער יידישן מלוכה טעאטער. א.א.

דער רב הכולל האט גע-האלטן א טאאסט, אין וועלכן ער האט זיי הארציק בא-גריסט.

מצד די געסט האבן געגעבן פערט הערן. ע. נינזבערג, י. ד. פינק און מ. לעווין.

זיין עקסעלענץ דער מי-ניסטער פון מדינת ישראל אין בוקארעשט א. דורון און פרוי האבן איינגעארדנט דעם 21-טן אקטאבער א קאקטייל לכבוד די געסט, ביי וועלכן ס'האבן אנטייל גענומען מנ-היגים פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהלות, מנוזי-

(המשך אויף זייט 9)

א

מידער און צעבראכענער בין איך ארויס פון דער אתרוגים-קראם. א טאג פריער איז געווען יום-כיפור, און דעמסט און צווייטיק שטה האב איך גע-פאסט און בין ארומגעגאנגען אין די זאלן. און איך האב נישט גע-שפירט קיין מידקייט פון דער נשמה. אדרבא, א גרויסע שמחה האב איך געוואט פון פארנאכט ביז פארנאכט, און היינט בין איך געשטאנען אויף די פיס דריי-פיר שטה, כדי צו קויפן אן אתרוג, און איך שפיר נישט די מינדסטע שמחה. אי, איך האב דאך איינ-געהאנדעלט א שיינעם אתרוג? נאר יעדע זאך, וואס איז פאר-בונדן מיט משא ומתן פון מסחר, אפילו אז עס האנדעלט זיך וועגן א מצווה, ברענגט אויף מיר א מידקייט.

תמיד בין איך זיך מצטער אויף דער זאך: מצוות, וואס מען האט געגעבן אלע יידן האט דאך גע-דארפט זיין, אז יעדער אייגער ייד זאל קאנען צוקומען צו זיי. צוס סוף זענען פאראן מצוות, וואס דער גביר קאן צו זיי צו-קומען און דער אדמאן נישט. אי, די תורה און די מצוות זענען דאך געגעבן געווארן פאר אלע יידן, אן אן אויסנעם, נאר אזוי איז שוין.

איך גיי אזוי פארזונקען אין מיינע מחשבות. האט מיך אפגע-שטעלט איינער א ייד און געזאגט צו מיר: ווינטשט מיר מזל טוב. מיין ווייב זאל לעבן, האט מיר געבוירן א בן זכר. נאך די אלע מיידלעך, וואס זי האט מיר גע-בוירן, האב איך זוכה געווען צו א בן זכר. האב איך אים אנגע-געוווינטשן. און אז עס האבן זיך אויסגעלאזט פון מיין מויל אלע ברכות, און איך האב נישט גע-וווסט וואס איך זאל נאך זאגן, האב איך אים גענפרעגט ווען עס איז דער ברית. האט ער מיר גע-זאגט דעם ערשטן טאג יום-טוב, גלייך נאך מוסף אין בית-המדרש פון די פרושים), אין מיין שכונה. און כאטש מען איז זיך נישט נוהג צו פארבעטן אויף א ברית, נאר מען איז בלויז חודיים, איז אויב איר זענט מיינס א גוטער פריינט און איר ווילט מיר פאר-שאפן פרייד, טוט מיר אן דעם כבוד פאר טיינע שכנים און קומט צום ברית. האב איך גנשאנקט מיטן קאפ און געזאגט: אם ירצה השם.

דעם ערשטן טאג יום טוב האב איך זיך אויפגעהויבן זייער פרי, פריער ווי תמיד. דאס אויפהייבן זיך פרי איז נישט געווען צוליב דער מצווה פון אתרוג, ווי עס איז דער שטייגער פון די צדיקים, וואס פעדערען זיך מקיים צו זיין די מצווה, און פאראן אפילו אזעלכע, וואס זענען וואך די גאנצע עוסטע נאכט יום טוב און קוקן אויס די מינוט, זיי זאלן קענען בענטשן אתרוג. ואר מה-מת אן אנדערער סיבה בין איך אויפגעשטאנען פרי — צוליב דעם רעש פון אויטא, וואס האט זיך אוועקגעשטעלט נעבן מיין שטוב און נישט אויפגעווארט צו פייפען, כדי אויפצוווקן מיין שכן, ער זאל מיטן איינענטימער פון אויטא ארויספאהרן אויף א שפאציר, אדער וועגן א מסחר-ענין, אדער אויף יאגד. אכזריות-דיגע מענטשען זענען זיי די וואס האבען אויטאס, ווייל זיי פוילען זיך אוועקגעזיין פון אויטא און אנצוקלינגען אין דער טיר, מא-כען זיי אן א רעש אין דער גאנ-צער געגענט און וועקען אויף אלע מענטשען פון שלאף.

ווי איינער, וואס מען וועקט שפאנט אים אויף אין מיטן שלאף בין איך געווען דענערווירט. אויפ-הייבן זיך פון בעט איז נאך גע-ווען צו פרי און בליבען אין בעט האב איך שוין נישט געקענען צו-ליב מיין דענערווירונג. האב איך זיך אויפגעהויבן אזן געוואנטען זיך די הענט און דאס פנים און איך בין אריינגעגאנגען אין סוכה און איך האב גענומען די ארבעה מינים און געבענטשט אתרוג, בעסער וואלט געווען ווען מען וועקט מיך נישט אויף אזן איך שלאף זיך אויס ווי עס באדארף צו זיין און איך וואלט זיך אויפ-געהויבען מיט א אויסגעדרוסען גוף און מיט אן אויסגעדרוסער נשמה און איך וואלט געבענטשט אתרוג מתוך שמחה. איצטער אבער, אז מען האט מיך אויפ-געוועקט פאר דער צייט, בין איך געווען מיד און איך האב נישט געוווסט וואס צו טאן מיט זיך. נאכן איינטראכטן אין דער זאך האב איך זיך אנגעגאסן א גלאז טיי.

נאכן אויסטרינקען די טיי האב איך זיך געזאגט: איך וועל גיין סקיים זיין מיין הבטחה. סיי-ווי דארף איך דאך גיין, טאג וואס איז דער חילוק צי איצטער צי שפעטער. האב איך גענומען דעם טלית און דעם סידור און דעם אתרוג און דעם לולב און איך בין געגאנגען אין בית-המדרש וואו עס דאוונען דער, וואס מאכט דעם ברית.

עס איז געווען א שיינער טאג, נישט ווארעם און נישט קאלט. די סוכות וואס איך האב אנגע-טראפן אויפן וועג צו די ייד וואס זענען געגאנגען אין בית-המדרש אריין מיט די ארבעה מינים אין די הענט האבן מיר פארשמעקט דעם וועג. נאכן אפ-גיין עפעס מער ווי א שעה בין איך אנגעקומען אין דער שכונה וואו עס וואוינט דער, וואס מאכט דעם ברית.

(המשך אויף זייט 9)

ש. י. עגנון

דער אתרוג

(פראגמענט)

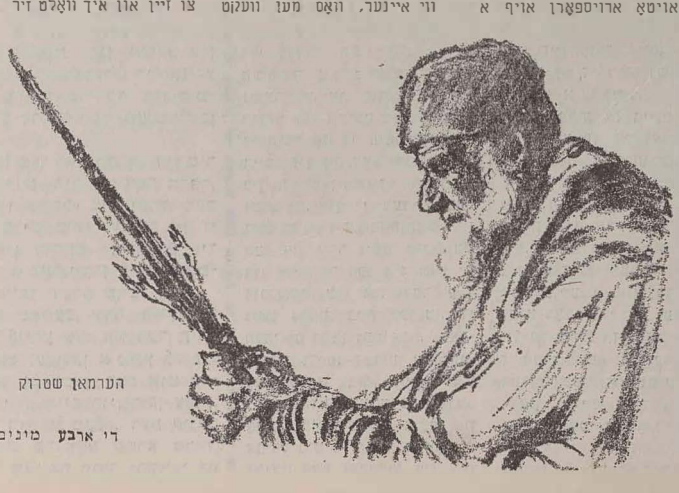

העדמאן שטרוק

די ארבע מינים